

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FYNSK LANDSBYLIV I GAMLE DAGE

ANDERS UHRSKOV

- HEDEVIG OG HENDES DATTER. 1912.
Udsolgt.
- KARL LILLEKONE OG ANDRE KANUT-
TER. 1916. Udsolgt.
- CHRISTOPHER BRUUN. 1916. Udsolgt.
- NORDSJÆLLANDSK LANDSBYLIV I ÆL-
DRE TID. 1918. Udsolgt.
- NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV I.-V.
I. To Nordsjællænderes Erindringer. 1921.
Udsolgt.
II. Folkesagn. 1922. Udsolgt.
III. Sagn og Tro. 1923. Udsolgt.
IV. Højtid. 1924. Udsolgt.
V. Dagligt Liv. 1924. Udsolgt.
- FOLK. Historier og Fortællinger. 1925.
- KURLÆGE P. C. BJERREGAARD. 1927.
Udsolgt.
- LIV OG LEVNED I.-III.
I. To Gamle fortæller. 1927.
II. Bonde og Borger. 1928.
III. Skæbner. 1929.
- FYNSKE SAGN. 1929.
- I KAMP FOR HJEMMET. 1930.
- KRISTIAN KONGSTAD. 1930.
- FRISKOLEFOLK I. Fynboer. 1931.
- FRISKOLEFOLK II. Fynboer og Jyder. 1931.
- SJÆLLANDSKE SAGN. 1932.

FYNSK LANDSBYLIV I GAMLE DAGE

Gaardmand Kristian Andersen fortæller

UDGIVET AF
ANDERS UHRSKOV

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG
KØBENHAVN 1932

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF
DEN RABEN-LEVETZAUSKE FOND

*Paa Titelbladet: Kølstrup Præstegaard,
Tegning af Kr. Kongstad.*

C. Nordlundes Bogtrykkeri, Hillerød.

Mindet om min Bedstefader

Gaardmand og Sognefoged

ANDERS CHRISTENSEN UHRSKOU

født 1806, død 1890,

Ejer af Slægtsgaarden Uhrskovgaard i Tørring,

tilegnes denne Bog.

INDLEDNING

EN GAMLE fynske Bonde, Gaardmand *Kristen Andersen* i Kertinge, sendte mig i sin Tid en Række gode Optegnelser, som er gengivet i min Bog *Fynske Sagn*. Vort Samarbejde blev imidlertid fortsat, idet han paa min Opfordring gav sig til at nedskrive sine Erindringer, dels om sit eget Liv og dels om Forholdene i gamle Dage i det hele. Skønt det har sine store Vanskeligheder at udgive den Slags Bøger i disse Aar, fandt jeg saa meget levende og oplysende Stof i *Kristen Andersens* Optegnelser, at jeg besluttede at udgive dem, idet jeg medtog alt det kulturhistoriske og saa meget af det biografiske Stof, som kunde tjene til en Ramme om det øvrige. Jeg haaber, denne Bog maa være i Stand til at give et levende Billede saavel af det gamle fynske Landsbyliv i Almindelighed som af den Mand, der saa friskt har fortalt derom.

Anders Uhrskov.

I

BARNDOM

LÆGT. Jeg er født 14de Februar 1848 i Søhusene i Flødstrup, beliggende midt imellem Flødstrup og Korkendrup ved Sogneskillet til Aunslev Sogn. Det er midtvejs mellem Nyborg og Kerteminde. Min Fader hed *Anders Jensen*, men efter det Sprog, der dengang brugtes af de jævne Bønderfolk, kaldtes han altid *Anders Je'n ved Skellet*. Dette bestod af et Vandløb, der løb tværs over Vejen, og der var da et Vadested om Vinteren, som nu er ordnet ved en Bro. Min Fader var født 1794 i Thaarup paa Hindsholm, hvor hans Fader var Fæstegaardmand, han hed *Jens Jørgensen* og var født i Munkebo; han var en dygtig Arbejdsmand, og han var saa stærk, at han kunde bære to Tønder Rug, en under hver Arm, og gaa helt let med dem.

Min Fader var Nr. 3 blandt 6 Sønner og 2 Døtre. Hans ældste Broder *Jørgen Jensen*, født 1790, var Trainkonstabel i Syvaarskrigen, han kunde fortælle morsomme Erindringer om sit Felttog i Holsten og ved Elben. En Gang var hans ene Støvle bleven borte, og han kunde ingen anden faa; han maatte saa i længere Tid ride med en Tøffel og en Støvle, men det gik lige galt, sagde han. Naar nogen spurgte ham, hvad han var som Soldat, saa svarede han altid: „Jeg var ved det ridende Artilleri.“

Da han kom hjem fra Krigen, fæstede han en Gaard i Flødstrup By; denne købte han fra Skovsbo 1827 og blev Selvejer. Min Fader var en ret oplyst Mand efter den Tid. Han var i Besiddelse af gode Evner, og vi Brødre var enige om, at havde han nydt den Undervisning, vi havde faaet, saa var det et Spørgsmaal, om vi kunde klare os for ham. Han havde en sjælden Evne til at forklare en Tings Sammenhæng, og han kunde livlig fortælle Eventyr. Højskoleforstander *Anders Jørgensen, Høng*, der var vor Nabosøn, har i sin Ungdom tit glædet sig ved hans Fortællinger. Fader opvokste under Syvaarskrigen, han fortalte, at da han var i sit Hjem paa Hindsholm, saa han flere Gange den engelske Flaade ude i Kattegat og i Store Bælt; der var saa mange Master at se paa alle de Skibe, saa de lignede en Skov ude i Vandet.

Fader blev Soldat 1817, han var ved Kongens Regiment, der laa paa Sølvgadens Kaserne i København. Han laa som Soldat i 3 Aar foruden Skoletiden, der varede i 10 Uger. Det var mere besværligt at komme ind at være Soldat den Gang end i Nutiden. De maatte gaa paa deres Fod med en Tværsæk paa Nakken fyldt med Sulevarer. De gik til Nyborg, kom med Sejlskibe over Bæltet, og paa denne Tur maatte mange ofre til Havets Gud. Marchen paa Sjælland varede i Reglen tre Dage, og om Natten laa de i Bøndergaarde, hvor de bad om Halm eller Hø til Leje. Soldaterne var ikke hver Dag til Øvelse. Disse Fridage benyttede Far til at tjene sig en Skilling, han arbejdede hos Købmændene, bar Korn paa Loftet og tog Del i alt forefaldende Arbejde; han var dær saavel som andre Steder flittig, og da han blev hjemsendt, havde han 70 Rigsdaler med sig til sit Hjem. Han sagde selv, at dette kunde han ikke have samlet paa den samme Tid, hverken i sit Hjem eller ved at tjene.

Da Fader kom hjem fra Soldatertjenesten, kom han i

Tjeneste hos sin Broder Jørgen i Flødstrup, her var han en Række af Aar, og da samme Broder var blevet Selvejer, solgte han til min Fader 19 Tønder Land af Udjorden, hvorpaa min Fader opførte en Bopæl. Købesummen var 900 Rigsdaler for Jordlodden. En Bopæl af den Størrelse kaldte man et Boelssted, det var en Mellemting mellem Hus og Gaard. Der var ogsaa mange, der kaldte dem for *Sveltesteder*. De sagde, at Folk kunde hverken leve eller dø i dem. De fleste af Boelsmændene havde det ogsaa strengere end Husmændene, de maatte selv udføre alt deres Arbejde i den Tid.

Min Moder, *Ane Elisabeth Dinesdatter*, var født i Kissendrup, Flødstrup Sogn, hun var ligesom min Fader vel begavet og snarraadig. — Paa dette Boelssted holdt mine Forældre 2 Heste, 4 Køer, 4 Faar og opfødte en Gris til Slagting. Jorden var ikke den bedste, der var en temmelig stor Sandplet i den, saa Indtægterne var kun smaa. Kornsalget var næsten den eneste Indtægt. Vi var 11 Børn, 8 Sønner og 3 Døtre. Jeg var den 8de Søn, og min Fader sagde, da jeg var født: „Kongen er nylig død, denne Dreng er den 8de Søn, han skal derfor hedde Kristian“. Jeg blev derfor nævnt op efter *Kristian den Ottende*, som døde den 20. Januar 1848. Det var ingen let Sag for mine Forældre at opføde saa mange Børn. Vi var kun heller født tarvelig op, men vi havde dog det daglige Brød; det kneb mere med at faa Klæderne til os. Mine Forældre var gæstfrie Folk, og der kom mange hos os; vi boede ved Alfarvej, og mange Folk, der gik til Nyborg, kom indenfor for at faa en Gang at drikke, eller ogsaa kom de ind for at faa Ild paa Piben. De fleste Mennesker er vel glade ved deres Barndomshjem, saaledes gaar det ogsaa med mig.

Min Farbroder *Hans Jensen* boede i en Fæstegaard i Bregnør, Drigstrup Sogn; for vi Børn var det altid en Glæde, naar vi skulde til Bregnør, især husker jeg, hvor-

dan Søster Marie og jeg flere Dage forud glædede os til Turen. Vi havde to Arbejdsvogne; Far vaskede den bedste af dem og lagde brune Vognfjelle paa, satte Smæk baade for og bag i Vognen samt satte to Agestole i, og saa var vi fint kørende. En saadan Tur blev altid bestemt paa en Dag, vi var fri for Skole, for vores Forældre lod os ikke forsømme Skolen. Paa den lange Rejse til Bregnør, to Mil, var meget at se for vi Børn. Først kom vi igennem den store Bøgeskov ved Rørbæk, og saa rejste vi gennem Kerteminde. Her gjorde vi et lille Ophold, og der blev købt Hvedebrød til Farbroders Børn. Det samme Indkøb gjorde de i Bregnør ogsaa i Kerteminde, naar de besøgte os; vi straaledede af Glæde, naar Farbroder Hanses kom, for saa vidste vi, at der vankede Kager. I Bregnør blev vi altid venlig modtaget, det var ikke Gaardfolk, der var rige paa Penge, men des rigere var de paa Kærlighed. Der var dengang mange fattige i Kerteminde, der gik omkring paa Landet og bad om en „Bid“. Hos Farbroders stod inde i den, de kaldte Mellemstuen, to store Kasser, i den ene var Bygmel, og i den anden var der Byggryn. De, der den Gang gik omkring og betlede, havde en Pose paa Ryggen, hvori de opsamlede Gaverne. I Kasserne var en stor Ske, omtrent som en Krogskaal. Saa snart nogen af den Slags Folk viste sig, var der straks et af Husets Folk parat til med Skeen at give dem baade Mel og Gryn. Jeg tror ikke, nogen fattig gik derfra uden Gave, saafremt der var noget i Kasserne. Disse Besøg var i Halvtredserne i forrige Aarhundrede.

Det var tydeligt at mærke den Vækkelsestid, der ved Lægprædikanten *Christen Madsen* var gaaet forud over Kerteminde og Omegn. Naar vi Børn havde leget og været ved Stranden, blev vi sat til Bords. Skønt jeg kun var Barn, gjorde det dog et mægtigt Indtryk paa mig, naar Farbroder Hans rejste sig og læste Bordbønnen.

Han kunde holde Andagt bedre end de fleste, jeg har hørt, og saa smukt han kunde lyse Herrens Velsignelse ved Bordets Slutning. Ja, her ser vi et Bevis paa, at hvad der kommer fra Hjertet, gaar til Hjertet. Christen Madsen har ikke arbejdet forgæves, det var mange Aar tydelig kendt, og det tror jeg, det er endnu. Folk sagde den Gang, at der var næsten ingen, som bandede paa den Egn. I min Barndom kaldte de Hindsholm for *den hellige Egn*.

SKOLEGANG. Da jeg var syv Aar, kom jeg til at gaa i Pogeskole. I Sognets Skole i Langtved var saa mange Børn, at Læreren ikke kunde overkomme Arbejdet, der blev derfor oprettet to Pogeskoler, en hos Smedekonen i Kissendrup og en hos Husmand *Lars Hansen* i Flødstруп. Jeg kom til at gaa i sidstnævnte Skole, der var i Mandens Lejlighed. Denne Mand kaldtes populært „Ladeskrædderen“, fordi hans Fader var Skrædder, og de kunde begge aarelade Folk, naar de trængte til det, og det var der mange, som brugte i den Tid; de skulde af med det usunde Blod, især om Foraaret, det mente de var godt. Lars Hansen var en samvittighedsfuld Mand, som gjorde sit bedste efter den Tids Undervisning, men han var af den gamle Skole, han holdt meget paa Udenadslæsning, og vi Poge skulde ikke alene ramse Katekismusen, men ogsaa Dele af Balles Lærebog og Bibelhistorien udenad. Det værste for mig var dette Ramseri. Morten Post kom to Gange om Ugen med Avisen; det var aftalt mellem ham og Læreren, at han, naar han kom, skulde spørge efter, om der var nogen af os, der ikke kunde deres Lektie. Det blev tit fortalt for os, at naar vi ikke kunde Lektien, saa skulde vi med Posten til Odense, og det troede vi stakkels smaa Børn paa. Ja, sikken Skræk vi fik, naar vi saa denne kæmpestore Mand, for det var jo sjældent, at vi kunde det hele redt. Vi tænkte: „Tager han os med til Odense, saa faar vi det mindst lige saa galt som i Tugthuset, og saa komme helt bort fra vore

Forældre“. Ja, sikke Truemidler, de brugte den Gang, og de troede virkelig, de paa den Maade kunde presse Religionen ind i Børnene. Naar Posten spurgte, saa svarede Lars Hansen: „I Dag endnu faar det gaa, men kan de det ikke til næste Gang, saa maa du tage dem med til Odense.“

Jeg havde svært ved at lære Lektie, og det kneb haardt for mig, men da jeg var god til at regne og skrive og svarede bedre end de andre, saa Læreren gennem Fingre, og jeg slap altid for Straf.

Naar vi var ni Aar, kom vi ud af Pogeskolen. Jeg kom saa til Langtved Skole hos Lærer *H. Crone*. Han var meget hastig af Temperament; de Børn, der ikke kunde lære, og hvis Forældre ikke stod paa en god Fod med ham, de havde det ikke godt. Blev han vred, saa slog han af Harme og ikke for at rette. Jeg tror heller ikke, han var Lærer, fordi han havde Lyst til Gerningen. Jeg har hørt ham udtale ved Gilder, at det var møjsommeligt og kedeligt at være Skolelærer. Jeg har hørt mange Fortællinger om, hvordan han slog Børnene, før jeg kom i Skole hos ham, han var i sine unge Dage meget strengere. Han var 64 Aar, da jeg kom i hans Skole, men alligevel har jeg set ham mishandle to Børn for en ringe Forseelse, det var en Dreng og en Pige. Drengen slog han saa voldsomt, at vi gruede for det. Pigen tog han i hendes lange Haar, løftede hende fra Gulvet og slog Hovedet ned i Bordet. Pigen skreg og jamrede sig, sigende: „Jeg skal sige det til min Far.“ Men saa blev han meget værre til at slaa. Hun var Datter af en fattig Bødker, som han ikke regnede for noget. Han skoggerlo og sagde: „Hille-mænd, saa kommer Bødker Gregers hened.“ En Slagters Søn har fortalt mig følgende: „Degnen havde faaet Kød hos min Fader uden Betaling; da der var gaaet nogen Tid, befalede min Fader mig at bede Degnen at betale Kødet en Skoledag, dette vovede jeg ogsaa, men

i Stedet for at give mig Penge fik jeg saa mange Prygl, der kunde ligge paa mine Rygstykker.“

Degnen havde en Jordlod paa 6 Tønder Land; de Gaardmænd, som havde Børn i Skolen, bad han skiftevis at pløje et Stykke for sig. Husmændene, der havde Børn i Skolen, bad han ligeledes om en Dags Arbejde en Gang imellem, saa han fik sit Arbejde udført gratis, for der var næsten ingen, der turde sige nej til hans Opfordring, de var bange for, at det skulde gaa ud over Børnene i Skolen. Nu har jeg nævnt Mandens de mørke Sider, saa vil jeg ogsaa nævne de lyse: Crone var vel begavet, han havde gode Talegaver. Mange Steder, hvor han skulde synge for Lig, kunde han holde en smuk og gribende Tale for de døde. I Skolen kunde han ogsaa fortælle kønt og især den Dag, han tog Afsked med os fra Skolen. Han kunde nok forklare for os om Guds store Kærlighed til Menneskeslægten. Han kunde sige: „Gaa en Morgen ud i Naturen og hør Fuglene synge, se, hvordan Træerne blomstrer til Frugt, Marken grønnes til bølgende Kornmarker, lov og pris Gud, vor Skaber, for alt, hvad godt han os har givet.“ Han sagde ogsaa: „Vi ved ikke, hvad godt vi kan komme til at udrette, det saa vi med Paulus, han forfulgte de Kristne saa stærkt som nogen, men han blev en af de allerivrigste Apostle, og han er den iblandt dem, der har gjort mest for Kristi Riges Udbredelse.“ Han sagde ogsaa mange Gange: „Stillestaaen er Tilbagegang.“ Det har jeg set Sandheden af i hele mit Liv.

Vi var ikke inde paa at kalde Crone for nogen god Lærer, han havde ogsaa alt for mange Børn at undervise, noget over 100. De flittige og begavede Børn vilde han nok hjælpe, det gik derfor mest ud over de fattige Børn, de var mest forsømt, en stor Del af dem var ude at tjene; de kunde sidde for det, de var, de fik næsten hverken

lært at regne eller skrive. De 4—5 Dreng og Piger, der sad øverst, de løb af med hele Undervisningen.

I Langtved Skole gik det mig som i Pogeskolen. Udenadslæsningen var jeg ikke glad ved. Jeg kunde nok lære det, jeg skulde, men jeg gjorde det ikke med Glæde. Alt det øvrige, der blev mig foresat, havde jeg let ved, det varede derfor ikke længe, inden jeg vandt Lærers Opmærksomhed; jeg kunde svare højt og tydeligt, og det satte han Pris paa. Mine Kammerater undrede sig over, at jeg kunde have saa frit Sprog hos ham, men jo friere jeg optraadte, des bedre blev jeg lidt af ham, og jeg har aldrig modtaget Straf af ham, ej heller har han rørt mig med en Finger; det er der ikke mange af hans Elever, der kan sige.

Da Biskop Engelstoft 1859 havde visiteret Skolen, blev det bestemt, at der skulde ansættes en Andenlærer. Aaret efter blev Lærer *Andersen* kaldet, en ung Seminarist fra Skaarup. Nu blev Skolen inddelt i fire Klasser, Fagene blev delt mellem Lærerne. Førstelæreren lod Andenlæreren overtage de vigtigste Dele. Fra den Dag blev Langtved Skole som splinterny; ingen kan forstaa det, uden hvem der har prøvet det. Nu blev det en Glæde at gaa i Skole; før gik vi i Skole med Frygt og Angst for Lektien. Den ny Lærer lagde Katekismusen til Side; i Balles Lærebog skulde vi kun lære de vigtigste Skriftsteder. Bibelhistorien fortalte han for os, og saa kunde en af os fortælle det næste Gang, det gjorde vi skiftevis. Andersen kunde ikke lide Ramseri, og det kneb med at faa Børnene til at fortælle med egne Ord, mange vilde hellere ramse det op. For mig var dette en stor Glæde, jeg havde Evnen til at fortælle, og det fik jeg Ros for. Danmarkshistorien fortalte han ogsaa udførligt for os, og hvor var vi glade ved alle de morsomme Gudesagn. Da han havde fortalt os om Jomsvikingerne, saa blev denne Historie saa levende for os, at vi legede Jomsvikinger i Fritiden.

Der var en med en kløftet Hage, han var Svend Tveskæg, han maatte lade sig fange; Pigerne maatte betale Løsepenge for ham. En var Palnatoke, en større Dreng var Thorkild den Høje, en var Sigvald, og jeg var Bue Digre, ja, sikken Glæde vi havde af den Leg.

Hos den gamle Lærer fik vi kun lidt at vide om Valdemarerne, Knud den Store og en Helt som Niels Ebbe- sen. I Geografi fik vi ogsaa meget mere at vide. Sprog- lære og Dansk var Andersen særlig god til at lære os. Vi skrev Stil, og vi havde megen Sætningslære. Ander- sen uddelte sjældnen Straf, og han var reel og retfærdig, gjorde ingen Forskel paa rige og fattige Børn. — Skønt Crone gjorde meget mere Stads af mig end Andersen, saa vedblev jeg at sætte denne højere i Agtelse. Jeg kan aldrig glemme Andersen for alt det gode, han lærte os, samt for den ny Form, Skolen blev sat ind i. — Vi Børn var ikke saa velklædt i den Tid som Nutidens Skole- børn. Vor Skoledragt bestod af en blaa Trøje af Vadmél, en Hvergarns Vest og et Par lyseblaa Bukser af Blaarlærred, om Sommeren med bare Fødder. Vore Bøger og Mad bar vi i en hvid eller blaa Lærredspose hængende over Skulderen.

KONFIRMATION. Da jeg var 14 Aar, kom jeg i Forberedelse til Konfirmation hos Provst *Krarup* i Flødstrup, han var en herlig Mand, der nok kunde se Børnenes forskellige Evner og rette sig derefter, han var ikke streng med Lektier; vi havde aldrig uden een Salme for ad Gangen. Vi læste meget i det nye Testamente, og han var god til at forklare for os. Vi glædede os over vor gode Præst, især naar vi hørte, hvor strengt de havde det i Nabosognene, og det var endda af vore første grundtvigske Præster. Det var tit, at der hos disse Præster var Konfirmander, som de ikke vilde konfirmere; de maatte saa gaa over til næste Gang, eller ogsaa de blev sendt over til *Krarup*, han vilde nok konfirmere dem, selv om

de ikke var saa højlærde; han saa ikke paa Religionen som en Videnskab. Det tør jeg ikke beskyldte de nævnte Præster for, men de gjorde store Fordringer. I Rynkeby var den lærde Dr. *Viborg* Præst. Første Gang Konfirmanderne mødte hos ham, holdt han en Overhøring, de, som ikke kunde svare tilfredsstillende paa hans Spørgsmaal, blev vist tilbage til Skolen igen. Disse blev næsten altid sendt over til Krarup. *Viborg* holdt en lang Overhøring ved Konfirmationen. Fredagen forud mødte Forældrene med deres Børn i Kirken, og dær holdt han en Overhøring af hver enkelt paa ialt mindst tre Timer. Om Søndagen, naar Menigheden overværede den, var den knap saa lang. I Skalkendrup, Aunslev Sogn, var *Kisby* Præst, fra ham blev ogsaa enkelte sendt til Krarup for at blive konfirmeret. I Skjellerup hed Præsten *Mau*. De tre nævnte Nabopræster var begavede Mænd med ypperlige Talegaver. Provst Krarup var ikke udrustet med saa gode Talegaver som de nævnte Præster, men han var ejegod, og vi var glade ved vor Præst. Han var nærmest paavirket i grundtvigsk Retning, han havde megen Omgang med sine Nabopræster, og hans Søn, *Niels Tang Krarup*, der var theologisk Kandidat, var en Tid Huslærer hos *V. Birkedal* i Ryslinge. —

Den 27de April 1862 blev jeg konfirmeret i Ullerslev Kirke — Anneks til Flødstrup. Vi blev let overhørt hver enkelt efter den Tids Skik. Naar vi var konfirmeret, fik vi en Skudsmaalsbog. Præsten indførte i den vor Opførsel og Karakter. I min Bog staar: „Kristian Andersen er udskreven af Langtved Skole og konfirmeret med udmærket god Kundskab og udmærket god Opførsel, han var i Dag en Gæst ved Herrens Bord. O. Krarup.“

Det var med Vemod, jeg forlod Skolen, jeg vilde gerne have fortsat. Begge Lærerne opfordrede mig til det og talte med mine Forældre om det, men dertil havde vi ikke Penge. Understøttelse kendtes ikke.

II

UNGDOMMEN

EFTER KONFIRMATIONEN kom jeg den 1ste Maj 1862 i Tjeneste i *Lærkegaarden* i Flødstrup hos *Rasmus Hansen*. Jeg led af Hjemve en otte Dages Tid, men da Husbond og Madmoder var gode imod mig, saa var det derved forbi. Mit daglige Arbejde var at passe Kreaturerne. Vi kom op Kl. 4 om Morgenen en lang Tid om Sommeren, det var ikke saa let for mig at komme saa tidlig op. Kreaturerne passede jeg med Lyst, især naar de var i Skovhaven. Denne Mark ligger mellem to smaa Skove, og her var flere Nattergale. Naar vi havde en mild Regn, saa sang de om Formiddagen Kl. 9—10. Hvor glædede jeg mig ved at høre Nattergalen slaa sine Triller. Jeg har flere Gange listet mig ind i Skoven og nærmet mig det Træ, hvor Fuglen sad, jeg undrede mig saa over, at den lille graa Fugl kunde have en saa stærk og smuk Stemme. Jeg var godt tilfreds med at tjene i *Lærkegaarden*, men dette, at Lærerne havde opfordret mig til at læse videre, spøgede i Hovedet paa mig. Mine Tanker kunde da ikke gaa videre end til at blive Lærer. Jeg syntes, det var herligt at arbejde med aandeligt Arbejde. Jeg skulde saa paa Seminarium, men jeg havde ingen Penge, og laane til det havde jeg ikke Mod til, og maaske ingen vilde laane mig. Jeg henvendte mig derfor til mine Forældre med Ønsket om at blive Lærer. Mine Forældre, der altid paa bedste Maade sørgede for vi Børn, raadførte sig med vore Naboer, *Jørgen Pedersen* og Kone. Deres Søn, den bekendte Højskoleforstander *Anders Jørgensen*, Høng, var den Gang Elev og Lærer paa Holsteinsminde Børnehjem; han læste og forberedte sig til at tage Eksamen som Privatist. *Anders Jørgensen* kom kort efter denne Samtale mellem Naboerne hjem paa Besøg og rejste til Odense og tog Skolelærereksamen. *Anders*, som selv var forbe-

redt af *Kold*, raadede mig til at rejse paa Kolds Skole den kommende Vinter og saa derefter tage Bestemmelse, hvilket jeg ogsaa gjorde.

PAA KOLDS SKOLE. Den 1ste November 1863 rejste jeg fra Lærkegaarden til *Dalum Højskole*. Min Broder Jens kørte for mig, og min Fader var med. Kold tog vel imod os, og jeg kunde ikke forstaa, at han var malet af med saa mange Særheder, som jeg havde hørt om ham, men muligen har Folk ogsaa fortalt dem med for stærke Farver. Om Kolds Karakter og Temperament kan man i Korthed sige: Han var en Autoritet med en stor Kærlighed til Menneskeslægten, baade gamle, unge og Børn. Vi var 49 Elever paa Skolen, der var nogle flere indmeldt, men de kunde ikke møde paa Grund af Indkaldelse til Soldat. Jeg var glad ved at være paa Højskole, det var en blid Undervisning og let at følge med. „Fyns Tiden-
de“s Redaktør, *Jørgen Pedersen*, var Lærer paa Skolen, han holdt det første Foredrag om Morgenens, det var Kemi, desuden underviste han i Regning, Jordopmaaling, Korttegning og Geografi. Han var en dygtig Lærer, men ikke meget underholdende med Eleverne.

Hver Dag omtrent Kl. 11 holdt Kold et Foredrag i Verdenshistorie, han havde en sjælden Evne til at fortælle og en klar Maade at fremstille Tingene paa; tit forlod han Historien og kom ind paa Emner, som han selv kaldte *Sandhedsbemærkninger*, og saa fik vi ikke mere Historie den Dag. En Gang imellem om Aftenen fortalte han os et Eventyr. Kold var venlig og mild, men ved Siden heraf var han en Autoritet, som vi saa op til med Agtelse og Respekt. Ingen gjorde unyttige Spørgsmaal til ham. Jeg tror heller ikke, at der var nogen af Eleverne, som havde Kraft til at modsige ham. Den eneste, jeg har hørt, der modsagde ham, var *Jørgen Pedersen*, og ham saa Kold højt op til den Gang. Kold fortalte os undertiden om sin Udenlandsrejse til Lilleasien.

Jens Lassen Knudsen, der senere blev Præst i Lejrskov, var ogsaa Lærer; han underviste i Sproglære, Stil, Ret-skrivning, Ordsprog, Danmarkshistorie og Sang. Han var en livlig Lærer; alle de Gudesagn, han kunde fortælle! Han var meget afholdt af Eleverne. Han var tillige en livlig og morsom Oplæser. Han læste Bjørnsons tre For-tællinger: „En glad Gut“, „Synnøve Solbakken“ og „Arne“. —

Det var en bevæget Vinter at være paa Skolen. Den 15de November kom Sørgebudskabet om Frederik den Syvendes Død. Der spaaedes straks om Krig, som ikke udeblev. Krigen berørte Skolen stærkt, der var flere, der blev indkaldt til Soldat. En Dag kom der til Skolen en Lærer fra Sønderjylland, han hed *Poulsen*, han vilde til København og melde sig som frivillig. Paa Skolen var en Elev, *Peter Vandborg*, han vilde være Friskolelærer, han rejste med Poulsen til København og meldte sig ved samme Afdeling. Peter Vandborg faldt den 29de Juni paa Als.

En Aften kom Kold hjem fra Odense, han havde be-søgt en Mand, som han mente vidste Besked paa Krigens Gang. Denne Mand havde sagt: „Det gør ikke noget, fordi baade Prøjsen og Østrig rykker imod os, for een Mand kan med Lethed holde hundrede Mand ude paa Dannevirke.“

Vi ved, hvordan det gik, og Dannevirke blev forladt uden Kamp efter General *de Mezas* Raad. Det gjorde et mægtigt Indtryk paa os alle paa Skolen, da dette Bud-skab kom. Vi mente, det var rent galt. Kold alene saa rigtig paa Sagen, han sagde: „De Meza ved nok, hvad han gør, nu trækker han Tropperne tilbage til Dybbøl og Fredericia, det er mindre Stillinger, som vi bedre kan redde, og saa ser vi Tiden an, maaske andre Magter kom-mer os til Hjælp.“ Ja, hvis Dannevirke ikke var bleven rømmet, saa havde vel nok de to store Magter taget hele den danske Arme. Jeg havde tre Brødre med, hvoraf

den ene var gift. De to kom til Dybbøl, og den tredie laa i Fredericia.

Mit Ophold paa Skolen har jeg altid været glad ved, og den Tid staar altid for mig som et Lyspunkt. Vi fik en god Paavirkning, især gennem Kolds Foredrag. Vi blev hverken spurgt eller overhørt om, hvad der var os foredraget, dog blev ogsaa heri en Undtagelse. Hen imod Skolens Slutning modtog Kold en Skrivelse fra Overskoledirektør *With* fra København om, at han kom en bestemt Dag for at se og høre lidt af Skolen. Det var som Statens Tilsyn. Kold modtog 400 Rigsdaler aarlig i Understøttelse. Lærerne sagde, at det var rent galt, for vi kunde vel ingenting.

Kold sagde: „Det gaar nok, nu spørger jeg dem ud nogle Dage.“ De følgende Dage blev vi overhørt til den bestemte Dag. Vi blev spurgt alle paa en Gang. Her var jeg paa min Plads med min gode Hukommelse. Kold spurgte os ud i Verdenshistorie; jeg, som altid har været hurtig til at svare, var mest første Mand med Svar. Da Kold syntes, at dette gik for tit paa, bad han mig i Venlighed at tie stille for at høre, om de andre ikke kunde huske noget, hvilket da ogsaa var Tilfældet. Overskoledirektøren kom den bestemte Dag; han var mild i sin Optræden, han lod Lærerne spørge, og det gik godt, saa det gik langt over Lærernes Forventning.

At være paa Højskole den Gang var ikke som i Nutiden. I Kælderen var Spisestue, oven paa den, 1ste Etage, Skolestue, oven over Skolen, 2den Etage, stod alle vores Senge i lange Rækker som paa en Kaserne. Kold og Jørgen Pedersen sov paa samme Værelse for at holde Orden. Over denne var igen en Etage, hvor vort Tøj og Skrin opbevaredes.

Jeg kom paa Højskole for at forberedes til Lærergeningen. Kold var ikke villig til at forberede til Seminarium. Han sagde, at det var unyttigt at komme paa Semi-

narium, de Seminarister lærer kun Terperi og lærer kun Børnene at remse det hele op uden at forstaa et Muk af det. Han var slet ikke tilfreds med Almueskolen; det var Friskolen, der havde hans Sympati. Kold sagde, at jeg havde gode Evner, og at jeg nok kunde lære, men da jeg var saa ung, kun 16 Aar, saa raadede han mig til at tjene mindst i tre Aar og saa begynde igen. Jeg kunde da komme paa hans Skole en Gang til og saa blive Friskolelærer. Og selv om jeg ønskede at blive uddannet til Seminarist, saa var det dog bedre at vente til en mere moden Alder.

TJENESTEKARL. Jeg fulgte Kolds Raad og tog Tjeneste i vort eget Sogn hos *Jens Christensen* i Langtved. Gaarden var paa 40 Tønder Land, og jeg tog Del i alt forefaldende Arbejde. Det var en god Plads. Om Vinteren efter endt Arbejde om Dagen læste jeg med Børnene og fortalte Eventyr for dem. Tit sang vi en Del af de Sange, jeg havde lært paa Skolen. Jeg blev levet saa godt sammen med dem, saa jeg besøger dem endnu i min høje Alder.

Efter at jeg havde tjent hos Jens Christensen i tre Aar, rejste jeg den 1ste Maj 1867 til Lærkegaarden i Flødstrup, hvor jeg havde tjent som Dreng. Den 1ste Maj 1868 blev jeg Forkarl i Lærkegaarden.

DEN TØRRE SOMMER 1868. Det var en meget varm Sommer og saa tør, at jeg ikke kan huske dens Mage. Vi unge Mennesker kunde ikke sove om Natten for Varme; vi maatte derfor undertiden gaa ud i det blotte Linned for at blive afkølet. Kornet blev saaet først i April; der faldt ingen Regn, efter at Kornet var saaet, før St. Hans Nat; da kom der en lille velgørende Regn, saa Kornet kunde skride ud. Hele Sommeren skinnede Solen klart fra Morgen til Aften, og der var ikke en Sky at se paa Himlen. Kornet var meget smaat; ude paa Banken i en Mark var to Tønder Land med Byg, det kunde ikke skride ud alt-

sammen, det var kun 4—5 Tommer langt; vi brugte Slaa-tøj at høste det med og maatte saa rive det sammen i Stakke; de fleste Aks var der kun 4—5 Korn i. Høsten var hurtig det Aar. Rugen høstedes 22de—23de Juli, den 6te August fik vi indavlet. Hø havde vi kun lidt af, og Kornet fyldte ikke ret meget i den store Lade, men ved Tærskningen viste det sig, at der blev en Tønde mere end det forrige Aar, da Laden var fuld. Den stærke Tørke vedblev, og det kneb med Græs til Kreaturerne. Først i September kom der lidt Regn, den bevirkede, at det Korn, der var faldet paa Marken ved Høstarbejdet, kunde spire og ved Hjælp af Varmen gro op, saa det blev til Græsning for Kreaturerne. Vandmangel var der mange Steder, Brønde og Vandsteder blev tørre, og der var ikke Grundvand før Marts. —

Jeg var altid glad ved at tjene i Lærkegaarden. Manden og Konen var livlige Folk, jeg var ikke fremmed, det var, som jeg hørte til Familien. Naar de besøgte deres Familie, kørte jeg for dem, baade til almindelige Besøg og til Gilder, og jeg blev af Familien indbudt til disse Besøg.

HØSTEN. TÆRSKNING. Det var fornøjelig med Arbejdet i den Tid, især i Høsten, naar vi kom paa Rad og svang de blanke Leer. Vi var i Almindelighed fire Jern til at høste Rug. Foraarskornet blev tit lagt paa Skaar for at vejres. Naar det saa en Dags Tid skulde bindes sammen, saa tog vi fat alle Mand, Karle, Piger og Husmænd. Paa saadan en Tid var der Liv i Kludene, som det hedder her paa Fyn. Naar vi saa efter en god Dag havde udført et stort Arbejde, saa gav Husbonden om Aftenen en Bolle Punch. Ved saadan en Lejlighed sang de gamle Husmænd med Liv og Lyst. Vi kendte den Gang hverken Slaa- eller Høstmaskine, det hele blev mejet af med Leer. Naar vi havde høstet det sidste Korn, var det Skik at hvætte for Kaalen; det bestod i, at naar vi kom hjem

fra Marken, saa stillede vi os op paa Rad ved Havedøren og strøg vore Leer, saa det klimrede ret dygtig, Madmoder kom altid hurtig ud med Flasken og skænkede os hver en Solbær snaps. I mine Drengaar skænkedes ved samme Lejlighed en halv Pægl til hver, men vi syntes bedre om en lille Snaps. I den Tid var det gamle Øl rigtig i Brug. Vi bryggede hvert Aar i Marts og April to store Tønder gammelt Øl; der brugtes en Tønde Malt til hver Tønde Øl, den ene blev overgemt og først brugt næste Aar, den var kraftig og smagte godt. Folk kunde nok faa en lille Perial, hvis de ikke holdt Maade med Drikken.

Der var altid et godt Forhold mellem Husbond og hans Husmænd, han pløjede for tre, han skiftede ikke med Husmænd, han pløjede for de samme, saalænge de levede. Tiden er altid gaaet godt for mig, den har aldrig været lang. Om Vinteren skulde vi tærsk Kornet, vi havde ikke Tærskemaskine; vi brugte Plejlen, det var stadig Arbejde fra September til Marts. Det var almindelig, at et Par Karle kunde naa at tærsk 3 à 400 Tdr. Korn i en Vinter; der var jo ogsaa dem, der kunde naa noget mere, det afgang af, hvor godt Kornet kunde give i Tønden. Naar vi om Foraaret var færdig med at tærsk, og vi kom ud til andet Arbejde, saa var det i den første Tid, som vi havde Fridag hver Dag. Plejlen var et strengt Redskab at bruge daglig.

AFTENSYSSEL. FORNØJELSER. Om Aftenen sad Madmoder og begge Pigerne i en Kreds midt i Dagligstuen, de spandt paa en Rok, Uld, Hør og Blaar. Ulden skulde kartes, før den kunde spindes, dette var mest Lillepigens Arbejde; Husmoderen spandt for det meste Ulden selv. Belysningen bestod af et godt Tællelys, som var sat i en høj Stage midt paa Gulvet. Stagen var en Klods Træ, hvori var anbragt en Opstander, denne var saa høj, at den passende kunde lyse for dem, som spandt. Jeg sad næ-

sten hver Aften i denne Kreds og læste højt for hele Befolkningen. Jeg læste Romaner og Eventyr, og somme Tider fortalte jeg dem en Historie, imellem maatte jeg synge de Sange, jeg havde lært paa Højskolen.

De fire Højtidsaftener: Mortens-, Jule-, Nytaars- og Helligtrekongersaften holdt Husfaderen Bordbøn; efter Bordet sang vi nogle Salmer. Længere ud paa Aftenen spillede vi Kort, det var mest om Æbleskiver eller Peber-nødder. Et Par Dage før Jul bagte vi to Gange paa en Dag, først Rugbrød, saa Hvedebrød og Prosekage; begge Gange var den store Ovn fuld. Det var min Bestilling at hede Ovnen. Alle vi, som tjente, fik hver et stort Hvedebrød, der kaldtes *en Julekage*, den var det Skik at bære hjem til vor Mor som Julegave.

I den Tid holdt vi *Juleleg* omtrent en Gang hver ottende Aften fra Jul til Kyndelsmisse. Det gik paa Omgang hos Byens Gaardmænd, vi dansede i Storstuen til Kl. 1. Ved disse Gilder gik det ordentlig til. Værten gav os Øl, Mad og Kaffe, der var ingen Svir. Men derimod gik det ikke altid saa vel til ved Fastelavns-gildet; dær købte Karlene Ekstrakt, hvoraf der lavedes Punch. Det var undertiden, at nogle, som ellers var ordentlige, fik for meget af de vaade Varer. Ved Paasketide gjorde Pigerne ogsaa et Gilde, hvor der ogsaa skænkedes Punch, ved dette gik det heller kun ordentlig til.

Sommeren 1869 blev jeg Medlem af *Skytteforeningen*. Vi holdt Eksercits og Skydning ved Flødstrup Sø. Det var en fornøjelig Adspredelse for vi unge Mennesker. Om Efteraaret var vi til Amtspræmie-Skydning ved Kværndrup; det var som en hel Folkefest med Taler af Kaptajn *E. Nielsen* og Oberst *Saabye*. Sangen lededes af Folke-digteren *Mads Hansen*. Det glædede mig at se Digteren, da jeg saa tit havde sunget hans Sange. Om Efteraaret havde vi Præmieskydning i Sognet, hvor jeg fik en smuk Præmie. Lærerne i Sognet støttede Skytteforeningen som Ledere af Foreningen.

HØHØST. — SLAAGILDE. — HØSTGILDE. Den 1ste Maj 1873 rejste jeg til Ullerslev hos Gaardmand *Hans Jørgen Hansen* i Kildegaard. Her havde jeg det godt, Folkene var flinke, Manden var den livligste, han var altid ved godt Humør.

Sommeren var regnfuld, og vi avlede derfor meget Hø. Paa Agrene var Kløveren groet godt, op til Gaarden var en Eng kaldet *Maglema*¹⁾, den var ogsaa god, og den blev slaet to Gange. I denne store Eng havde alle Gaardmændene i Ullerslev Sogn hver et Maal. Det var Skik fra gammel Tid, at alle Mamaalene skulde slaas paa een Dag. Det var smukt at se den store Eng fuld af Høstfolk. Karlene var i lyse Sommerklæder og hvide Skjortæærmer. Pigerne, der *græssede ud*, var ligeledes i lyst Tøj og hvide Forklæder. De satte alle en Ære i at blive først færdige med deres Lod, og naar de var færdige, var det Fridag. Det var undertiden, at en Gaards Folk rejste i Maglema for at slaa Kl. 1 Nat; de var da færdige hen paa Formiddagen og kunde saa gaa omkring og hilse paa de andre Arbejdsfolk, før de tog hjem.

Vi begyndte Kl. 4 og var færdige Kl. 3 Eftermiddag. Naar den sidste Avl Hø var bjerget ind, blev der holdt *et Slaagilde* for alle de unge, som havde deltaget i Arbejdet. Dette blev holdt efter Omgang hos alle Gaardmændene. Gildet begyndte først paa Aftenen med Dans, senere serveredes der skaaren Smørrebrød og Snaps, til lige kunde Folk hele Tiden drikke Øl efter eget Behag.

Den 3die Maj 1874 rejste jeg for tredie Gang til Lærkegaarden i Flødstrup, hvor jeg havde levet mig ind fra Barnsben og følte mig bedst hjemme.

Om Vinteren tærskede vi Kornet med Plejl, Aaret efter — altsaa 1875 — fik vi *Tærskemaskine*, saa nu blev Pladsen meget lettere, for det at tærske med Plejl fra Morgen til Aften fra 1ste September til 1ste Marts er et svært Arbejde. Plejlen er en tung Kammerat at arbejde med, naar det da skulde kendes, hvad vi havde udført. —

¹⁾ Den store Mose.

Tiden var ikke dengang som nu. Der var ingen Foreninger eller Andelsforetagender; hverken unge eller gamle rejste af nogen Betydning. Om Sommeren var det Skik, at vi skulde til *Knudsdags Marked* i Odense. De unge, der skulde ud at tjene, blev mest i Sognet eller Nabosognet. Om Efteraaret var det Skik, at der i hver Gaard holdtes et pænt *Høstgilde*. Gaardens Husmænd med Kone og Børn samt andre, som havde arbejdet i Høst, og somme Steder Naboer med, blev indbudt en Eftermiddag. Beværtningen var som ved et andet Gilde: Suppe, Steg og flere Slags Kage. Ud paa Aftenen fik vi en Bolle Punch. De gamle Husmænd sang saa, det bedste de kunde, og vi unge maatte ogsaa frem med, hvad vi kunde præstere, saa der var Liv i Kludene, som vi siger her paa Fyn. Somme Tider sluttede Høstgildet med Dans.

III

FESTER OG HØJTIDER

RYLLUP. Naar jeg nu skal beskrive dette, begynder jeg med Bedemanden. Her paa Fyn kaldes han *Skafferen*. Jeg kender tre ejendommelige Skaffere, som egnede sig godt til Tjenesten, dog var de vidt forskellige. De havde alle tre ejendommelige Navne. *Ravnebjergmanden* kaldtes saaledes, fordi han boede ved en Bakke, som kaldtes Ravnebjerg, han hed *Jens Knudsen*. Ved Gilder mødte han altid med sin egen Brændevinsflaske; det var en Klukflaske. Naar han skænkede, kunde Folk bestemme, om de vilde have en hel, halv eller en kvart. Han havde saa et Snit til at skænke; han vendte Bunden i Vejret paa Flasken, og der kom altid det bestemte Kvantum i Glasset. *Kabinetmanden* hed *Rasmus Nielsen*, han boede ved Kabinettet, han var en pæn, livlig og dannet Mand,

han havde været Dragon og været Ridekarl hos Greven paa Glorup, han fortalte en hel Del om sin Soldatertid og sit Ophold hos Greven. — Den tredie var *Kirkevæveren*, han hed *Hans Andersen*, han var Væver og boede ved Kirken, han var tillige Ringer og Graver, han var ikke udrustet med et saa tiltalende Ydre som de to førstnævnte, han havde Klumpfødder og var ikke saa let gaaende, men han havde gode Talegaver, og heri stod han ikke tilbage for de andre.

Hans Indbydelse som Bedemand lød saaledes: „Jeg skal hilse fra Mads Larsen, Hustru, Datter og Forlovede, om I alle her i Gaarden, Mand, Kone, Børn og Tyende, vil møde til nævnte Datters Bryllup førstkommende Lørdag Kl. 10 og spise Frokost, følge med til Kirke og høre Brudevielsen. Efter endt Gudstjeneste følge med tilbage til Gildesgaarden og spise til Middag. Karlene bedes møde Fredag Aften til at skære Tobak. Piger, som smykker Kirken, bedes ligeledes. Der bages paa Torsdag, saa hvis Moer kan undvære lidt Mælk, modtages den Onsdag Aften.“

Talen holdtes staaende. Vi Børn vidste nok, naar Skaffereren var i Vente, vi saa, han gik ind hos vor Nabo, saa meldte vi det til vor Mor, og vi blev inde, til han havde afleveret sin Tale. Der blev tillige indbudt to Karle til Skænkere. Børn og Tjenestefolk blev budt med, fordi ingen maatte forbigaa, som hørte *Lavet* til. Disse Lav havde en langt større Udstrækning hos Gaardmænd end hos Husmænd, og langt større i Byerne end hos Udflytterne. Der var ikke ret mange Børn eller Tjenestefolk, der kom med til Bryllup, selv om de var indbudt; der skulde jo efter Skik og Brug gives Brudegave, det mindste, der kunde gives, var en Sølvdaler, og det var mange Penge dengang i Forhold til Lønnen. Klædedragten skulde ogsaa være pæn, saa det var kunde ældre og velstillede Tjenestefolk, der tog Del i Bryllups-

gilderne. Gildernes Størrelse var afhængig af, hvor stor Lavet var, samt om de havde en stor Familie. Var Brudgommen fra en anden By, blev Brylluppet dobbelt saa stort, som hvis de var fra samme By. Disse store Gilder var i Reglen paa 100 Mennesker, lidt over eller under. Plads havde de de fleste Steder, for selv om Gaardene var gamle, saa havde de dog alle en Storstue, og Loen blev betrukket med Lagner, samt pyntet med Grønt. Æresport, som vi har nu, kendte vi ikke dengang. Alle satte en Ære i at gøre deres Datter et pænt Bryllup, og Raad fik de til det, om det ellers var nok saa smaat for dem. Disse store Gilder varede i mindst tre Dage, og somme Steder var nærmeste Familie indbudt den fjerde; de begyndte altid om Lørdagen. Var Brudgommen fra en anden By, saa kom det Følge, han havde med, kunde to første Dage, Lørdag og Søndag. Det var Gildesdagene, men de forberedende Aftener var der ogsaa Smaagilder, Onsdag Aften kom Pigerne med Mælk, Torsdag gav de Foræring, og om Fredagen kom Pigerne, der havde smykket Kirken, Karlene skar Tobak samme Aften, og alle skulde de beværtes. — Gilderne var ikke saa kostbare for Værten den Gang, som de er nu, for alle i Lavet og Familie gav Foræring, nogle gav Høns og Æg, andre Oksekød, Flæsk, Gæs, Ænder og undertiden en Kalv. De nærmeste af Familien gav en Tønde Øl, og det var ikke Ankere eller Smaatønder, det var Tønder, som de fynske Bønder bruger til daglig. Jeg ved et Sted, hvor de fik syv Tønder Øl til deres Gilde, og den ene kom fra Familie, som boede to Mil fra Gildesgaarden.

Mine Forældre har fortalt mig, at i deres Barndom fik de Grød til Middag ved Gilderne, det var lagt af før min Tid. Sagovælling løste Grøden af. 1846 var der i Kissendrup i Flødstrup Sogn et Bryllup, som vil huskes længe, og som tit har været omtalt i Sognet. Brudgom og Brud var to velhavende Gaardejeres Børn fra nævnte

By. Ved Bordet fik de Sagovælling og alt andet efter den Tids Skik; dette var der ikke noget mærkeligt ved, men næsten alle de, der var til Gilde, blev syge, nogle om Natten, andre Dagen efter. Det saa galt ud, de laa syge over hele Byen. Rynkebydoktoren blev hentet, han undersøgte de syge og erklærede, at de havde spist noget, de ikke kunde taale. Vællingen fik Skylden, den var kogt i en stor Kobberkedel, som var laant i Kerteminde til ligemed andet Laanetøj. Det mentes, at Fortinningen var slidt af Kedelen, og at der saa paa Grund af Vællingens Henstaaen i Kobberkedelen var trukken Spanskgrønt og Ir ud af Kobberet, og at det var dette, der voldte Forgiftningen. En Forgiftning maa man kalde det, for mange af dem var syge i flere Maaneder, og ikke saa faa af dem døde, hvor mange har jeg aldrig faaet at vide. Men jeg ved, at begge Brudfolkene døde; en ung Nabo, som var bleven gift Aaret før, døde ogsaa. I lange Tider blev det omtalt i Sognet om den Vællingsyge. Vi sagde om dem, der kom sig, at de overstod dog Vællingsygen.

Hvornaar Vællingen løste Grøden af som Forret, ved jeg ikke, jeg antager, at det har været omkring 1820—30. Ved min Broder Jenses Bryllup 1860 var Forretten om Lørdagen Oksekødsuppe og Sagovælling om Søndagen. Det var det sidste Sted, der blev serveret med Vælling paa denne Egn ved Gilder, Det nævnte Bryllup var paa 100 Mennesker i en almindelig Bondegaard, og det varede i fire Dage. De fleste Bryllupper holdtes om Efteraaret, fordi det var den billigste Tid at holde Gilde paa, da havde Folk noget at slagte: Lam, Gæs, Ænder, Kalve og Høns.

Der var store Forberedelser til et saadant Gilde. Gaarden skulde være i Orden og dens Omgivelser være pæne, Loen skulde betrækkes med Lagener og pyntes med Grønt. Dette var Naboerne i Reglen flinke til at være behjælpelige med. Der skulde laanes en Del Tøj, Taller-

kenes, Fade, Terriner og Knivstøj, det kunde man ikke den Gang faa hos Købmanden. De Piger, som skulde opvarte ved Gildet, gik et Par Dage forud og bar dette til Gildesgaarden. De ældre har fortalt, at der var en Tid, de tog Kniv og Gaffel med, det har ikke været brugt i min Tid. Jeg har set en Mand, der mødte med Kniv og Gaffel, men da han saa, at Bordet var belagt med de nævnte Ting, puttede han sit Værktøj i Lommen.

Naar der i min Ungdom var et Par unge Mennesker, Gaardmandsbørn, som havde været forlovet en Tid, og der saa kom det Rygte ud, at de snart skulde giftes, ja, sikken en Glæde der blev over os. Der bliver Fest i hele tre Dage med Musik og Dans. Vi kunde glæde os til saadan et Gilde i flere Maaneder. Var det Husmandsbørn, der holdt Bryllup, saa kunde det jo ikke faa saa stor en Omtale, der var ikke Plads i Husene til store Gilder, men tit var det lige saa fornøjeligt ved de smaa Gilder som ved de store. Disse store Bryllupper begyndte altid om Lørdagen.

Folkene blev alle indbudt til at spise Frokost Kl. 10. Ved denne serveredes med kogt Flæsk med Sennep, kogte Æg, Brød og Smør, det var alt sammen sat paa Bordet, saa Gæsterne kunde tage efter eget Behag; Krus med Øl stod der overalt paa de lange Borde, og Skafferen gik rundt og skænkede med Brændevin flere Gange. Var *Brudmanden* fra en anden By, saa skulde han *tages ud*; det bestod i, at hans Familie og hele hans Bylav samledes i hans Gaard og spiste Frokost. Naar dette var endt, kørte de i samlet Trop til Gildesgaarden med Musik paa den forreste Vogn. Her paa denne Egn var der fire Spillemand til et saadan Gilde; to gik til Bryllupsgaarden, og de andre to rejste til Brudmandens Hjem for at udføre Musik paa Rejsen til Gildesgaarden. Fra Bryllupsgaardens Bylav var altid sendt en Del Ridere ud at tage imod Brudmanden; disses Antal var forskellig, men

altid et lige Tal, i Reglen fra fire til otte, sjældent over. Paa saadan Tid gjaldt det for Rytterne at have lette Heste, for saa snart de var naaet Brudmanden og hans Følge, skulde de vende om og ride tilbage til Gildesgaarden og melde Brudmandens Ankomst. Rytterne satte alle en Ære i at være den første i Gildesgaarden med Meldingen, saa det gik somme Tid vel meget ud over Hestene. Denne Skik med Ridere blev lagt af omkring ved Aarene 1855—56, enkelte Steder maaske lidt senere. Skydning for Brudmanden har jeg aldrig hørt Tale om paa denne Egn.

Naar Brudmanden kørte ind i Gildesgaarden, blev der udført Musik paa Horn af Brudmandens Spillemænd og de, der var i Gaarden. Derefter stillede alle fire Spillemænd sig ved Indgangsdøren og holdt Musik, hver Gang der kom fremmede til Gaarden, saavel gaaende som kørende. Det kunde undertiden træffe, at nogle af Brudmandens Gæster foretrak at rejse lige til Gildesgaarden. Brudens Bylav havde spist Frokost, førend Brudmanden med Følge var kommen til Gaarden. Disse blev nu af Skafferen budt til Bords, og de blev saa beværtet paa samme Maade som det første Sæt.

Naar Brudmanden kom til Gaarden, kom Bruden pænt smykket ud af Indgangsdøren og stillede sig paa Trappestenen. Brudmanden gik hende i Møde, gav hende Haanden og modtog et Kys, som den Gang var Skik. Efter Frokosten kørtes til Kirke med fuld Musik paa den forreste Vogn. Brudeparret var paa den næste Vogn. Derefter kom *Bagfolkene* eller *Næstefolkene*, som de ogsaa kaldtes. Det var nogle af Brudefolkenes nærmeste Familie, som nød den Ære at blive indbudt som Bagfolk; det var to Mænd og to Koner. De andre Vogne ordnede sig efter bedste Skøn, dog lod de Familien have Forret. For det meste var der en Snes Vogne, lidt over eller lidt under. Ankomsten til Kirkeporten stillede Ungdommen

sig op. Der var en af de ældste eller mest fremtrædende Karle bestemt til Fører, han bød en Pige op, tog hende under Armen, og de andre Karle gjorde ligeledes. Naar de saaledes var stillet op, spadserede de ind i Kirken. Foran gik Musikerne og blæste en March, de blev staaende ved Kirkedøren, til hele Følget var kommet ind i Kirken. Bag efter Ungdommen gik Brudeparret efterfulgt af de fire Bagfolk; de gifte Folk tog ogsaa hinanden under Armen og spadserede med. Naar Ungdommen saa var kommet op ad Kirkegulvet, skiltes de. Karlene gik til den ene Side, og Pigerne stillede sig ved den anden. Brudeparret efterfulgt af Bagfolkene gik op i de øverste Stole mellem de opstillede Rækker, hvorefter de unge tog Plads i Kirkens Stole. Naar Brudevielsen var forbi, ofrede man til Præst og Degn, og Udmarchen af Kirken foregik paa samme Maade. Spillemandene stod ved Døren og modtog dem, de gik foran og spillede, til Folk var naaet Vognene. Under Ind- og Udgang kimed Klokkerne, som de gør i Nutiden.

Naar de var kommen tilbage til Gildesgaarden, gik Skafferen og begge *Skænkerne* omkring og bød Gæsterne en Snaps. Der gik nu lidt Tid, og Folk gik omkring i Haven og Gaardens Omgivelser. Naar saa Brudefolkene og Bagfolkene var sat til Bords, gik Skafferen omkring baade ude og inde, hvor der var Folk, og sagde følgende Ord: „Skulde der her være nogen til Stede, som har Lyst til at lykønske vort Brudepar, saa vær saa artig.“ Derefter gik Gæsterne ind og overrakte Gaven til Brudeparret; denne bestod altid i kontante Penge, det mest almindelige var en Specie og mindre velstillede en Rigsdaler, den aller nærmeste Familie kunde undertiden ofre en Femdaler-seddel. Gaverne kom fra hver enkelt Person. Søskende ofrede heller ikke i Forening. Gaven overrakte paa følgende Maade: Gæsterne gik frem til Brudeparret, gav dem begge Haand og lagde Gaven paa en Tallerken. Der-

efter gav de igen Haand til Brudeparret og Bagmændene, som sad ved samme Bord. De gik derpaa bort uden at sige et Ord, og saaledes fortsattes af alle Gildesfolkene.

Naar dette var til Ende, gik man til Bords. Nu kom Skafferens det værste Arbejde, for det var ikke nemt at faa dem sat efter Rangforordning. Skafferen maatte nøde mange ind. Først kom Præsten, Degnen, Proprietæren og Mølleren med deres Familie. Disse fik Plads ved Brudebordet. Derefter kom den nærmeste Familie frem. Brudepigerne kom til at sidde samlet paa en af de bageste Bænke, i Reglen ud mod Haven. Gaardmændene med deres Koner maatte nu frem; Storstuen blev først sat til; hvad den ikke kunde rumme, blev sat i Loen.

Husmænd og Tjenestekarle holdt sig tilbage; de kom derfor i Reglen til at sidde i Loen. Her søgte alle de hen, der var meget for Sjøv, her kunde man rigtig slaa Gækken løs, her var hverken Præst eller Degn; i Salen gik det mere alvorligt til. — Efter at Grøden og Sagovællingen var lagt af, bestod Middagen af følgende Retter: Oksekødssuppe, Peberrodskød, Steg af Høns, Ænder, Gæs, Lam, Kalve eller Grise, dog ikke alle disse Slags ved et Gilde, men altid flere Slags Steg. Til Dessert fik man: Sukkerbrøds-kage, Butterdejg, Vandbakkelse og Søsterkage.

Naar alle havde taget Plads ved Bordet, læste Skafferen til Bords. Han begyndte med Verset: „Vor Disk og Dug er alt bered.“ Han læste pænt, tydeligt og med Andagt, det samme var Tilfældet, naar han læste fra Bords, og saa sluttede han med at synge for i et Salmever. Paa de lange Borde stod Ølkrus og Brændevinsflaske ved Siden af hinanden med passende Afstand mellem hvert Sæt, saa Folk kunde skænke efter eget Behag, og manglede der noget, saa var Skænkerne eller Skafferen parat til at afhjælpe Mangelen. Vin blev der ikke ruttet med som i Nutiden, der blev skænket to Omgange med Vin,

og det blev udført af Skafferen og Skænkerne. Præsten og Degnen holdt hver en Tale ved Bordet, disse sluttede med et Glas Vin. Ingen anden vovede at tage Ordet i den Tid.

Omstreffende Personer vovede sig undertiden ind i Gildesgaarden; naar dette skete, blev de beværtet med Brød, Brændevin og Øl.

I Nyborg var der en Major ved Navn *Humble*, han rejste ved flere Lejligheder ud for at lykønske ved større Bryllupper. Ved et Bryllup i Flødstrup Sogn mødte Major *Humble* og gav sig i livlig Samtale med Gæsterne samt ønskede de nygifte til Lykke. Værten bød Majoren at spise til Middag, denne Indbydelse forsmåede han ikke, han fik Plads ved Brudebordet ved Siden af Pastor *Worm*. Efter at der var skænket flere Omgange med Vin, vendte Majoren sit Glas med Foden i Vejret til Tegn paa, at han ikke ønskede mere. Præsten blev nu af Brudgommen opfordret til at give en Omgang. *Worm* var kortsynet og lagde ikke Mærke til, at *Humbles* Glas stod paa den gale Ende, han skænkede rundt, og da han naaede *Humbles* Glas, skænkede han paa Foden. Majoren blev ivrig og udbrød med fuld Røst: „Kan du ikke se, din blinde Hund, du skænker jo i R. . . .!“ Majoren sagde du til alle, selvfølgelig sagde han det samme til Præsten. *Worm* rømmede sig lidt „Hm, hm,“ hvorpaa han svarede: „Ja, i R. . . . dær skænker man Snyltegæster.“ I de gamle Tre-pægleflasker var der en stor Hulhed i Bunden, hvori der kunde skænkes en stor Taar, naar Flasken blev vendt med Bunden i Vejret. De gamle har fortalt mig, at det undertiden hændte ved Gilder, at naar Folk blev overgivne, saa forlangte de at faa en ordentlig Taar skænket i den nederste Ende af en tom Flaske. Dette kaldte man den Gang *at skænke i R. . . .*, det vil sige i Bunden paa Flasken.

Musikken spillede, medens Folk sad ved Bordet, de

stod i en Kreds midt paa Gulvet, det var paa Violin og Bas, de spillede for det meste Dansestykker. For hver Ret spillede de et Stykke. Under Musikken gik Skafferen omkring med en Tallerken, hvorpaa alle Gæsterne lagde en mindre Skilling. Skafferen afleverede Pengene til Musikken. Derefter sagde den ældste af Spille mændene: „Mange Tak alle sammen.“ Naar Folk var færdige med at spise, læste Skafferen, han begyndte med følgende Ord: „Har I nu alle forsynet jer med de Herrens Gaver, der har været sat frem for eder, saa vil vi takke Gud for Maden.“ Naar han sluttede med Læsningen, indbød han alle de tilstedeværende til at møde i Gildesgaarden næste Dag for at spise Frokost og følge Brudeparret til Kirke, samt hver Person følge med tilbage og tage samme Sæde som i Dag. —

Naar Maaltidet var til Ende, blev Bordene flyttet ud af Storstuen, og Dansen begyndte. Skafferen bad Musikken om at spille Brudevals, og han dansede saa første Dans med Bruden, hvorefter han afleverede Bruden til Brudmanden. Brudeparret dansede saa alene nogle Omgange efter Behag, derefter dansede de saa mange Par, som Stuen kunde rumme. Dansen var pænere dengang end Nutidens moderne Dans med dens Vrikken ud og ind. Naar de havde brugt Runddans en Tur, saa vekslede de med smukke ældre Danse: *Kongens Have, Skotsk op og ned, Francaisen, Den brune Trøje, Riel* m. m. Naar de havde danset Hopsa, kom Skænkerne med en Snaps til dem, der ønskede det.

Længere ud paa Aftenen serveredes der med Kaffe og Søsterkage. Der blev sat et Bord i Mellemstuen; et Par af de mest fremtrædende Koner skænkede Kaffe af to store, nypudsede Kobberkedler, to andre Koner kom Fløde i Kaffen. Mænd, der ikke tog Del i Dansen, spillede Kort i en anden Stue. Der stod en Flaske Brændevin med Glas og Ølkrus paa Bordet. Naar der blev Beter, vankede der

en Omgang. Folk, som ikke tog Del i Dans eller Kortspil, passiarede og fortalte Anekdoter. Her var Krigshistorierne paa sin Plads. Der var tre, som havde været Ryttere i Napoleonskrigene. *Lars Rasmussen* var med i Slaget ved Sehested, hans Hest blev skudt under ham, saa han blev gaaende. Min Farbroder, *Jørgen Jensen*, havde været omkring ved Elben, og hans Nabo, *Jørgen Hansen*, var ved Rhinen og et Stykke ind i Frankrig. Hans Hest var saa afrettet og holdt saa meget af ham, at han kunde faa ham til at gaa bag efter sig ind i en Stue. Disse kunde fortælle livlige Oplevelser. Hvem der havde været Soldat, kom lidt mere i Forgrunden.

Ved mindre Gilder blev der ved Midnat sat et Bord ind i Dansesalen, Dansen holdt op, og der blev serveret med Punch. Paa Bordet blev sat et stort Fad, hvori blev hældt et Par Flasker Ekstrakt, Fadet blev fyldt med varmt Vand; derpaa skænkedes rundt til alle Gæsterne, man sang gamle Viser, og der blev udbragt Skaaler for Brudeparret, for Vært og Værtinde. Ved de store Gilder kunde dette ikke saa godt lade sig praktisere. —

Naar Gildet sluttede hen ved Kl. 2—3, blev alle budt til Bords. Der serveredes med Smørrebrød og Kaffe. Der blev skænket flittig, ingen maatte rejse tørstig fra Gildet. For det allermeste gik det ordentlig til ved disse Bryllupper, det kunde jo træffe sig, at en eller anden fik for meget af de vaade Varer; det kunde ogsaa ske, at Ungdommen blev overgivet, de vilde saa prøve Kræfter med Spiritusen, de vilde se, hvem der kunde taale det meste. I 1860 var der et Bryllup i Flødstrup, her gik det pænt og ordentlig til den første Aften, men da det skulde slutte den anden Aften, fandt næsten alle Bykarlene paa, at de vilde have en Rejsesnaps, og denne skulde ikke være en almindelig Fedtetaar, den skulde skænkes i et Halvpæleglas. De stillede sig selv op paa Rad, og Skafferen skænkede for dem i det store Glas; da de havde drukket det

første, syntes de, at det var for lidt; de forlangte et Glas til, hvad de ogsaa fik. Mærkværdigt var det, at disse unge Karle, der dog havde nydt noget forud, kunde taale det, som de kunde, kuneenkuldsejlede. Det var en pæn Gaardmandssøn fra Byen, han blev saa fuld og daarlig, at han ikke kunde gaa, de andre maatte skiftes til at bære ham til hans Hjem, som om det var en saaret, der var faldet i Kampen. De andre gik sejrsslolte over, at de kunde nyde saa meget Spiritus uden at græsse.

De unge Menneskers Forældre og Venner misbilligede stærkt dette Drikkeri, og det var meget omtalt til Advarsel for andre, noget lignende har heller aldrig gentaget sig paa denne Egn.

Om Søndagen foregik Turen til Kirke efter endt Frokost paa samme Maade som om Lørdagen, men Musikken spillede ikke længere end til Kirkeporten. —

Hvis man nu vil spørge, om der var flere Fornuftgiftermaal til i den gamle Tid end i Nutiden, saa er Svaret, ja, der kendes jo mange smaa Historier om, hvordan de tingede ved Frieri. I den gamle Tid var der mange, som sad smaat ved det. Enkefolk, hvad enten det var Mand eller Kone, der havde mistet deres Ægtefælle, friede for det meste derhen, hvor der var Kapital i Medgift, for at Stillingen kunde blive taalelig. Naaren Gaardmands Søn eller Datter skulde udrede Medgift til deres Søskende, var de udsat for den samme Fristelse, og derfor blev Ægteskabet tit indledet ved Frieri efter en stærk Paavirkning af Forældre og Slægtninge. Disse fornuftige Giftermaal synes vi ikke saa godt om, men nu har jeg i saa mange Aar set paa disse forskellige Ægteskaber, og jeg kan ikke indestaa for, at der er en større Lykke hos dem, der selv har fundet hinanden. Jeg har set mange Fornuftgiftermaal, hvor det er gaaet godt. Jeg har set flere, hvor de unge har stridt haardt for at faa hinanden, og at det var et daarlig Samliv. Det vigtigste er, at de to, der kommer sammen,

kan dele det bedste i Forening. Modsætningerne skal nok gøre sig gældende.

BARSELGILDE. Gaar man tilbage til den gamle Tid, da var Overtroen stor, ja, den var saa stor, at Folk frygtede for, at deres nyfødte Børn skulde blive forbyttet af Ellefolk og Troldtøj. Min Fader var født 1794 og døbt den 18de Marts, deraf vidste han, at han var født den 17de, for de blev den Gang døbt Dagen efter. Naar et Barn var født, blev der tændt et Lys og sat ved Siden af Barnet, det blev ikke slukket, før det var døbt. Saa længe Lyset brændte, kunde Ellefolkene ikke komme ind og bytte Barnet, og naar det var døbt, kunde de heller ikke gøre det Skade; ja, saadan troede de paa Daaben den Gang. En Kone havde et Barn, som ikke kunde trives, det var magert og voksede kun paa Længden; da hendes Nabokone kom ind og saa Barnet, sagde hun: „Det er ikke dit eget Barn, det er en Skiftning, Ellefolkene har taget dit, nu skal du i Morgen tidlig lægge det paa Gulvet og lukke Døren op ud til Vejen, saa skal du tage din Kost, hvormed du skal vælte det omkring paa Gulvet uden at gøre Barnet Fortræd, men du skal lade, som du vil feje det ud af Døren.“ Hun fulgte Nabokonens Raad, og da hun havde væltet Barnet nogle Omgange, kom Ellekone og lagde et Barn paa Gulvet, idet hun sagde: „Der har du dit Barn igen, saadan har jeg aldrig mishandlet dit.“ Saa fik Kone sit eget Barn, og det voksede og trivedes godt.

Naar et Barn blev født, skulde der Bud omkring til alle Konerne i Gildeslavet. Det nyfødte Barns Søskende eller en Tjenestepige gik Dagen efter ud for at meddele dette. Alle de Koner, som havde modtaget dette Bud, skulde saa med Barselmad. En af de allerførste Dage gik de med *Smørgrød*. I Løbet af en otte Dags Tid kogte de Savgøvelling og gik igen til Barselkone med den nævnte Ret. Det var tit, at flere Koner kom i Barselhuset paa en Gang, ved saadan et Møde var der megen Snak, Barnet

skulde vises frem, og Konerne bedømte, om det lignede Fader eller Moder; ja, det var akkurat, som vi hører Holberg i „Barselstuen“. Familien rejste i den Tid et Par Mil med Barselmad, dog kom de ikke med Smørgrød.

I min Barndom var det blevet Skik, at Barselgildet holdtes i Forening med Daaben, Konen gik i Kirke og blev ledet ind ved en Tale af Præsten. 6—7 Dage før Gildet skulde været, gik Skafferen omkring og indbød dem alle i Gildeslavet. Hans Indbydelse lød saaledes: „Jeg skal hilse fra Rasmus Hansen og Hustru, om I, Far og Mor samt voksne Børn, vil møde førstkommende Søndag Kl. 4 for at spise til Middag, Far og Søn bedes møde Kl. 2 i Kirken, overvære Gudstjenesten og staa Fadder til deres lille Søn. Jeg skal meddele, at der bages paa Fredag, hvis Mor har en Taar Mælk at undvære.“

I min Barndom holdt en Moder aldrig sit Barn over Daaben, hun havde en Kone til at følge sig i Kirke, og Barnet bares af en Gudmoder, det var i Reglen en Pige eller Kone af den nærmeste Familie. Gudmoderen havde ogsaa en med sig til at staa ved Siden ligesom i Nutiden.

Folk, der var i Kirke i Anledning af Gildet, Barselkone, de Kvinder, der var medhørende, og de, der var med Barnet, samt alle Fadderne, hvoraf der var en lang Række, ofrede alle til Præst og Degn. Der gaves Foræring til Barselgilde ligesom til Bryllup, den bestod af forskellige Slags: Oksekød, Ænder, Høns, Lammekød, Kalvekød og Æg. Konerne havde en Flaske Fløde med til Kaffen, naar de kom til Middagen. Retterne ved Middagen var de samme som ved Bryllup: Oksekødssuppe, Peberrodskød, Steg og til Slut Sukkerbrødskeg, Butterdejg og Søsterkage. Skafferen læste til Bords, og naar der var spist, læste han igen og sang for i et Salmever. Der var en eller to Musikere, som spillede ved Bordet. Skafferen gik rundt med en Tallerken, og der ofredes til Musikken. Naar Skafferen sluttede Bordet, indbød han Gæsterne til at komme næste Dag og hver Person indtage sit Sæde.

Nogen Tid efter, at Bordet var sluttet, begyndte Dansen, den varede sjældent længere end til Kl. 1—2. Ud paa Aftenen blev der drukket Kaffe. De store blanke Kobberkedler kom paa Bordet, og et Par af de vildeste Koner blev opfordret til at skænke, to andre til at komme Fløde i Kaffen, der serveredes med Søsterkage til. De, som ikke tog Del i Dansen, spillede Kort eller underholdt sig med fornøjelige Samtaler. Ved de Borde, hvor der sad Folk, stod Flaske, Glas og Ølkrus paa Bordet, saa at Folk kunde nyde efter Behag. En Gang imellem opfordrede Skafferen dem til at give en Omgang. Naar Gildet sluttede, blev Folk sat til Bords, efterhaanden somde var rejsefærdige. Der serveredes saa med Smørrebrød og Kaffe samt Søsterkage. Der var altid to Dages Barselgilde, men den anden Dag var der ikke Dans.

BEGRAVELSE. Naar en var død, saa var det igen Bylavet, der skulde indbydes. I den gamle Tid var det sjældent, at der kom nogen til Ligfølge uden for Lavet. Skafferen skulde saa gaa rundt og indbyde alle i Gildeslavet. Skaffereens Indbydelse til en Begravelse lød saaledes: „Jeg skal hilse fra Jens Nielsen og Hustru og indbyde jer alle her i Huset, Forældre og Børn, til at møde førstkommende Fredag Kl. 10 paa deres Bopæl for at spise Frokost, dernæst følge hans afdøde Fader til hans sidste Hvilested. Efter endt Gudstjeneste bedes I alle følge med tilbage til Gildesgaarden for at spise til Middag. Jeg skal meddele, at der bages paa Onsdag, hvis Mor har en Taar Mælk at undvære.“

Liget blev lagt paa Baare for det meste i Storstuen, og alle, der kom i Huset, blev budt ind at se Liget. Her paa Egnen har ikke knyttet sig ret megen Overtro til Liget. Jeg har hørt enkelte fortælle, hvorledes de er kommet af med mindre Besværligheder. En havde Ringorm, en anden Vorter, en tredie Ligtorne, og alle tre var de kommet af med dem ved at stryge paa et Lig.

Til Begravelse gaves der ligesom til tidligere omtalte Gilder Foræring. Retterne ved Middagen var de samme som ved Bryllupper og Barselgilder. Fire Karle blev indbudt til at grave Graven; det har jeg været med til flere Gange. Graverne mødte tidlig i Gildesgaarden og spiste Mælk og Hvedebrød, de fik en god Kurv Mad og en Flaske Brændevin med paa Kirkegaarden. Naar de var færdig med Graven, hjalp de Klokkeren at ringe for Liget. Frokosten var kogt Flæsk og Sennep, kogt Æg og Smørrebrød, og saa blev der skænket med Brændevin og Øl.

Efter endt Frokost tog Familie og Slægtninge Afsked med den afdøde; det udførtes ved, at hver enkelt gik hen til den døde og lagde Haanden paa hans foldede Hænder; der var ogsaa dem, som bøjede sig over den døde og gav ham et Farvelkys.

Naar dette var endt, sang Degnen en Salme. Kisten blev slaaet til og sat paa Ligvognen. Ved store Begravelser kunde der være en Snes Vogne til Kirke. Medens de var i Kirke, havde Skafferen og Gaardens Folk travlt med at ordne Stuerne til Middagen; der skulde luftes ud. I den Stue, hvor Liget havde staaet, blev sat en Tjærekande for at tage Ligluften, der var slem om Sommeren. De lange Borde skulde stilles op, og alt skulde være færdig, til Folk kom fra Kirke.

Liget kom altid ind i Kirken, og der blev holdt en Tale, denne kunde sjælden blive Folk tilpas, enten roste Præsten for meget, eller gav han et lille Rap, og det kunde Folk ikke taale at høre. Paa vor Egn har jeg aldrig hørt Tale om billige og kostbare Ligtaler, men fra andre Steder har vi nok af dem, og de lyder ens allesammen. Kort efter at Folk var kommet fra Kirke, bød Skafferen til Bords. Naar de alle var sat ved Bordet, læste Skafferen som ved Bryllupper og Barselgilder. Paa lignende Maade læste han fra Bordet. Derpaa bragte han en Tak til alle Gæsterne, fordi de var mødt og havde fulgt den afdøde til hans

sidste Hvilested, og han tilføjede saa: „Jeg skal hilse fra Vært og Værtinde, at de er villige til at vise enhver af eder den samme Gentjeneste, naar Lejligheden byder det. Endvidere skal jeg indbyde eder alle til at indtage det samme Sæde i Morgen Eftermiddag Kl. 4.“

Ved disse Begravelser gik det alvorligt og pænt til. Lidt hen paa Aftenen skænkedes Kaffe. To Koner skænkede af de store Kobberkedler, og to andre Koner kom Fløde i. Der spillede aldrig Kort. Kl. 10, senest Kl. 11, rejste hver til sit Hjem.

IGANGSGILDE, OLDERMAND, BYHORN. I de gamle Bylav var Bønderne meget konservative, de taalte ingen Forandringer eller ny Skikke. Naar en Søn eller Datter overtog Gaarden efter sin Fader, saa var vedkommende forpligtet til at gøre et Igangsgilde for hele Bylavet. Kom der en fremmed fra et andet Sogn eller By og overtog en Gaard, saa skulde han gøre det samme. Dersom nogen undlod at gøre dette, saa blev han ilde set af alle Bymændene, og det kunde ikke hjælpe, at saadan en Mand, som ikke havde *givet Igang*, kom og bad sine Naboer om en Tjeneste. De svarede ganske roligt: „Nej, du har jo vist, at du ikke vilde have med os gøre; du har jo ingen Igang givet.“

1860 købte en Mand fra en Naboby en Gaard i Flødstруп By, han gjorde ingen Igangsgilde. Mændene syntes ikke om dette, men da han var en dygtig Mand, lod de ham være i Fred. Min Husbond, som jeg tjente i 13 Aar, var ellers en flink Mand, men han kunde aldrig rigtig glemme dette. Naar vi roste Manden for hans Dygtighed, vilde han ikke høre noget om det. Nej, saadan en Mand, som ikke vilde have Omgang med sine Bymænd, han var ikke Ros værd. Der har ogsaa været mange af den Slags Gilder siden den Tid; nu er de rent faldet bort. Jeg antager, at de nævnte Gilder er hørt op omkring ved 1880. Til et saadan Igangsgilde var indbudt alle Gaardmænd i Byen

og paa Marken. Indbydelsen besørgedes i Reglen af Tjenestepigen, og den gjaldt Mand, Kone, konfirmerede Børn og Tjenestefolk. Husmændene blev ikke budt til disse Gilder. Husmændene havde enkelte Steder deres eget Bylav, og det har de haft lige til Nutiden i Ladby, en By her i Kølstrup Sogn.

Igangsgilderne begyndte ikke før Aften. Naar de indbudte var kommet til Gildesgaarden, blev de budt til Bords. Der serveredes koldt Bord, det var efter Aarstiden Sylte, Steg og Smørrebrød, der skænkedes med Øl og Brændevin, men der var ingen Skaffer. Efter Spisningen begyndte Dansen, hvortil der var rigelig af Ungdom. Der var kun een Spillemand. En Gang imellem blev der skænket med Snaps og Øl. Mænd, som ikke dansede, spillede Kort eller holdt fornøjelige Samtaler med hverandre. Lidt hen paa Aftenen serveredes der med Kaffe i Dagligstuen, de kom ind i flere Hold.

Senere paa Aftenen blev et Bord sat ind i Dansesalen, hvorpaa der blev sat et stort Fad fyldt med Punch (Ekstrakt). Der blev saa skænket i Puncheglas rundt til alle Gæsterne. Ved denne Lejlighed traadte *Oldermanden* frem og læste *Byens Vedtægter* samt foreholdt de unge at blive ved de gode gamle Skikke, som Bylavet havde antaget. Ved Punchen sang man Viser og udbragte Skaaler for Vært og Værtinde samt bragte dem et længe Leve med et Hurra.

Ved disse Gilder betalte hver af dem, som tog Del i Dansen en Mark — 33 Øre. Naar Gildet sluttede ved Kl. to, blev alle sat til Bords og blev beværtet med Smørrebrød og Kaffe.

Her i Kertinge er Oldermandens Embede nylig blevet lagt ned, hans Funktion var et Aar ad Gangen, han havde *Byhornet*, hvormed han samlede os paa *Bystævnen*, naar vi skulde betale Skat og Afgifter, og naar vi skulde samles om andre Ting. Paa vort gamle Byhorn staar 1796.

Aar 1896 samledes alle vi Bymænd fra Mark og By hos Gaardejer *Ebbe Sørensen* og holdt Jubilæum for det 100-aarige Byhorn, det var en fornøjelig Aften, vi tog gamle Minder frem. Ved Bordet serveredes med Steg og halve Bajere. Vi stødte Glassene sammen og klinkede i Anledning af den 100-aarige. Vi blev enige om at sætte en Sølvplade paa Hornet, hvorpaa staar Aarstallet 1896.

FASTELAVN var vel nok den Tid, da der var det meste Sjøv; Gækken blev rigtig slaaet løs. Det var vel nok, fordi Folk gik den alvorlige Fastetid i Møde. I Fasten maatte ingen Gilder holdes, hvor der skulde være Dans; der maatte ikke spilles Kort i Fasten. Min Moder sagde til vi Børn: „Ingen Kort paa Bordet i Fasten.“

Det, som interesserede Ungdommen allermost, var Fastelavnsridningen. Rytterne blev pyntet med forskellige Dragter. Nogle var i hvid Skorte pyntet med røde, gule og blaa Baand, Hatten var af Pap med Fjerbusk, saa de lignede en Officer eller Amtmand. Et Par var klædt ud til gammel Mand og Kone. Det var altid et Par af de mest snaksomme, hvormed der blev lavet Løjer. Bajads eller Klown var der ogsaa. Rytterne blev parret sammen, efter som Dragterne passede. Ridningen var Fredag eller Lørdag. Rytternes Antal kunde være 12—14.

De stillede Kl. 9—10 med en Hornblæser i Spidsen og red til Rings. Den Rytter, som fik de fleste Ringe, blev kaldt Konge, og hvis han egnede sig til det, blev han deres Fører. De gamle har fortalt om, at i Stedet for Ringridning brugte de at slaa Katten af Tønden. De satte en levende Kat i Tønden, og det arme Dyr havde det ikke for godt, naar alle disse Karle hamrede med fuld Kraft for at slaa Tønden i Stykker. Da Folk syntes, det var Dyrplageri, blev Ringridningssat i Stedet. Naar denne var til Ende, red Karlene i sluttet Trop Byen rundt og ind i alle Gaarde, hvor de blev beværtet med Æbleskiver, Kage, somme Steder Smørrebrød, enkelte Steder Kaffe,

og der skænkedes med Brændevin og sød Snaps. Karlene indbød Mændene til Gildet om Aftenen. Alle Byens Drengte fulgte med Rytterne og holdt ved deres Heste, naar de var inde i Gaardene. For at ingen skulde faa for meget af de vaade Varer, blev der bestemt en Mulkt, som skulde betales af dem, der blev beskænket. Hver Gang de red ind i en Gaard, blæste Spillemanden i Hornet. I Gaarden lavedes mange uskyldige Løjer, og somme Steder blev de budt ind i Storstuen, de dansede saa nogle Omgange.

Naar de var færdig med denne Ridning i Byen, saa red de til deres Hjem og afleverede Hestene. Derefter gik de til Gildesgaarden, og Dansen begyndte lige i Begyndelsen af Aftenen. Der var kun een Musikant. Der var en Kone fra Byen sat til at sælge Fastelavnssboller.

Foruden de almindelige Runddansen blev der danset *Kongens Have, Skotsk op og ned, den brune Trøje*, og ud paa Aftenen dansedes *Barberdansen*. Der var fire Karle til den Dans. De var udsmykket, den, der skulde barberes, sad paa en Stol midt paa Gulvet med et stort hvidt Stykke bredt for sig. Medens Musikken spillede, gik de tre andre rundt. Barberen havde en mindre Slibesten bundet paa Ryggen. Efter ham fulgte Svenden, som gik og hvæssede Barberkniven paa Slibestenen. Bagest gik Barberens Pige — det var en Karl i Pigeklæder — hun havde en Kost og en Fejeskuffe. For hver Omgang, de dansede, skulde der udføres et Arbejde. Den første Gang sæbede Svenden den ene Kind ind, den næste den anden, den tredje Hagen. Nu kom Turen til Mesteren, han skræbede den ene første Gang, anden Gang den anden og tredje Gang Hagen, saa var han færdig med at barbere, han strøg saa Kniven af paa Karlens Hals, men var saa uheldig at vende Æggen til. Bums: Karlen faldt af Stolen, laa paa Gulvet og var død. De dansede væk, og da de var naaet en Omgang, gik Svenden hen og blæste Liv i Karlen, han sprang

hurtig op og dansede med en Omgang til. Pigens Hverv var at feje og gøre rent efter dem.

Ud paa Aftenen blev der drukket Punch. Der blev sat en stor Punchebolle ind paa Bordet i Dagligstuen, Pigerne blev først budt ind, der blev skænket til dem og serveret med Fastelavnsboller. De var altid hurtig færdig, saa kom Karlene ind, de drak ikke saa faa Glas, men sjældent mere, end de kunde bære. Karlene indbød Mændene, naar de red omkring, men der kom aldrig ret mange Mænd. Brændevin blev der kun drukket lidt af ved et Fastelavnsgilde. Dansen varede længere end som ved andre Gilder, tit varede den til hen imod Dag. Vi har ogsaa Eksempel paa, at den varede lidt hen paa næste Dag. Da jeg var 8—9 Aar, kom jeg ind hos vor Nabo Dagen efter, at der havde været Fastelavnsgilde; der sad fire Karle og spillede Kort Kl. 9 Formiddag. De andre var gaaet hjem ret før Dag.

I Rynkeby havde de Fastelavnsgilde hos en af de Udflyttere, der bor mod Revninge. Da de gik hjem Søndag Morgen fra Gildet, mødte de Præsten paa Vejen, han skulde prædike i Revninge Kirke Kl. 9. De mente, de var skyldig at gøre Præsten en Undskyldning, naar de kom saa sent fra Gilde. En af dem sagde da: „Undskyld, Herr Pastor, at vi kommer saa sent.“ Præsten svarede: „Ingen Undskyldning, Hans Rasmussen.“

Ved Fastelavnsgildet gav Værten hverken Spise eller Drikke til Gæsterne, han leverede Kaffe og Øl, men Karlene betalte det, og hvad de vilde spise, skulde de købe hos Hvedebrødkonen. Fastelavnsmandag mødte Karlene for at gøre Redelighed for Gildet. De fik saa Lov til at byde Pigerne med, og de dansede saa til Kl. 1—2. De fortærede da, hvad de havde levnet den første Aften.

Kært Barn har mange Navne, det har Fastelavnsmandag ogsaa: Svendene kaldte den Blaa Mandag. Nogle gav den Navn af Sviredagen. Andre sagde, at det var

Fandens Geburtsdag. Nok er det, det var en rigtig Svi-redag i den gamle Tid. Jeg har hørt Folk sige om dem selv, at de ikke havde været fuldesiden Fastelavnsmandag.

Fastelavnsmandag var det Skik, at alle skulde have Mælk og Hvedebrød til Middag. Paa denne Dag holdtes forskellige Løjer i Hjemmene. Man *gik til Pots*, det bestod i, at vi gik ud paa en grøn Mark og satte en Tøjr-kølle, hvorpaa der var sat en gammel Potte. Et Tørklæde blev bundet for Øjnene af en af de tilstedeværende, han skulde saa lede Potten op, han havde en Stok til at slaa den i Stykker med, men det var ikke saa nemt at finde den, for naar Blindebukken nærmede sig Køllen, blev den flyttet, saa det kunde nok tage nogen Tid, inden Potten blev ramt. Naar en blev træt, kom en anden til for at prøve sin Lykke. I denne Leg tog baade unge Folk og Børn Del, de ældre saa til, og Børnene morede sig. —

Samme Dag *sankede man Æg*, det var ligeledes paa en grøn Mark. Det var Piger og Karle, denne Leg gjaldt. 20 Æg blev lagt i en Række paa Jorden med en Favns Afstand mellem hver to Æg. En Kurv blev sat ved Enden af Rækken. En Pige skulde sanke Æggene i Kurven, men maatte kun tage et af Gangen. En Karl blev sat til at løbe omtrent 1000 Alen ud i Terrænet til et Punkt, enten til et Hegn, Træ eller Bakke, som kunde ses fra Pladsen. Somme Tider gjaldt det et lille Væddemaal, saa den, der blev først, vandt. Pigen mente, at hun kunde nemt sanke de Æg og blive først, men det var for det meste Karlen, der gik af med Sejren. En saadan Leg overværedes altid af de ældre, og Naboer mødte som Tilskuere.

Fiskerne i Kerteminde holdt altid i ældre Tider paa Fastelavnsmandag et Dystløb, de kaldte det *at skydes i Strande*. Der blev sat to Joller ud, og der var to Mand paa hver Jolle til at ro. Paa hver Jolle stod en Mand klædt i Olietøj og overtrukken af en udsmykket Skjorte. De to Sø-mænd stod paa Dækket, de var udrustede med hver en lang

KRISTIAN ANDERSEN

HJEMMET I KERTINGE

Stang med en Træskive for Enden. De sejlede forbi hinanden og hilste. Derefter begyndte de kæmpende at skyde hinanden over Bord. De sejlede forbi hinanden og satte Skiven for hinandens Bryst og prøvede Kræfter ved at skyde Modparten i Vandet. Den Forbisejlen blev udført tre Gange; var det saa ikke lykkedes at skyde en af dem over Bord, saa sprang de begge i Vandet og svømmede i Land. Blev den ene skudt i Vandet, sprang den anden ud og fulgte ham i Land. Der var altid mange til at se dette Dystløb, især Børn. En otte Dage før de skulde skyde i Strande, gik Fiskerne, en 20—30 i Tallet, ud i alle Landsbyerne i en Afstand af $1\frac{1}{2}$ Mil omkring Kerteminde; de var smykket som Fastelavnsridere, de var i hvide Skjorter med røde Baand, og de havde Dannebrogssflag med. De gik ind i alle Gaarde, blev beværtet med Øl og somme Steder med Mad. Flere Steder gav Folk dem Penge til deres Gilde. De indbød Folk til at komme og se deres Dystløb.

MORTENSAFTEN holdes endnu af de fleste paa Landet, men jeg tror, den var holdt højere i Ære i den gamle Tid end i Nutiden. Den blev kaldt *Møllerens Aften*. Alle Møllere holdt stille, ingen Møller turde male, for saa var de bange for, at Møllen løb løbsk, og der skete Havari. Jeg har engang spurgt en Møller, hvorfor den Mortensaften var højere end andre Højtidsaftener, han svarede: „Det var en Morten, som havde opfundet Rokkekassen, der fører Kornet fra Koppen i Kværnen. Før denne Opfindelse havde Mølleren en gammel Kone til at rage Kornet i Kværnen, og da der er flere Kværne i en Mølle, saa spares der flere Koner. Siden den Tid har man kaldt den for Møllerens Aften.“

Mortensaften fik vi Steg, det var ikke ens hvert Aar, det kunde være Andesteg, Hønssteg, sjælden Gaasesteg. Naar vi var kommet til Bordet, læste min Fader Bordbønnen; naar vi var færdig med Spisen, læste han en Tak.

Derefter sang vi nogle Salmer, hvoriblandt var: „Vor Gud han er saa fast en Borg.“ Senere spillede vi Kort om Æbleskiver. Mortensaften var en Indledning til de tre andre Højtidsaftener, som følger efter.

JULEN. Af vore tre store Højtider er Julen den, hvortil de største Forberedelser har været gjort. Vi kaldte den i min Barndom *de fattiges Højtid*. De skulde alle mærke, det var Jul. Der gik mange Smaakaarsfolk omkring og bad om en Bid til Jul, de fik næsten alle Steder Flæsk og et Stykke Brød.

Til Julen skulde udføres et stort Arbejde. Rug og Hvede skulde til Mølle i god Tid for at faa det malet, til det skulde bages. Der skulde vaskes, brygges og bages. Bagningen bestod af mindst en Tønde Rugmel og fire Skæpper Hvedemel. Der blev bagt to Gange paa en Dag, først Rugbrød, og naar det var kommet ud af Ovnene, blev den hedet igen, der bagtes saa Hvedebrød, Søsterkage. Butterdejg og *Prosssekage*.

Pigerne lagde Dejgen. Naar en Pige fæstede sig i en Tjeneste, blev hun spurgt, om hun kunde brygge og bage; kunde hun ikke paatage sig det, saa blev hun ikke antaget til at være *Førpige* eller *Storpike*, som den ældste af Pigerne kaldtes her paa Fyn. Naar en Pige lagde Juledejgen, skulde hun, naar hun begyndte, slaa Kors over Dejgtruget og sige Ordene: „I Jesu Navn begynder vi vort Julearbejde.“ Glemte Pigen at sige disse Ord, saa kunde meget Uheld ramme det hele Hus, og der blev ingen glædelig Jul. Ovnene blev hedet af Manden, og i modsat Fald blev det besørget af en voksen Søn eller Tjenestekar.

Naar Pigen havde brygget, og Urten var kommet i Karret, skulde der sættes Gær paa, det besørgede min Madmoder selv. Før hun satte Gæren paa, kom hun med tre Sølvdalere og smed dem i Karret paa tre forskellige Steder. Dette udførte hun, for at ingen skulde forhekse

eller gøre Skade paa Øllet, saa det ikke blev godt, for det vigtigste for Øllet var, at det kunde gære.

Grisen skulde ogsaa slagtes før Jul, næsten alle Smaakaarsfolk fødte en Gris op, og Grisens Størrelse blev for en stor Del rettet efter Familiens Behov. Velstillede Gaardmænd slagtede to overfødte Svin, der saa i Reglen vejede fra 20 til 30 Lispund. En overfødt Gris var lidt over et Aar gammel. Husmandens Gris var sjælden over et halvt Aar. Den Gang brugtes ikke Slagtere til at slagte Svin. Min Fader stak selv sin Gris. Den ene Nabo hjalp den anden, der var altid flere i en By, der kunde stikke Svin. Den Mand, som udførte dette, blev budt til Pølsegilde en af de følgende Aftener, tit var der et Par Naboer mere med. Ved et saadant Gilde fik de sorte Pølser, Medisterpølse og et Stykke Steg; der skænkedes flere Omgange med Snaps.

I den gamle Tid var der tre Aftener, som nævntes med Navnet Juleaften. Naar Husmoderen havde bagt Pebernødder og Børnene faaet deres lille Julebrød, saa syntes Folk, at de kunde skimte et lille Glimt af Julens Begyndelse, dette Tidspunkt kunde omtrent passe med Aftenen forud for Lille Juleaften. Denne Aften blev saa kaldt *Pippe-Juleaften*, fordi Julen begyndte at pippe frem. Til Lille Juleaften knytter sig et gammelt Mundheld, som siger til dem, som ikke kan følge med Tiden og ikke kan naa deres Arbejde: „Vi skal tage Tiden, som den falder, sagde Fanden, han holdt sin Nøddedag Lille Juleaften.“

Naar saa alt var klappet og klaret, alle Forberedelser til Ende, saa kom Juleaften, Man begyndte først med Kreaturerne, Køerne fik en Gift Hø denne Aften, de skulde ogsaa vide, det var Jul, Hestene ligeledes, men det var først, naar de skulde fodres af, Faarene blev heller ikke forglemt. Jeg har hørt Folk sige, at alle Kreaturer staar op Julenat Kl. 12, en Kone paastod, at hun og hendes Forældre havde undersøgt det, og de stod alle op; om det

saa var Faarene i Faarehuset, saa var de rejst hvert enkelt.

Efter endt Arbejde gik vi ind til den store Nadvere. Vi Børn ønskede glædelig Jul til vore Forældre. Maden blev sat paa Bordet, og Fader læste Bordbønnen, vi foldede Hænderne. Nadveren var Grisesteg, Ribben og Medisterpølse med Kartoffler og Rødkaal samt Sovs. Julegrøden var forandret til Steg paa vor Egn, saa jeg har aldrig smagt Grød Juleaften. Julegrøden hører Historien til for mig. I den første Tjeneste, jeg kom i, da jeg blev konfirmeret, fik vi fersk Suppe og Steg Juleaften. Naar vi var færdig med Nadveren, læste min Fader en Takkebøn. Vi sagde alle Tak for Mad. Derefter sang vi nogle Salmer, det var for det meste Brorsons Salmer, der blev sunget dengang. Naar vi havde sundet os lidt, kom Korstene frem, vi spillede Femkort det sidste Stik en Æble-skive, eller ogsaa gjaldt det en Pebernød.

Juletræ kendte vi ikke i den Tid, jeg hørte Tale om, at der var Juletræ i Præstegaarden. Det første Juletræ, jeg saa, var i min Faders Almanak, dær stod et stort og prægtigt Juletræ, det var beskrevet og fremhævet, hvordan Børnene gik rundt, sang og til sidst plukkede de Træet. Jeg tænkte dengang: Ja, hvem der var saa lykkelig at være med dær, det naaede jeg ikke, mens jeg var Barn, men senere har jeg tit glædet mig ved at se Børn gaa rundt om et pyntet Juletræ.

Folk troede, at som Vejret var fra Juledag og til Heligtrekonger, vilde det blive hele Aaret; de 12 Dage skulde passe med Vejret til det følgende Aars 12 Maaneder; deraf kom det gamle Ord: „Efter alle Julemærker at dømme.“

Juledag gik de fleste Folk i Kirke, der skulde ofres til Præst og Degn, saa der skulde mindst et fra hver Bopæl. Alle, der kom paa Besøg i Julen, skulde beværtet; om det saa var det allerringeste Ærinde, de kom i, skulde de

have en Æbleskive eller et Stykke Søsterkage. De maatte ikke *bære Julen ud*, det kunde give Uheld.

Imellem Jul og Nytaar maatte ikke noget gaa rundt, der maatte ikke slibes og ikke spindes. Pigerne kunde derfor i disse Aftener ordne deres eget Tøj. De tre Højtidsdage: Juledag, Paaskedag og Pinsedag maatte ingen bruge Synaal eller sy det ringeste, for saa fik de buldne Fingre.

Julevisit holdtes dengang ligesom i Nutiden. Folk bød deres nærmeste Familie og Naboer til en Sammenkomst i Juletiden, og Maaltidet var Steg og Kage samt ud paa Aftenen Kaffe og Søsterkage. Spilledes der Kort, var det for det meste Servinsel, der gjaldt 2 og 4, der blev ikke spillet for at vinde ved disse Gilder.

Julelegene eller *Julestuerne*, som de ogsaa kaldtes, begyndte for det meste Andenjuledag. Det var Byens Ungdom, som fik Julestue hos Gaardmændene efter Omgang. 2 Karle var hos Gaardmanden og bestilte Stuen. Omtrent en Gang om Ugen, fra Jul til Kyndelmisse, var der Julestue, Kyndelmisse udtaler vi her paa Fyn i Bondesproget „Kørmis“. Ved dette Kørmisgilde sagde vi, at *vi bankede Julen ud*.

Ved Julelegene blev der danset de samme Danse, som tidligere er meddelt ved Bryllup. Værten gav Gæsterne Sylte, der blev skænket et Par Snapse Brændevin, desforuden fik de Øl og blev beværtet med Kaffe hen paa Aftenen. Der var kun een Spillemand, til ham betalte hver Karl en Mark — 33 Øre. Det var alle Udgifterne ved en Julestue. Værten gav alt det øvrige gratis. Disse Julelege gik altid pænt; der blev holdt op Kl. 1—2.

Byens Skolebørn havde ligeledes efter Omgang nogle lignende Julelege, men det gik ikke efter saa bestemte Regler, for det meste var det dem, som havde Børn, der modtog dem. Børnene dansede og blev beværtet som de voksne med Undtagelse af Snaps.

Naar saa Julen er forbi, har vi Nytaarsaften med sin Modsætning til Juleaften. Nytaarsaften var ikke værre med Løjer, end den er i Nutiden. De unge Karle var omkring hos Naboerne at skyde Nytaar ind, de brugte Pistoler og Jagtgeværer, men det var ikke nær saa meget Skvalder som al det Fyrværkeri, de nu bruger. Undertiden fandt de paa at stoppe en Skorsten, saa kunde de, der boede i Huset, ikke nære sig for Røg. De kunde heller ikke forstaa, hvorfor det røg saadan i Stuen. Det varede en Tid, inden de opdagede, at Skorstenen var stoppet. Det var ogsaa meget brugt, at Karl og Pige blev smykket ud til et Par gamle Folk, de gik saa ind hos Naboerne og bad om Nattely, og hvad andet de kunde finde paa. Der boede et Par gamle, enlige Folk i et Hus. Ved Indgangen stod to Hovedpile, en ved hver Side af Indgangslaagen. Et Par Karle havde taget Laagen af og sat den op i den ene Pil. De gamle Folk saa ikke i Vejret, de gik og ledte forgæves efter deres Laage, de spurgte Naboerne ud, men de lo og svarede, at den kom nok, de vilde se, hvor længe det kunde vare, inden de selv fandt den. Omsider gjorde en Nabo dem opmærksom paa, hvor den var. Børn og unge Mennesker morede sig med at slaa en Potte paa Naboens Dør, denne Skik er endnu ikke faldet bort. Andre lavede en *Gubbepotte*, det var et Stykke Isterhinde eller Blære, som var bundet over en tom Smørhalvotting, hvori der var sat en Pennefjer eller et Rør; naar der blev trukket i dette, kunde det gøre en rigtig Alarm. Folk, som kom i disse Ærinder, hvad enten det var for at skyde Nytaar, slaa Potte eller bruge Gubbepotte, blev budt ind og fik Æbleskiver eller Søsterkage. Her paa vor Egn skænkedes ikke med Snaps.

For mig ser det ud, som at Nytaarsløjerne var mere uskyldige end i Nutiden. Nytaarsaften ved Bordet foregik paa samme Maade, som foran er fortalt om Jule- og

Mortensaften, min Moder beværtede os med Steg af Grisen og Æbleskiver.

Derefter kom den fjerde og sidste af disse Højtidsaftener, Helligtrekonger. Min Moder havde lagt et Stykke af Grisen hen til Steg den nævnte Aften, vort Maaltid bestod af de samme Retter, som er nævnt de foregaaende Højtidsaftener, og Aftenen formede sig paa samme Maade med Bøn og Salmesang. Man sang: „Dejlig er den Himmel blaa“.

Omkring ved denne Tid plejede vi at se Nytaarsny. Det var meget værd at have Held til at se dette Ny, for som vi stod og var udrustet, saaledes fik vi det kommende Aar. Jeg har kendt Folk, som har taget Pengepun- gen i Lommen og et Stykke Mad i Haanden, naar de gik ud for at se Nytaarsny. Manden mente saa, at han hverken kom til at mangle Føde eller Penge det Aar.

Følgende Sagn knytter sig til Helligtrekongers Aften. Pigerne kunde faa deres tilkommende Mand at se i Drømme. De skulde gaa baglæns i Seng, dernæst skulde de lægge et Spejl under deres Hovedgærde. Naar de var kommet i Seng, skulde de sige Ordene:

Lad mig i denne Nat se, hvem jeg skal have,
hvis Grød og Mad jeg skal lave,
hvis Dug jeg skal brede,
hvis Seng jeg skal rede.

PAASKE. Til Paaske gjordes ingen Forberedelser ud over, at der skulde gøres rent, Gulvene skulde skures, Kobbertøjet pudses, Loftene vaskes, og der skulde støves ned overalt, for at der kunde være pænt til de fremmede, der muligens kom paa Besøg i Helligdagene. I Fasten, som gik forud, skulde alt være anstændigt, ingen Gilder maatte holdes, ej heller maatte der spilles Kort. Ugen fra Palmesøndag til Paaskedag kaldes den stille Uge; der maatte ikke spindes.

Her paa Fyn blev ikke spundet paa en Lørdag Aften

i den gamle Tid; den Aften var fri, og Pigerne kunde arbejde paa deres eget Tøj ved at sy eller strikke, spinde gjorde de ikke, de var bange for, at det bragte Uheld. Jeg spurgte engang en gammel Kone, hvorfor der ingen var, der turde spinde paa en Lørdag Aften. Hun svarede: „Det skal jeg fortælle dig. Der var to Nabokoner, som havde et godt Samliv med hinanden, det var i den Tid, da der blev spundet om Lørdagen. Den ene Kone døde. Da den efterlevende Kone engang sad og spandt paa en Lørdag Aften, kom hendes afdøde Veninde, hun stod i Døren og rakte en Ildarm ind til hende, sigende disse Ord: „Se, hvad jeg i Helvede har vundet, fordi jeg om Lørdag Aften har spundet.“

Men da jeg blev omkring ved en Snes Aar, saa vovede Kvinderne alligevel at spinde lidt paa en Lørdag Aften.

Skærtorsdag var en høj Helligdag, og mange foretrak at gaa til Alters paa denne Dag, det var den første Altergang om Foraaret. I den Tid var det almindeligt, at Folk gik til Alters to Gange om Aaret, og det var Foraar og Efteraar. Skærtorsdag skulde vi have Kaal til Middag, den skulde bestaa af ni Slags, det var ikke saa let at faa, vi kan nævne: Grønkaal, Hvidkaal, Rødkaal, Gavlkaal, Petersille, derefter tog vi Blade af følgende Planter: Løg, Rug, Hvede og Græs. Langfredag blev altid holdt meget alvorlig, og paa sine Steder var det Skik, at de, som ikke kunde komme op i ordentlig Tid, fik *Langfredagshug*; der løb en rundt med et Ris og bankede ned paa dem, der laa i Sengene, det var mest store Børn, der udførte dette.

Paaskelørdag kaldte vi *Springe Lørdag*, fordi det altid var en travl Dag, der falder mellem de fire Helligdage, alt skulde jo være i Orden til Paaskedag. Paaskedag skulde vi lægge Mærke til, hvor Vinden var om Morgen, for dær, hvor den var Morgen, vilde den holde sig det meste af Sommeren, og saa vidste vi, hvordan Aaret blev, for det afhænger meget af Sommeren. Var Vinden i Nord

eller Øst, blev Sommeren kold. Var den i Syd eller Vest, blev Sommeren varm eller normal.

I min Barndom var de fleste gamle Folk i den Tro, at Solen legede Paaskemorgen. Jeg har hørt mange udtale sig derom. En Murer i Ullerslev vilde ikke tro det, hans Naboer fik ham op en Paaskemorgen, de gik og saa paa Solopgangen; da de havde staaet og stirret lidt paa Solen, begyndte den at løbe rundt for deres Øjne, og jo længere de saa, jo værre det blev, ja, til sidst hoppede den op og ned. Mureren udbrød da: „Ja, nu vil jeg tro, der er en Gud til, da jeg ser, Solen kan lege Paaskemorgen.“

En Væver har jeg ogsaa hørt sige: „Det er ikke endt med, at den render rundt, den kan sommetid løbe et højt Stykke op paa Himlen og ned igen.“

Da jeg var Dreng og havde hørt alt dette, stod jeg op og saa paa Solen Paaskemorgen. Naar jeg stirrede paa den, saa det ud, som den løb rundt, men det var for mine Øjne som de andre Hverdage, og jeg fik ikke Solen til at lege.

Det er Skik paa denne Egn at spise Øllebrød til Davre. Paaskemorgen fik hver Person Smørrebrød og to kogte Æg. Før Paaske gik der mange fattige Koner omkring og bad om et Æg til Paaske, det fik de, saafremt da Folk havde Æg, ellers fik de et lille Stykke Flæsk. Det var noget hen ad som i Julen, de fattige skulde mærke, det var Paaske.

Børnene havde travlt med at *smykke Paaskeæg*, de stak Hul i begge Ender paa Ægget, blæste Indholdet ud, som saa blev benyttet, derefter pyntede de Skallen med røde, blaa og gule Baand, de trak en hel Del paa et Stykke Sejlgarn, bandt det sammen, saa det dannede en Krans, den blev hængt op ved Loftet i Dagligstuen i Helligdagene. Folk var nøjsomme med Stads, der var mange Steder slet ingen Billeder paa Væggene. Paaskedag var altid mange i Kirke, der skulde ofres til Præst og Degn, saa der

skulde mindst et fra hver Bopæl; hertil kom, at mange Folk ansaa det for deres Pligt at gaa i Kirke.

PINSE. Pinsen kommer i den skønne Aarstid, da alt gaar fremad, Skoven er grøn, og Frugttræerne staar for det meste med fuldt udsprungne Blomster, ja, hvad kan være pænere og sætte mere Højtidsstemning end den skønne Natur? Lærken synger over Markerne, og Nattergalen slaar sine Triller i Skoven. Der er gammel Vise, der lyder saaledes: „Til Pinse naar Skoven bliver rigtig grøn, saa maa vi herud hver Bondesøn, for saa er det Skikken her til Lands at svinge de Piger en rigtig Dans“. Pinselørdag gik Pigerne i Skoven og plukkede *Majgrønt*, der mest bestod af Bøgeris; de pyntede Stuerne med disse lysegrønne Ris.

Hver Højtid har sin Betydning, ogsaa hvad Arbejdet angaar. Alle Udvæggene paa de gamle Gaarde skulde helst være kalkede til Pinsedag; det samme gjaldt Stuerne, de skulde ogsaa være hvidtede inden Højtiden. Tapetserede Vægge kendte man ikke dengang. Til alle tre Højtider knytter der sig Vejrspaadomme, men det værste er, at de slaar sjældent til. Om Pinse sagde de gamle: „Regner det Pinsedag, saa faar vi en tør Sommer.“

Her paa vor Egn var ingen Gilder i Anledning af Pinsen, ej heller blev der bagt eller anrettet noget ud over det almindelige. Levemaaden var ogsaa den samme som om Hverdagen, men der blev skuret Gulve, pudset Kobbertøj og støvet ned alle Vegne, for at der kunde være pænt til de Gæster, der muligen kom i Besøg i Pinsen. I den gamle Tid var det ikke Skik at indbyde Familie uden til Gilder. De besøgte hverandre, naar de havde Tid og fandt det for godt uden Indbydelse, ej heller meldte de deres Ankomst. Befordringsmidlerne var kun tarvelige, og der var saa godt som ingen Postforsendelse paa Landet.

IV DAGLIGT LIV

KRÆDDEREN. I min Barndom, da Symaskinerne ikke var opfundet, gik Skrædderne paa Landet omkring hos Beboerne og syede Folks Tøj. Dette var jo næsten altsammen hjemmegjort og bestod af Vadmæl, Hvergarn og Lærred. Det var en hel Fornøjelse for vi Børn, naar vi skulde have Skrædder, for saa blev der fortalt Eventyr og Spøgelseshistorier. I mit Hjem kom altid Mester, Svend og en Læredreng.

Vor Nabo, Skrædder Peder Jørgensen, har fortalt følgende:

Jeg rejste hen til min Morbroder, Hans Kildmand i Søllinge, for at sy noget Tøj. Under mit Ophold dær blev jeg opfordret til at sy noget Tøj i en anden Gaard. Jeg modtog Opfordringen; det var Skik, at vi logerede, hvor vi arbejdede, jeg skulde ogsaa bo der om Natten. Konen beklagede, de ikke havde saa god Plads. De havde nok et Kammer, hvori ingen turde ligge Natten over; naar de naaede Midnat, blev de bange, og alle forlod de Kammeret, det spøgede saa grusomt. Jeg, som ikke troede paa Spøgelse, udbrød: „Da tør jeg sandelig nok ligge der.“ Da vi naaede Sengetid, tog jeg Plads i det nævnte Kammer, dette var ved Siden af Tørvehuset. Da vi var naaet lidt ud paa Natten, begyndte den ene Bænk Tørv at vælte ned efter den anden, og det blev værre og værre. Væggen rystede og truede med at vælte ind paa mig. Jeg opdagede da, at jeg ikke var i Besiddelse af det Mod, jeg havde tænkt. Jeg stod op og forlod Kammeret. Konen fortalte mig Dagen efter, at naar hendes Søn, en Dreng paa tolv Aar, sov i Kammeret, var alt roligt. Jeg fik da Sønnen til Sovekammerat de følgende Nætter, og saa var alt stille og roligt, ikke saa meget som Lyden af en Mus, naar den

pusler, kunde høres. Dette forklares saaledes: Manden i Gaarden var død, han havde været fordrunken, og i den sidste Tid han levede, var det gaaet over til Dilerium. Tit var han urimelig og truede med at gaa igen. Han kunde sige saadanne Ord: „I skal ikke faa Fred for mig, naar jeg dør; jeg skal komme og spørge her i Gaarden.“ Engang han laa og gentog disse Udtalelser, gik Sønnen hen ved sin Faders Seng og sagde: „Det er da ikke dit Alvor, Far, du vil da ikke komme at spørge, naar du er død?“ Faderen svarede da rolig: „Nej, du skal nok faa Fred for mig, min Dreng.“ Folkene troede bestemt paa, at det var dette Løfte til hans Søn, der var Skyld i, at alt var roligt, naar han sov i Kammeret.

Dette fortalte samme Peder Jørgensen i mit Hjem for mine Forældre og mig, da jeg var tolv Aar. Det undrer mig, at denne, som var en bestemt Person og af alle gik for at være mere begavet end de fleste i den Tid, skulde opleve dette. Han døde 1865.

HØR. Omkring Aarene 1850—60 til 70 havde hver Mand, Gaardmænd og Husmænd, et mindre Stykke Jord saaet med Hørfrø. Tjenestefolkene fik ikke ret mange Penge i Løn, de fik derfor noget til Hjælp til Klæder af forskellige Ting, heriblandt var Hørren. En Gaardmand saaede ca. to Skæpper Hørfrø til eget Brug; derefter blev der saaet et lille Stykke til hver af Folkene. Begge Karlene hver $\frac{1}{2}$ Skp., den ældste Pige, som kaldtes Storpigen, $\frac{1}{2}$ Skp. og Lillepigen og Drengen, der altid vogtede Kreaturer, hver $\frac{1}{4}$ Skp. Land. Hørren skulde helst saas paa lav fugtig Jord, da den er en Vandplante. Fik vi nogen god Regn om Forsommeren, blev Hørren god, men blev Sommeren tør, blev den for kort, og saa var det en daarlig Avl, der ikke kunde betale sit Jordstykke. Det kan nok siges, at det var en vanskelig Plante at avle, for fik den for megen Regn, saa den gik i Leje for tidligt, saa raadnede den.

Hørren var altid moden i Høsten, den skulde trækkes op med Rod, ellers blev den for kort, det kaldte vi *at rødske Hør*. Dette Arbejde blev mest udført, naar det havde regnet, for Hørren kunde nok taale at blive bundet sammen, fordi den ikke var helt tør. Den blev bundet sammen i nogle smaa Knipper, saa store, at vi kunde spænde om dem med to Hænder; disse kaldte vi *Støjer*. De blev sat i lange Rækker Par ved Par, ligesom vi sætter Kornet i Hobe. Der blev den saa staaende, til vi havde indavlet, for Hørren kunde nok taale Regn. Naar den saa var kørt hjem i Loen, skulde Knevlene, hvori Frøet sidder, rives af. Dertil brugte vi en Hørrive med Jerneller Staaltænder. Den var slaaet fast i en Væg, eller ogsaa var den fastgjort paa en Bænk. To Karle sad saa paa Bænken og rev Hørren, eller ogsaa stod de paa hver sin Side af Riven paa Væggen. Der var saa i Reglen to Piger til at skille Hørren ad og give Haandfulde Lokker til Karlene. Naar Hørren var reven, blev Knevlene lagt paa Loftet, dær laa de til Marts Maaned; naar Kornet ved denne Tid var optærsket, saa blev Frøet ogsaa tærsket af Knevlene. I den Tid var det Plejlen, der brugtes til Tærskning. Efterhaanden som Hørren blev revet, blev den bundet i smaa Støjer; derefter blev den kørt til en Tørvemose og sat i Vand; den blev sat i en rund Kreds, paa samme Maade som vi sætter et Hæs paa Landjorden, den ene Støje blev lagt oven paa den anden. Oven paa denne, som vi kaldte *en Hørryde*, blev lagt Sten eller Græstørv fra Mosen, undertiden blev Ryden belagt med tunge Træstolper. Denne tunge Paalægning blev udført, for at al Hørren kunde komme under Vand. Her laa den ni à ti Døgn, til Hørstraet var blevet mørt. Den blev saa taget op og kørt hen paa en Græsplet, hvor den bredtes tyndt ud; naar den saa var tør, blev den eftersat, om den var rydet nok i Vandet, det vil sige, om den var tilstrækkelig skør til Brydning. Var den ikke det, blev den liggende til, den

var tjenlig; den blev da eftersat, det var Konernes Arbejde at bedømme den; var den saa erklæret god, blev den taget op og bundet i større Knipper. Brydningen var næsten altid om Efteraaret eller Foraaret. Rydningen foregik ogsaa paa den Maade, at Hørren straks, naar den var reven, blev bredt tyndt ud paa en grøn Jord, hvor den blev liggende i længere Tid, Græsset groede igennem den, og naar saa den var mør til Brydning, blev den taget op; det kaldte vi at selvryde Hørren. Ved denne Fremgangsmaade blev Hørren mørk og graa, Lærredet af denne var derfor meget senere at blege end det af den Hør, der var rydet i Vand. — Hørren skulde være meget tør, naar den skulde brydes; dette kunde ske i stærk Sol, men det almindeligste var, at der blev gravet en Rende i Læsiden af en Grøftevold; i begge Ender af Renden blev opført en lille Vold af Græstørv, eller ogsaa der blev opstillet et Par Halvdøre. Over disse blev lagt to lige Granstænger, herpaa blev Hørren lagt i et ikke alt for tyndt Lag. Underneden blev der gjort Ild af Brændé, Tørv eller Skæver. Der var altid en øvet Mand eller Kvinde til at passe Ilden og iagttage Hørrens passende Tørring; den skulde tages af Risten, naar den var tjenlig, og en ny Rest paa Stængerne. Tit blev det efterhaanden en Hørbereder, der forestod denne Hørtørring. I Reglen var der ved denne Lejlighed fire Mand til at bryde Hørren, saa kunde de i en almindelig Bondegaard blive færdig paa en Dag.

En Hørbryde, som vi paa det fynske Bondemaal kaldte en *Brue*, var lavet af Bøgetræ og to Alen lang, den stod paa fire Ben, der var fastgjort i to Klodse Træ, disse var forbundet med tre skarpe Bøgetræsskeder. Paa den bageste Ende sad to Øskener eller Ører, ogsaa af Træ, hvori der var en Aksel; i denne var der to skarpe Skeder som tidligere nævnt; for Enden af disse, som var den forreste, var en tung Træklods, og over denne laa en rund Stang, som tjente til Haandtag. Brydningen foregik paa den Maade:

Man tog en Haand fuld af Hør, lettede Klodsen paa Bryden og lod Hørren komme mellem Skederne, derpaa lettede og vrikkede vi op og ned med Klodsen, til Hørren var brudt tilstrækkelig. En saadan Haandfuld kaldte vi *en Brue*; de blev vredet sammen og lagt 24 i et Halmbaand. Dette kaldte vi for *en Busk Hør*.

En anden Maade at tørre Hør til Brydning var Tørring i Ovn. Folk bagte selv deres Brød; naar Brødet var kommet ud af Ovn, var der tilstrækkelig Varme til at tørre Hør til Brydning. Ovn blev da fyldt med Hør, og naar denne havde været der en passende Tid, blev den brudt. Saaledes fortsatte de hver Gang efter Bagning. Det var dog mest Husfolk og de mindre Jordbrugere, som brugte denne Fremgangsmaade. — Efter den omtalte Brydning var Hørren tjenlig til Skætning, dette blev udført af Kvinderne. Huskonerne gik sammen og hjalp hverandre. De havde en Skagefod, der var lavet af Bøgetræ med en bred Fod, hvori var en Opstander med en Indskæring foroven. Den var af en passende Højde, saa at Kvinden kunde sidde paa en Stol og udføre Arbejdet. De tog saa en Brue Hør, lagde den i Indskæringen paa Skagefoden og begyndte at slaa løs med *en Skættel*, medens de holdt fast paa Bruen med den venstre Haand. Skættelen var en Alen lang, lavet af Bøgetræ, forsynet med et Haandtag, den var fire à fem Tommer bred, og den var tynd som en tyk Spaan; den havde skarp Æg paa begge Kanter som et Sværd. — Det var et Taalmodighedsarbejde *at skade*, som vi kaldte det paa Bondesproget. Bruen skulde vendes mange Gange i Haanden, før den blev ren for Skæver, og saa skulde den immer snoppes op.

Efterhaanden som Tiden skred frem, afløstes dette Arbejde for Kvindernes Vedkommende af øvede Hørberebere. Svendene kaldte vi for Hørsvingere. De brugte meget sværere Værktøj til Skætning end Kvinderne. Stolen var meget bredere, og den blev fastgjort i Ladegulvet med

Træpæle. Arbejdet udførtes næsten altid i en Kornlade. Hørsvingerens Spaan til Skætning var en Alen lang og 18 Tommer bred. Naar Hørren var god, kunde en dygtig Hørsvinger skade et Lispund — 16 Pund — i en Dag.

Efter endt Skætning skulde Hørren hegles, det vil sige, Blaarene skulde skilles fra Hørren. Min Moder havde en lille Hegle, hun satte fast paa Bordet i Dagligstuen, her hegledede hun sin Hør. Dette Arbejde udførtes ellers for det meste af en øvet Hørbereder. Der blev stillet to Skraver eller Blokke i Loen, herpaa blev lagt en Vognfjæl, paa denne blev Heglen fastgjort. Denne Hegle var vel omtrent $1\frac{1}{2}$ Alen lang, der var en grovere og finere Afdeling i den samme Hegle; Hørren gik først over den grovere Afdeling og blev saa gjort færdig paa den finere. Det var en Fornøjelse at se en øvet Hørbereder hegle Hør. Der skulde et let Haandelag til, ellers gik Blaarene i Klumpe. Tænderne i Heglen var temmelig lange, vel omtrent 6 à 8 Tommer; de var af Staal og saa blanke og hvide som Sølv, det klang i dem, naar Manden hegledede, som om det var Musik paa et Klaver. Hørren, som nu var fin, blev lokket smukt op og indsvøbt i Papir for ikke at blive spejet. Blaarene blev rullet sammen i en mindre Bordskuffe, det kaldte vi *en Ville Blaar*. — Nu skulde Hørren spindes, det foregik mest i Vinterhalvaaret. Rokken snurrede næsten hver Aften fra i Mørkningen Kl. 5 til Kl. 10. Konen i Gaarden og Storpigen spandt Hør, og Lillepigen, som ikke havde megen Øvelse, maatte nøjes med at spinde Blaar. — Det spundne Garn, som nu sad paa Tennen, blev haspet paa en Haspe, hvorpaa sad fire Arme, paa den ene var et Led, saa den kunde bøjes, naar Garnet skulde tages af. Pigen, som haspede, bandt et Fedebaand i Garnet for hver 100 Omgange, for at det ikke skulde spejes. Naar Haspen var passende fuld, kaldtes dette *et Stykke Garn*. Naar der var et tilstrækkelig Antal Garn spundet, blev det kogt i Bryggekedelen, derefter blev

det hængt op Stykke ved Stykke paa en glat Stang. Forneden blev der igennem Garnet trukket en lignende Stang for at holde det paa Plads, saa det ikke kom i Uorden af Storm.

Garnet blev hængt ud i Foraarstiden for at bleges af Sol og Regn. Naar Husmoderen indsaa, at det var passende bleget, blev Garnet taget ned, og et Par Kvinder blev sat til at *russe det*, hvilket udførtes ved, at det ene Stykke Garn sattes inden i det andet, og Pigerne ruskede saa i hver sit Stykke. Under dette Arbejde morede de sig ved at trække hinanden fra Plads. Naar Garnet paa denne Maade var glattet, blev det vundet i Nøgler. Dette blev tit udført af gamle Koner og større Børn. Begyndelsen blev sat paa en Vindepind; efterhaanden som det blev større, blev det taget af Pinden. Mange satte en Ære i at vinde et pænt Nøgle Garn. Hullet, hvori Pinden sad, skulde beholdes, og Traadene skulde krydse og ligge pænt. Børn kunde ikke vinde Nøgle med Hul igennem, men Garnet var jo lige godt for det. De, som vandt Garn, brugte *en Rusleb* af Skind, for ellers sled de Huden i Stykker paa Fingrene af den skarpe Traad; der kunde ogsaa bruges en Hyldepind, som var indrettet dertil med Hul igennem, hvor Traaden gik. — Der var i de allerfleste Byer en Væver. Konen og Pigen fulgtes ad, naar Garnet skulde væves; de hjalp Væveren at træde Garnet i Væven. De havde et Rugbrød med, som vejede et Lispund, det fik Væveren for at træde Garnet, det var Tilgift til Væverlønnen. Hvor jeg tjente, tog Konen et pænt Brød, naar vi bagte, til Væveren; det kaldte Folk *et Trædebrød*. Folk sagde dengang: „Væveren trænger jo altid for Brød.“ Efter endt Vævning bragte Væveren Tøjet til Ejermanen; der var gjort Stads den Aften, han kom med Tøjet, der blev bagt Pandekage eller Æggekage, og vi kaldte det for Vævegilde.

Ude paa Sletten her paa Fyn var der næsten i hver

Gaard og i mange Huse en Væv. Folk vævede selv deres Tøj. Paa det store St. Knuddags Marked i Odense stod Sletteboerne paa en Plads og holdt Udsalg af deres hjemmegjorte Tøj; det bestod af Lærred, Hvergarn, Vadmøl og Dynevaar. Der kom mange for at købe disse gode Varer. — Naar Lærredet var kommet fra Væveren, blev det kogt i Aske i Bryggekedelen, førend det skulde bleges. Det blev bredt paa en grøn Plet i Haven, den, vi nu kalder Plænen, dengang kaldte vi den *Blegepletten*. Det blegede bedst i Foraarstiden, naar det skiftede med Sol og Regn. Man brugte derfor et gammelt Ord; naar det regnede, og Solen skinnede, saa sagde vi: „Nu har Fandens Oldemor sit Lærred ude at blege.“ — Det blegede mere paa Lærredet, naar det blev liggende ude om Natten. Duggen var ogsaa en god Hjælper, men de fleste tog det ind om Aftenen, for at Tyve ikke skulde stjæle det. Det traf sig en enkelt Gang, at et Stykke Lærred blev borte. Folk meldte ikke dette til Politiet, nej, de søgte en „klog Mand eller Kone“, der skulde sige, hvor det var gaaet hen, men det fik de næsten aldrig noget ud af. De „kloge Folk“ lovede godt, men de undskyldte sig med, at de ikke havde faaet det at vide straks. Tit var der gaaet et Par Dage, inden det blev meldt, saa sagde de „kloge Mænd“, at det var kommet over Vand, og nu kunde de ikke „vise det igen“.

Lærredet af Blaar brugtes til Lagner i de almindelige Senge. I Tjenestefolks Senge var altid Blaarlærredslagner. En Del blev farvet lyseblaat, det blev brugt til Sommerbukser. Det var Skik, at Karlene fik sig et Par ny, lyseblaa Lærredsbukser hver Sommer, og de kom i Brug den første Gang den Dag, der skulde høstes Rug. Det var jo en Højtidsdag. De mindre bemidlede Kvinder brugte altid Blaarlærred til Særk. Mandfolkenes Skjorter var altid af Hørlærred. Mange Lagner blev ogsaa syet af Hørgarn. De velstillede i Samfundet brugte altid den

nævnte Slags, og naar Husmoderen lavede Udstyr til sine Børn, satte hun en Ære i at fortælle for sine Veninder, hvor mange Par Hørgarnslagner hun kunde give hver af dem, det gjaldt baade Sønner og Døtre. Det klædte smukt paa en Brudeseng med de fine, hvide Hørgarns Lagner, hvorpaa Brudens Navn var udsyet med pæne Bogstaver. I mange Hjem og Bøndergaarde er der endnu en Del af disse gode, gamle hjemmegjorte Lagner.

ULDEN. — VINTERTØJET. Paa en middelstor Bondegaard holdtes der fra 8—12 Faar og en Vædder. Husmændene havde et eller to Faar, og mindre Gaarde, som vi kaldte Boelssteder, 4 Faar og 1 Vædder. Faarene holdtes baade for Uldens og Kødets Skyld. Faarene blev klippet to Gange om Aaret, Foraar og Efteraar. Før Klipningen blev Faarene vasket, man fyldte Vand i et Kar, deri blev hældt en varm Spand Vand for at kuldslaa det. Derefter blev et Faar lagt paa Ryggen i Karret, to Mand holdt Benene, en ved Hoved og Forben, den anden holdt Bagbenene; en Pige eller Kone vaskede Ulden grundigt igennem, saa den blev fri for Fedteri. Et Par Dage efter, naar Faarene var tørre, blev de klippet; de blev lagt paa et Bord eller en Vogn, Benene blev bundet sammen; var de meget urolige, blev en Dreng sat til at holde ved dem. Dette Arbejde udførtes altid af Koner og Piger. Undertiden laa de paa de grønne Agre og klippede Faarene. Ulden skulde allerførst pilles, det bestod i, at Totterne skulde løsnes, saa den blev tjenlig til Kartning. Dette Arbejde blev i en Gaard udført af Piger og Karle i Forening om Vinteraftenen. Naar Ulden skulde kartes, var det en hel Højtid. Der blev indbudt Nabokoner og Piger samt andre Bekendte. De begyndte i Mørkningen og kartede til Kl. 1 à 2. Aftenen gik med Lystighed, man sang gamle Viser, og der blev fortalt Eventyr. Der var enkelte Huskoner, som var særlig dygtige til Kartning; de blev brugt over hele Byen. Hus-

moderen beværtede os alle i Gaarden med Æbleskiver, Hvedebrød og Kaffe, som vi sjælden fik den Gang. Kartningen skulde foregaa med let Haand, Ulden blev revet fint, og *Tøjerne*, som vi kaldte den kartede Uld, blev rullet pænt sammen; de var klare, naar vi holdt dem op for Lyset; der maatte ingen Klumper ses i dem, for var der det, saa blev Traaden ikke jævn, naar den blev spundet. — Det var Skik, at der paa denne Aften skulde laves nogle Løjer. Det kaldte man „at kyse Kartepiger“. Ud paa Aftenen kom der udsmykkede unge Folk, det kunde være Tiggere, fattig Mand og Kone, der bad om en Almisse, undertiden mødte de i en Fastelavnsdragt; saa gjaldt det at kende de udsmykkede. Naar dette gik inden for rimelige Grænser, morede Folk sig af det, men jeg har hørt engang, at de drev det for vidt. De gik op paa Rygningen af Taget og lagde en Halvdør over Skorstenen, saa Røgen ikke kunde gaa igennem; Stuen blev fuld af Røg, og Kartepigerne kunde ikke nære sig; der gik en Tid, før de opdagede dette Skælmsstykke.

Efter Kartningen skulde Ulden spindes, dette foregik paa en dertil indrettet Rok; den stod paa tre Ben, der var et større Hjul, som ved en Snor stod i Forbindelse med en Ten, hvorpaa Traaden lagde sig, naar Rokken var i Brug. Rokken var Drejerarbejde. Det var en Fornøjelse at se en øvet Spindekone sidde paa sin Stol og spinde Uld. Ved venstre Side stod en Uldkurv fuld af Tøjer. Hun traadte Rokken med den ene Fod; medens hun behændig tog Tøjen med venstre Haand, holdt hun fast i Traaden med højre og trak lempeligt og smidigt, saa Traaden blev jævn; selvfølgelig spandtes Tøjerne sammen, den ene efter den anden. Det tog nogen Tid for Pigerne, inden de lærte at spinde Uld, og en Husmoder var stolt, naar hun havde lært sin Datter eller Pige at spinde Uld. Det Uldgarn, som skulde bruges til Strømper, var af en sværere Slags, de tog to Nøgler, lagde dem

i en Kurv, derpaa tog de begge Garnenderne, gjorde dem fast paa Tenen og snoede dem sammen ved at bruge Rokken. Paa denne Maade blev Garnet dobbelt, og det kaldtes at tvinde Garnet.

Naar Garnet var spundet, blev det haspet af Tenen. Derefter blev det sat paa Garnvinden og blev saa vundet i Nøgler.

Skulde Uldgarnet være til Vadmél, blev det ført til Væveren. Derefter skulde det stampes, for at det kunde skrumpe sammen, det blev deraf baade varmere og stærkere. Stamperi var der ved flere Vandmøller. Hvidt, som det nu var, brugtes det til Undertrøjer og Underbukser. Men skulde Vadmelet bruges til Frakke og Bukser, blev det sendt til Farveren og blev farvet mørkeblaat, Vesten var næsten aldrig af Vadmél. Skulde Tøjet bruges til Stads, blev det overskaaret, saa det lignede Klæde; i modsat Fald brugtes det til Søndagstøj.

Efterhaanden som Tiden gik, blev det Skik at lave meleret eller graat Vadmél. Halvdelen af Ulden blev da farvet mørkt; derefter blev den blandet med hvid Uld og behandlet som foran nævnt. Dette graa Tøj brugtes til Rejsekappe, Jakke, Vest og Benklæder.

Hvergarn var en Blanding af Linned og Uld. Væveren modtog til Trædning Hørgarn og til Islet Uldgarn. Førend Garnet kom til Væveren, blev det farvet for at give Hvergarnet den Kulør, Folk ønskede; der var mange forskellige Farver paa Hvergarn, det, Kvinderne brugte til Kjole, og det, hvoraf Mandfolkene lod sy Veste, kunde skinne i alle Regnbuens Farver. Naar Konerne var i Besøg hos hverandre, og de saa et nyt Mønster, saa fik de en Prøve af Tøjet. De gik saa til Væveren og lod ham bestemme, hvor meget Garn de skulde have, og Kuløren paa hver enkelt Del. Hvergarn til Kjoler og Veste var: mørkt, brunt, grønt, sribet og tærnet i alle forskellige Størrelser. Dette kaldte de *enkelt Hvergarn*. Der var no-

get sværere, det kaldte Væverne for *treskaftet*; det brugtes til Bukser og Vest, sjældent til Frakke eller Jakke, men det traf sig dog; det havde altid en graalig Farve; det brugtes til Søndagstøj og siden til daglig Brug, det var stærkt at slide paa.

De gamle gode Dyner med de røde Striber blev ogsaa lavet dengang. Vi ser dem endnu i gamle Bøndergaarde og Huse. Naar der skulde laves Dynevaar, sankede Husmoderen en Del Uld sammen, for der skulde megen Uld til. Dynevaar bestod af Hørgarns Trædning og Uldgarn til Islet; det blev vævet med fem Skafter. Piger, der havde et Faar født hos Husbonden, samlede ogsaa deres Uld sammen og lod væve Dynevaar til deres Udstyr.

FOLKELØN. Lønningen til Tjenestefolk var i Aarene omkring 1830 og 40'erne: til Forkarlen 12 Rigsdaler, 2. Karlen 10 Rdl., Drengen 2 à 3 Rdl., Storpigen 6 Rdl. og Lillepigen 2 à 3 Rdl., alt halvaarlig. De fik alle lidt Hør saaet, Forkarlen og Storpigen fik hver et Faar født. Desuden fik de de fleste Steder *Løntøj* til Hjælp til Klæderne.

I Tidsrummet fra 1850 til 65 var Lønningen: til Forkarlen 30 Rdl., 2. Karlen 20 Rdl., Hyrdedrengen 8 à 10 Rdl., Storpigen 10 à 12 Rdl., Lillepigen 6 à 8 Rdl. Mange Steder fik de endnu Hør saaet, og Forkarlen og Storpigen fik deres Faar født. Faaret gav tit en god Indtægt til Hjælp til Lønningen; det gav god Uld, og havde det to Lam, blev de solgt om Efteraaret. De kostede fra 6 til 8 Rdl. Stykket. Omkring ved 1865 faldt det bort med Hørsaa-ning og med at føde Faar til Folkene. Men i Stedet for dette fik de mange Steder *Løntøj*. For en Karl bestod det af: en Hørgarnsskjorte hvert Halvaar, om Sommeren Blaarlærred til et Par Bukser, og for Vinterhalvaaret Hvergarn til Vest og Bukser, somme Steder fik de et passende Stykke Vadmel i Stedet for det nævnte Hvergarn. Pigerne fik Blaarlærred til en Særk hvert Halvaar og Hvergarn en Gang aarlig til en Kjole. Yngre Piger og

Drenge fik ikke altid fuldt Løntøj. Men de fik saa efter Husmoderens Skøn. Alle Tjenestefolkene fik endvidere hver et Pund Uld til Strømper hvert halve Aar. Da Lønningen efterhaanden blev højere, saa faldt omkring ved 1875 Løntøjet helt bort, og Lønningen bestod af ene Penge. Den, som skriver dette, har modtaget Løntøj i de nævnte Skikkelser. Dengang var Folk mere standhaftige i deres Pladser. Ingen fæstede sig mindre end paa et halvt Aar, og det betragtedes som en Skam, naar nogen rejste før de almindelige Skiftedage. Der var heller ikke ret mange, som rejste af Plads for et halvt Aar, og det blev heller ikke betragtet som pænt, naar de ikke i det mindste kunde blive et helt Aar paa et Sted. Rejste nogen fra sin Plads før den rigtige Fardag, saa havde de svært ved at faa en ny Plads.

HAMP. I den forannævnte Tid havde Folk paa Landet ikke saa mange Penge; de søgte da at frembringe saa meget af egen Avl, som de havde Brug for, det gjaldt baade Husmænd og Gaardmænd. Uden for hver Gaard var der et lille Stykke Jord paa $\frac{1}{2}$ til 1 Skæppe Land, det kaldtes *Hampelandet*. Heri blev der hvert Aar saaet Hamp, saa de kunde avle saa meget Hamp, som de brugte til Tøjr til Kreaturerne.

Hampen groede meget længere end Hørren og var grovere af Straa. Naar den var moden, blev den røsket og sat sammen til Vejring, derefter blev Frøet tærsket af. De Planter, som bar Hanblomster, kaldte de *Galten*, de groede længere end de andre Planter. Naar Galten havde afblomstret, blev den rusket op, for blev den staaende, til den øvrige Hamp var moden, saa var den faldet til Jorden og var ubrugelig. Galten blev trukket op allerede ved Midsommer. Det kaldte de her paa Fyn at *galre Hamp*. Hampen behandledes paa samme Maade som Hørren, den bredtes ud i et tyndt Lag paa grøn Jord, Græsset groede igennem den, og paa denne Maade blev

den rødet. Naar den var tjenlig til Brydning, blev den taget op. Brydningen foregik efter, at den var tørret ved Sol eller Ild. Derefter blev den skættet. Om Vinteren spandt Karlene og Gaardmanden Hampen; de bandt en *Brue Hamp* op i en Krog ved Loftet, de brugte en lille Snovinde, hvorpaa den snoede Hamp løb i en passende Snors Tykkelse, brugelig til Reb.

Dette Arbejde blev for den største Del udført om Aftenen. Undertiden fik en gammel opslidt Arbejder Lov til at spinde dette for en lille Betaling. Paa samme Maade blev Haarene, der blev redet af Hestenes Haler og Manke, samt Kohaler og Svinebørster, spundet til Reb. Dette kaldte man *Haartøjr*, og det brugtes til Køer, som vilde æde Hamptøjr. Skadeblaar blev ogsaa spundet til Tøjr til Faa-rene. Ved hver Gaard var en lille Rebslagerbane; den var ikke længere, end der kunde lægges et passende Kotøjr. Lægningen af Rebet er næsten ikke til at beskrive.

I et Stykke Træ var 3 Huller, hvori sad 3 runde Jern af samme Form som Snoet ved en Slibesten; der var paa Enden af Jernene en Krog. Karlen, der skulde køre rundt med disse Jern, havde et Stykke Træ med Haandtag i begge Ender, der var tre Huller i Træet, som passede til Jernene. Dette var opført i en passende Højde mellem to Pæle, som stod i Jorden. I den modsatte Ende af Bannen var en Vogn med to smaa Trillehjul. Bagdelen af Vognen var Slæde, hvorpaa blev lagt passende Vægt af Sten. Efter at dette var stillet i Lave, blev Hampgarnet fastgjort i de tre Jernkroge og trukket frem og tilbage mellem Krogene og Vognen, hvorpaa var en Opstander med et Sno; paa det blev Garnet gjort fast. Karlen snoede rundt med Jernene, til de tre var faste til Reb. Derefter blev der snoet rundt fra Vognen, som gik saa smaat frem efterhaanden, Rebet snoedes, saa Linen blev kortere. For at Snorene kunde lægge sig pænt, gik en Mand og holdt en kløftet Pind mellem dem.

HUMLE. Fynboen, Digteren H. C. Andersen skriver i sin Sang: „Kæmpegrave staar mellem Æblegaard og Humlehave“. Her paa Fyn var ved hver Gaard og Hus en Humlehave saa stor, at de kunde avle saa meget Humle, som de havde Brug for til Brygning af Øl. Humlen skulde være i Ly og Læ, det er en kælen Plante, og der avles ikke god Humle hvert Aar. I April, naar Spirerne kom frem, blev den stænget med lange Raftte, hvortil Spirerne blev bundet til med Halmstraa, blødt Garn eller Bast; dette maatte gøres flere Gange, for i Storm eller Blæst faldt Ranken ned af Stangen, og saa maatte den ledes til paany, til den var kommet højt op paa Stængerne. Var det meget varmt midt om Sommeren, og der ingen Regn kom, saa kunde Bladene blive fulde af Bladlus; de blev saa mørke eller sorte, og saa kunde Humlen ikke sætte Blomster, ejheller Koppe. Kom der flere Dages Storm, naar den stod i Blomst, saa kunde Vinden tørre den saaledes, at den ikke satte Humlekoppe.

Naar *Koppene* var begyndt at komme frem, var det godt med rigelig Solvarme. Koppene blev da store, og der blev en god Humleavl. Humlen var moden 24. à 25de September, den skulde gerne være høstet og pillet til Mikkelsdag, den 29de September. Det første Aftenarbejde før Begyndelsen af Vinteraftenerne var at pille Humle. Den blev skaaret ned om Eftermiddagen og baaret ind i Bryggerset. Om Aftenen blev der sat et stort Kar midt paa Gulvet. I Karret blev sat en af de gammeldags Lysestager med et tændt Lys i. Lysestagen var af Form og Højde som en Tøjrkølle med Skaft, hvorpaa var sat et Tællelys. Husmoderen og alle Gaardens Folk, Piger og Karle samt Børn, tog Plads paa hver sin Stol omkring Karret, saa mange som der kunde komme til at arbejde. En af disse stod ved *Humlerusmerne* og skar dem i passende Stykker, de kastede dem til hver enkelt, naar de raabte: „Rus“; dette raabte Arbejderne, naar de havde

pillet en Rusme og ønskede en ny. Ved dette Arbejde var der altid Liv og Lyst. Der blev sunget gamle Viser, fortalt Eventyr og Anekdoter. Der blev fremsagt Gaader til Gætning, og det mest fornøjelige var, naar nogen gættede dumt. Saaledes fortsattes hver Aften med Humleplukning, til vi var færdig. Paa en saadan Aften gav Husmoderen Kaffe. Tit kom nogle Naboer og besøgte os, de tog saa ogsaa Del i Arbejdet. Pløjede vi for en Husmand, saa kom hans Kone ogsaa ved denne Lejlighed. Nu blev Humlen lagt paa Loftet, hvor den hver Dag blev rørt, til den var vejret og tilstrækkelig tør. Derefter blev den sat ned i Tønder og presset sammen og godt tildækket, saa kunde den holde sig til Brug i flere Aar.

Mellem Bogense og Middelfart er endnu en Egn, de kalder for Humleegnen, dær dyrkes endnu Humle, ellers er de fleste fynske Humlehaver forsvundet.

AARETS ARBEJDER. Gaar man langt tilbage i Tiden, var Lønnen for Arbejdet kun lille. Min Moder har fortalt mig: det første halve Aar, hun kom ud at tjene, fik hun 3 Mark og et Par gamle Sko, som var for smaa til Madmoderen, det var 1823, og 3 Mark var 1 Krone. Om Foraaret i Saatiden var hendes Arbejde at drive Hestene for Harven. Karlene var en stor Del af Tiden til Hoveri paa Herregaarden, saa maatte Manden og Pigerne udføre Arbejdet hjemme. Da jeg kom ud at tjene 1862, passede jeg 9 Køer og 10 Faar. Køerne fik ikke Kraftfoder, de Køer, som malkede bedst, fik Masken, naar vi havde brygget. Min Løn var 9 Rigsdaler, 18 Kr., for et halvt Aar. Forkarlens Løn var 30 Rd., Andenkarlen fik 18 à 20 Rd., Førpigen 10 Rd., Lillepigen 6 à 8 Rd., alt halvaarlig. Naar Foraarsarbejdet begyndte, harvede begge Karlene, den ene harvede Jorden op med Svenskharve, hvorefter Manden saaede Kornet, og bagefter kom den anden Karl med Sæddækkeren. Den Mand, jeg tjente, brugte den ene Harve, og jeg saaede Kornet, fra jeg var 20 Aar,

jeg saaede af Sæk, Saakurv har jeg aldrig set uden i Aftegning. Naar Jorden var saaet, blev begge Pigerne sendt ud at sanke Sten, det skulde min Madmoder nok sørge for, hun spurgte mig, om der var Sten paa Jorden; svarede jeg ja, saa blev Pigerne straks sendt af Sted. Derefter blev Jorden tromlet med en Glattromle, Ringtromle kendtes ikke. Roer dyrkedes ikke, men Jorden blev brakket, og i Maj Maaned gravede vi Drænsgrøfter i Brakjorden; en Drænmester lagde Rørene. Jorden var merglet, før jeg blev voksen. Naar Drænsgrøfterne var jævnet, blev Gødningen kørt ud paa samme Plet. Pigerne strøede Gødningen, efterhaanden den blev kørt i Marken. Brakjorden blev saa pløjet, og dette Arbejde skulde vi være færdig med til St. Hansdag. Derefter kom Slaatiden, dertil brugte vi de almindelige Leer, Slaamaskine kendtes ikke. I den Tid bestod Græsset mest af Rødkløver, og var det groet godt, saa det fyldte meget i Skaarene, blev Pigerne sendt ud *at græsse ud*. Naar Græsset var tilstrækkelig vejret, blev det sat sammen i Stakke. Hesterive havdes ikke ret mange Steder, mens jeg var ung Karl, vi bar det sammen med Fork og rev det sammen med Haandrive.

Naar Høet var kommet i Hus, blev Brakjorden pløjet en Gang til inden Høst.

Saa kom Høsten, det var en fornøjelig Tid. Mejetøjet blev taget ned fra Loftet, Leen skulde slibes eller hares; dette sidste bestod i, at man paa et *Harested* lagde Leens Æg, og med Pennen af en Hammer bankede man den; en saadan Æg var meget mere varig end en Slibeæg. Den Dag, vi begyndte at høste Rug, var en hel Højtidsdag, Karlene tog deres nye Lærredsbukser paa, havde smukke, rene hvide Skjortærmer. Pigerne kom i deres Bomuldskjoler og pæne hvide Forklæder. Husmændene og deres Koner mødte i den samme Dragt. Rugen blev altid bundet efterhaanden, saaledes at der var en Optager til hvert Jern. Rugen blev sat i Hobe med det samme, her paa Fyn

kalder vi Hobene for *Austeder*. Dette Arbejde udførtes for det meste af Gaardmanden. Havren blev i Reglen høstet paa samme Maade som Rugen, men den blev ikke sat sammen straks. Bygget lagde vi gerne paa Skaar, det kaldte vi *at lægge ud*. Naar det saa var vejret i nogle Dage, saa tog vi fat alle, Karle, Piger, Husmænd og Koner, og bandt det sammen. Hver tog sit Skaar, saa var der Liv i Kludene, som vi siger. Ved en saadan Lejlighed kunde det være strengt nok for de unge, der ikke havde megen Øvelse, og ligeledes for de ældre, for det gjaldt om ikke at komme sidst til Enden; den, der bandt det sidste Neg, kaldte vi den gamle. Vi havde dengang det dejlige og velsmagende gamle Øl, men vi skulde passe paa ikke at drikke for meget, for saa steg det til Hovedet. En Gang imellem fik vi det varmet om Aftenen; der kom saa Sukker i.

Naar Husbonden syntes, det havde gaaet rigtig godt en Dags Tid, saa fik vi om Aftenen en Bolle Punch, og ved denne Lejlighed sang vi de gamle Viser. I Høsten regnede vi aldrig med at holde op til bestemt Tid. I den sidste Tid da jeg tjente, var det blevet Skik at holde Fyraften om Sommeren Kl. 7. — Naar saa Høsten var forbi, saa kom den strenge Tid for vi Arbejdsfolk. Vi begyndte at tærskes med Plejle, det er en strenge Kammerat at haandtere, naar det skal blive kendt. Vi regnede Tærsketiden paa en almindelig Bondegaard fra 1ste September til 1ste Marts, der avledes den Gang 3 à 400 Tdr. Korn, og Tærskningen udførtes af to Karle, hvoraf den ene for det meste var i Alderen fra 16 til 18 Aar. Naar vi saa var færdig med Tærskningen, skulde vi gøre Hegnene i Stand, det bestod i at grøfte og gærde; det var lettere Arbejde, og det var for os, som vi havde Fridag hver Dag, efter at vi var kommet ud af Loen. Om Foraaret skovede vi jo ogsaa noget Brænde og gjorde tilrette.

DE SMAA HYRDEDRENGE havde det ikke for godt, jeg mener de, som kom ud at tjene i 9 til 10 Aars Alderen.

Jeg tænkte, da jeg gik i Skole, det var godt, at mine Forældre da havde det saa godt, at jeg ikke skulde sendes ud at tjene, før jeg var konfirmeret. Enkelte blev sendt uden for Sognet, de havde en lang Vej at gaa, de skulde tidlig op for at røgte Kreaturerne, før de skulde i Skole; undertiden faldt de i Søvn, Husbonden lod dem forsømme Skolen; kunde de ikke deres Ting, fik de Utak af Læren. De fik ikke stort mere i Løn end Kosten.

MELLEM HUSMÆND OG GAARDMÆND var der mange Steder et godt Forhold. Min gamle Husbond pløjede for tre Husmænd, han udførte dette Arbejde for dem hele sin Levetid. De tog det ikke saa nøje med Betalingen, lidt mere eller mindre med nogle Dage. Daglønnen var kun lille dengang, 24 Skilling — 50 Øre — den steg saa til 65 Øre daglig, en saa ringe Stigning glædede de sig ved dengang. Ved Akkordarbejdet kunde de nok opnaa noget mere ved at grave Drænsgrøfter og ved at grave Mergel hvor de fik Betaling for hvert 100de Læs. Om Vinteren ved at tærskes for Tønden. Af Vintersæd fik de hver 20de eller 21de Tønde og 8 eller 12 Skilling for en Trave Langhalm. Af Vaarkorn fik de hver 22de eller 23de Tønde, men det var jo altsammen strengt Arbejde. Da Tærskemaskinerne blev anskaffet, var mange Husmænd misfornøjede med deres Indførelse, de tog Arbejdet. En Husmand sagde til mig: „Der skulde lægges en forfærdelig stor Skat paa disse Maskiner, de tager jo Arbejdet fra vi stakkels Husmænd.“ Selv om en Husmand havde 5 à 6 Tønder Land, gik han alligevel paa Arbejde mest hver Dag, sit eget Arbejde udførte han tidlig om Morgenen, om Aftenen og Søndag. Om Efteraaret maatte han være lidt hjemme for at tærskes Kornet. Husmændenes Lodder var dengang ikke drevet saa godt, med en ringe Undtagelse. Det var tydeligt at se, hvor det var passet bedst. Herremanden havde det bedste Korn, derefter kom

Gaardmandens og til sidst Husmandens. Nu er det vel omtrent det omvendte Forhold.

Om Maskinerne sagde engang en Haandværker: „Herefter kommer kraftknusemig de halve Husmænd til at sulte ihjel; naar der nu er merglet, drænet, og der er Maskiner til alt, hvad skal de saa faa at bestille?“ Jeg svarede ham, „at hidtil havde Herren hjulpet.“

PROSSEKAGE. Det var, naar vi bagte til Jul, vi fik Prosekage, den bestod af Byggryn rørt sammen med Mælk, hvori der blev blandet Rosiner eller fint skaaren tørrede Pærer. Den blev rørt fast sammen til en Dejg i *et Skalkar*. Disse Skalkar købte man af Pottemageren, som kørte omkring med Jydepotter, de var uden Emaile og Glasur, de kom fra Vardeegnen. Denne Prosekage af Byggryn var sprød og skør; vilde man have den lidt mere sejg, saa brugtes der Havregryn; den sattes lige inden for Ovngabet. Der var en brun Skorpe foroven i Karret. Den blev skaaret i flade Skiver af Karret, og naar den serveredes, blev den varmet op i en Stegepande paa samme Maade, som der varmes sort Pølse. Ved Maaltidet kom der Sirup eller Sukker paa. Den betragtedes i Fortiden som Delikatesse og blev kun brugt til gode Gæster.

TOBAK. I mine Drengaar var det Skik, at de rigtige Tobaksrygere selv skar deres Tobak; de var inde paa, at det hollandske Rulletobak var det bedste. De købte derfor en Rulle Tobak, der vejede nogle Pund, den skar de selv, efterhaanden som den blev brugt; de lagde en lille firkantet Træklods paa Bordet og skar dær Tobakken. Tobakken var rullet sammen ligesom en Cigar, men var snurret sammen kredsformig; Rullen, der blev skaaret, var af Tykkelse som en Arm ved Haandleddet. Naar der var Bryllup, skulde Gæsterne have en god Pibe Tobak, Cigarer brugtes ikke dengang. Gaardmændene mødte dengang med deres sølvbeslagne Piber, enten var det Kurlænder- eller Merskumspiber, og efter Pibens Stør-

relse og Værdi sagde man, at vi kunde se, hvor velstillet Manden var. Mange satte en stor Ære i at have en flot Pibe med til Gilde. Bryllupperne var altid om Lørdagen. De Karle, som skulde være Skænkere ved Gildet, mødte derfor efter Indbydelse for at skære Tobak Fredag Aften. Denne Skik vedblev længe efter, at Tobakken blev købt i skaaret Tilstand. 1869 var jeg Skænk ved et Bryllup, jeg var ogsaa indbudt til at skære Tobak, men Tobakken var skaaret. Enkelte Husmænd, som var med til et saadant større Bryllup, laante sig en pæn moderne Pibe af en Gaardmand. Her avledes Tobak paa Fyn, men det blev ikke regnet for godt Gildestobak.

HARESTED blev lavet af Smeden, det var et Stykke firkantet Jern, $1\frac{1}{2}$ Tomme i Kvadrat, fraoven spidst nedad, 7 Tommer langt. Harestedet blev slaet i et Fodstykke ved en Dør i Indgangen til et Kornlad eller andet Sted, hvor det passede. Her satte Karlen sig skrævs over Fodstykket paa en sammenlagt Sæk eller et Stykke Træ. Leens Æg blev lagt paa Harestedets glatte Bane. Karlen brugte saa Harehammeren, hvorpaa der skulde være en god rund Pen, og med denne hamrede han løs paa Æggen. Det var en smuk Lyd, der fremkom, naar man harede Le; det kunde høres over hele Byen.

V

FRA FOLKELIVET

NAF DE OPVAKTE paa Kertemindeegnen. En, der har haft stor Paavirkning paa mig i min Ungdom, var den gamle Skomager *Hans Pedersen* i Flødstrup. Jeg kom tit hos ham om Aftenen, jeg læste saa gerne for ham, undertiden var det et Stykke af Bibelen, men mest var det en Prædiken af Hansen; denne Bog indeholdt korte Prædikener paa omtrent fire Sider, saa de egnede sig godt

til Aftenlæsning. Vi sluttede med at synge en Salme eller et Vers af Brorsons Aftensalme. Han var en mærkelig Mand, og der er meget godt at fortælle om ham. Det var tydeligt at mærke, han var paavirket af Christen Madsens Forkyndelse. Han var født 16de April 1822 af fattige Forældre; han døde Juleaften 1915 og blev omtrent 94 Aar. Da han var fire Aar, fik han en Svækkelse i begge Ben, og den var saa alvorlig, at han aldrig blev til at gaa, Benene visnede. Han voksede dog til og blev stærk i Arme og Hænder. Om der var anvendt Lægehjælp, ved jeg ikke, men Folk troede, han var forhekset, han var kommet over noget, som var lagt for nogle andre. Det første Arbejde, Hans prøvede paa, var at reparere Seletøj for Folk, og da han opdagede, at han kunde bruge Naalen, lærte han af sig selv Skomagerprofessionen. Hans havde altid rigeligt Arbejde, for hvad han udførte, var solidt og godt. Sit Haandværk begyndte han i en lille fattig Stue, hvor der kun var smaat med Lys. Jeg husker engang, mens jeg var lille Dreng, at jeg skulde hente Fodtøj til min Broder, det var lige i Skumringen; da jeg var kommet ud i den lille Forstue, var der saa mørkt, at jeg ikke kunde finde paa at lukke den gammeldags Klinkehage op, hans Søster kom saa og hjalp mig ud. Efterhaanden forbedrede Forholdene sig for ham; han købte af Naboen en Byggeplads paa en halv Skæppe Land og lod sig opføre et Hus. Da han var kommet i det nye Hus, udvidede han Forretningen, og nu holdt han baade Svend og Lærling. Haven blev snart for lille til Hans, han købte derfor af samme Nabo en tilstødende Plet paa to Skæpper Land. Haven blev snart plantet til med Træer og Buske. Denne Plet skulde vi tro var stor nok til Hans, som ikke kunde gaa; men efter nogle Aars Forløb købte han en ryddet Skovlod, og nu holdt Hans baade Ko og Faar. Det var forunderligt, at han, som man skulde tro kunde trænge til andres Hjælp, kunde hjælpe andre. Sin

gamle Fader, som var sengeliggende i flere Aar, forsørgede han i Forening med sin Søster baade med Kost og Pleje. Var der en Opfordring i Sognet til at yde noget til et eller andet veldædigt Øjemed, saa gav Hans lige saa meget som de velstillede Gaardmænd. Var Smaakaarsfolk i Forlegenhed, kunde de faa et Laan hos Skomageren. Flere mindrestillede unge Mennesker, der ønskede at læse til Skolelærer, har han ogsaa støttet med et Laan, men i dette Tilfælde traadte mest en anden velstillet Gaardmand til og overtog Laanet, men Hans turde nok sætte Begyndelsen. Højskoleforstander *Anders Jørgensen*, Høng, syntes godt om Hans og hans hele Hus, han gik derfor til ham, da han var atten Aar, og bad ham om at tage sig i Lære. Hans svarede da: „Nej, det vil jeg ikke, du skal ikke være Skomager, Anders, du skal være Lærer.“ Vi ved, at hans Spaadom gik i Opfyldelse. Hvad Hans manglede legemligt, det havde han faaet erstattet aandeligt; han havde en sund Forstand og var velbegavet. De søgne Dage var han flittig og passede sin Gerning, men om Søndagen holdt han Hviledag; ingen kunde formaa ham til det ringeste af det daglige Arbejde. Jeg har hørt en Pige forlange ham til at sy en lille Smule paa en Sko. Hans sagde: „Om Søndagen arbejder vi ikke.“ En Mand, der skulde levere ham Tørv, kom til ham og meddelte, at han kunde faa sin Tørv paa Søndag. Hans svarede: „Paa en Helligdag vil jeg ikke have Tørv.“ Manden sagde, saa kunde han ikke levere Tørven. „Det skal du saamænd ikke bryde dig om, jeg faar nok nogle Tørv et andet Sted,“ sagde Hans. Efter denne Samtale tog Manden sig paa at levere den paa en Hverdag. Om Søndagen var Hans i Kirke, naar hans Helbred tillod det, han kørte i en lille firehjulet Vogn; ved Hjælp af et Par Staver, der var forsynet med en Staalspids, førte han med sine stærke Arme sig selv frem ad Vejen. Da han blev ældre, havde han en af sine Husfolk til at skyde bag paa Vognen. Efter endt Kirketid kunde

vi træffe Hans ved sin Bibel eller Prækensbog, om Sommeren i Haven. Skomageren ejede ogsaa en større Vogn, og naar han om Sommeren følte Trang til at høre V. Birkedal, saa lejede han sig en Hest og kørte den tre Mil lange Vej til Ryslinge. Da Johannes Clausen senere blev Præst samme Sted, magede Hans det saaledes, at han kunde høre dem begge. Naar vi saa besøgte ham efter en saadan Tur, saa havde han Evner til at give os et Udtog af det bedste, han havde modtaget af disse begavede Mænd. Hos Hans var altid et gæstfrit Hus, alle, der kom der, blev budt Mad eller Drikke; det var, som vi læser i Bibelhistorien om Abraham i Mamre Lund. I Samtale maatte vi beundre ham, han kunde altid undskylde sine Medmennesker og se dem fra den lyse Side, og hvis nogen havde et eller andet at udsætte paa Folk, saa kunde han tage dem i Forsvar og udbryde: „Ja, men de kan saamænd ikke anderledes, de har ikke faaet Syn for andet.“ Ingen vovede at bande i hans Hus; de vidste, før de kom der, at Hans vilde paatale det, han betragtede det som sin Pligt, og han gjorde det, hvor som helst han traf nogen, der bandede, endogsaa uden for Hjemmet. Han havde en mild og kærlig Maade at sige det paa. Der var engang en ældre Mand i Nyborg, der bandede i hans Nærværelse. Skomageren sagde ganske rolig: „Hvad er det, du siger? Jeg synes saamænd, du beder Fanden om at pine dig?“ Manden svarede: „Jeg tænker aller over det, jeg mener aldrig en Smule med det, Hans.“ Hvor paa Hans svarede: „Ja, det er rigtignok slemt, at du er kommet i med det. Du tænker ikke over det, du skal saamænd tænke over, hvad du siger, og naar du ikke mener ondt med det, saa er det jo meningsløst at bruge disse slemme Udtryk.“ Manden indrømmede det. En Mand, der erklærede sig selv for Fritænker, klagede for mig, at han var kommet i Vane med at bande, han sagde, at han kunde ikke lade være, uden naar han kom ind hos Hans Sko-

mager. Jeg spurgte ham, hvorfor han kunde lade være med at bande dær bedre end andre Steder. Han svarede: „Det nænner jeg ikke, jeg ved, jeg gør ham imod. Han tror, hvad han har lært.“ Saa stor Ærbødighed havde han for Hans, der ikke kunde gaa og selvfølgelig ingen Fortræd kunde gøre ham. Men det er vel, som der staar i Bjergprædiken: „De sagtmødige skulle arve Jorden.“ Hans var en af de sagtmødige. Han var en flittig Læser i Bibelen, og Pauli Breve havde han læst med Eftertanke. I Samtale kunde han tit sige: „Det er, som han siger, Paulus“, og saa nævnte han et Citat af Paulus. Han var altid tilfreds med sin Stilling, han klagede aldrig, han kunde sige om sig selv: „Det er da godt, jeg lider ikke ondt i mine Ben. Der er mange andre, der har Hævelse i deres, og der kan være Hul, saa de har Pine i deres Ben, det er da meget værre for dem.“ Hans kunde godt følge med i Udviklingen; da den grundtvigske Forkyndelse kom til Sognet, modtog han den med Glæde. *Thorvald Elmquist* var Præst i Flødstrup fra 1889 til 1899, han hørte til den grundtvigske Retning, det var Hanses varme Ven, ligesom de tidligere Præster var hans Venner. I Politik var Hans Venstremand. Han vedblev at passe sit Haandværk i Forening med sine to Broderbørn, Karen og Hans; de havde begge lært Haandværket af ham; det sidste Aar kunde han ikke udrette stort. De sidste Maaneder var strenge for ham, han klagede, at det kneb med Taalmodigheden, men han nød god Pleje af sine Broderbørn. Det saa ud, som om Himlen smilede til ham paa det sidste, han sov hen Juleaften, og paa Begravelsesdagen den 3die Januar var det smukt Solskin som paa en Foraarsdag, saa hans mange Venner fra nær og fjern kunde møde for at følge den gamle, agtede Mand til hans Hvilested. Den gamle Hans Skomagers Minde vil længe bevares paa Egnen. Hans Broderbørn overtog Hus og Forretning efter ham.

PROVST KRARUP var Præst i Flødstrup og Ullerslev fra 1852 til sin Død 1862, han var en mild og elskværdig Mand, som var afholdt af hele sin Menighed. Der var jo dem, som var mere begavet som Prædikant, end han var, men han sparede ikke sig selv, han var flittig til at besøge Folk, og han var alle Steder velkommen, for han var en praktisk Mand, der forstod at underholde Folk i en Samtale. De syge var han ogsaa flittig til at aflægge Besøg. Var der nogen, der ønskede at faa et Barn hjemmedøbt, saa fulgte han med straks, om det saa var midt om Natten. Det gjorde han Folk opmærksom paa, at det maatte de ikke opsætte, han vilde følge med, hvad Tid de kom paa Døgnet. Han forsømte ikke sin Præstegerning, fordi han var en dygtig Landmand. Han var bekendt som en fremragende Landmand. Til Præstegaarden hørte dengang 72 Tdr. Land Ager, 13 Tdr. Land Skov og en Eng paa 2 Tdr. Land. Provsten havde sat sig for, at han vilde være Forøgangsmand og derved ophjælpe det danske Landbrug. Han kom fra Aale Præstegaard i Jylland med en god Besætning af Heste og sortbroget Kvæg; Besætningen blev forbedret og udvidet, da han kom til Fyn, og efter nogle Aars Forløb havde han mindst 24 Malkekøer, en Del Ungkvæg og Kalve samt fra 6 til 8 Heste. En Bondegaard her paa Egnen af samme Størrelse holdt kun 8—9 Malkekøer, nogle faa Kalve, 10 Faar og 4 à 5 Heste. Min Broder Jens var i fem Aar Avlskarl i Præstegaarden, og jeg kom der tit paa Besøg. Jorden var mønsterværdig drevet, næsten som i Nutiden. Foruden de almindelige Kornsorter, hvoraf Hveden optog den største Plads, dyrkedes der hele Skifter med Kommen, brun Sennep og skiftevis gul Sennep. Desuden var der et Skifte med Gulerødder og Runkelroer. Malkekøerne blev ikke fodrede, som vi bruger det nu. Alt Foderet blev skaaret til Hakkelse. Roerne blev hugget fint med nogle Es. Inde i Fodergangen var muret en Brønd, der var henimod tre

Alen dyb; heri blev Foderet blandet, det bestod af Hakelse, fint, skaarne Roer og Grut, det blev sat i Støb med Vand. Fodermesteren tog saa af Brønden med en Træøse og fyldte Foderet i Krybberne for Køerne. Denne Øse var som en Træspand, hvorpaa der var sat et langt Skaft. Bønderne brugte ikke Kraftfoder til Køerne dengang. Provstens Køer var derfor anderledes velholdte, saa bedre ud og gav meget mere Mælk end Omegnens Besætninger. Folk troede derfor, at den jyske Race gav mere Mælk end den fynske, det bevirkede, at en hel Del Gaardmænd i Sognet købte sortbrogede Kalve af Krarup. Han var en populær Mand, og naar han kom omkring og besøgte Folk, saa han Kreaturerne af sin egen Stamme, og det gav Anledning til mange Samtaler og megen Underholdning med Landmændene. Han talte med Folk om det, de havde Interesse for, enten det var verdsligt eller aandeligt. Provsten brugte megen Kunstgødning til Jorden, han avlede derfor mange flere Fold end Egnens Beboere.

Var han blevet ved den omtalte Drift, saa havde det vel nok gaaet for ham, jeg mener hermed, at det kunde betale sig, men han vedblev at gaa videre frem. Det faldt i med tørre Somre 1857, 58 og 59; det var galt, han kunde ikke skaffe Regn. Han havde læst, at de ovre i Skotland kunde vande deres Jord. Provsten havde en Søn, som var Landinspektør, han var med i Kampen ved Frederiksstad som Løjtnant. Denne Søn sendte han til Skotland for at lære denne Kunst.

Da Sønnen kom tilbage, begyndte Krarup at anlægge et Vandværk efter alle Kunstens Regler. Gaardmændene hentede mange Læs Jernrør i Nyborg, ja, alle dem, der blev benyttet til Vandværket. Ved den yderste Udside, ind til Hannesborg Mark, er en Mose, ved denne blev bygget en Vejrmølle. Der blev lagt Jernrør fra Mosen gennem Møllen til en stor Mergelgrav midt oppe i Marken. Herfra gik Jernrørene op til Præstegaarden. De var

loddet sammen og laa flere Steder dybt i Jorden, ja, enkelte Steder 5 à 6 Alen; det var et stort Arbejde, der blev udført, og Arbejderne var glade ved Provsten, det var de nu altid, for han havde mange Daglejere, og førend han begyndte paa dette Vandværk, havde han ladet al Jorden dræne fuldstændig.

Ved Gaarden var gravet tre Kummer til Ajle, men dengang kendte man vist ikke meget til Cement, saa de var ikke bygget, som vi bruger nu. De var 7 Alen i Kvadrat og 5 Alen dybe; ved Siderne var de beklædt med Brædder. Bund tror jeg ikke, der var i dem uden den faste Lerbund, saa de kunde ikke holde Grundvandet ude. Paa Loftet i Koladen var bygget et stort Bassin, hvori kunde rummes 30 Tønder Vand. I Møllen var et Suge- eller Pumpeværk, der satte Vandet fra Mosen op i Mergelgravengennem Jernrørene. I Møllen var indlagt en Kværn, hvorpaa de malede Rugmel og Grut til Gaardens Brug. I Præstegaarden var et Sugeværk, der ved en Hestegang blev trukket af to Stude. Sugeværket stod i Forbindelse med Rørene til Mergelgraven, og herfra kunde Vandet sættes i Bassinet paa Loftet. Hovedledningen af Jernrørene var lagt i det højeste Strøg af Marken, og fra denne udgik der Stikledninger, ved hvis Endepunkter der var paasat Messinghaner, som var til at skrue fra, saa der kunde anbringes lange Slanger. Paa denne Maade gik Vandet ud ved Selvtryk, og der kunde da vandes et Stykke Jord, saa længe der var Vand i Bassinet. Kummerne fyldtes med Ajle paa den Maade, at der ved Bassinet paa Loftet var et Rør gennem Loftet, hvorpaa der skruedes en Slange med Straale. Vandet førtes gennem Slangen, og en Mand førte Straalen og fulgte Kostalden rundt; paa denne Maade skylledes den faste Gødning i Forening med Vandet ud i Kummerne. Dette blev saa pumpet ud gennem Rørene til Overvanding. Der var ingen Strøelse i den Gødning, der saaledes blev udskyllet.

Det var heller ikke al Gødningen, der gik den Vej; den største Del blev kørt ud med Vogn som andre Steder.

Dette Vandværk og Provstens Bedrift blev vidt og bredt omtalt, og der kom mange fremmede for at se det. I Forsommeren 1862 var der en Samling fra Lolland, bestaaende af 150 Landmænd, de beundrede denne nymodens Drift og den kunstige Vanding af Markerne. Jeg husker engang, vi var ude at besøge vor Familie paa Hindsholm. Min Fader fortalte for sin Svoger om Præstegaardens Drift, og at hans Søn var Avlskarl. Manden udbrød da med Glæde og sagde: „Det er en rigtig Plads, din Søn har dær, det kan betale sig at tjene hos saadan en Mand foruden Løn.“ Naar vi kom til Nyborg, og vi traf sammen med Landboere fra de sydlige Sogne, og de hørte, vi var fra Flødstrup, saa spurgte de os ud om det kunstige Vandværk i Præstegaarden. Men der var en slem Fejl ved det Vandværk; det var for dyrt baade at anlægge og at bruge, der blev ingen Fortjeneste til Provsten. Det kostede 7000 Rigsdaler — 14000 Kroner — at anlægge. Disse Penge blev laant paa Embedet og skulde afdrages paa 28 Aar. Det var fornøjeligt at se paa Præstegaarden og dens Bedrift, men det værste var, at den kunde ikke svare sig, og det gik tilbage for Provsten til sidst, han havde svært ved at betale, hvad han skyldte; der gik flere Aar hen efter hans Død, inden den sidste mindre Gæld blev betalt, for det var kun smaa Summer, der ikke var betalt.

Naar fremmede hører dette fortalt om en Præst, der var en saa dygtig Landmand, saa vil de ryste paa Hovedet og sige, den Mand var da ikke meget værd som Præst. Men jeg maa dog sige, han var ikke Rationalist. Om han hørte til nogen bestemt kirkelig Retning, ved jeg ikke, men der er et gammelt Ord, som siger: „Sig mig, hvem du omgaas med, saa skal jeg sige dig, hvem du er.“ Krarup havde mest Omgang med grundtvigske Præster: Dr.

Viborg, Rynkeby, Pastor *Kisby*, Skalkendrup, og Pastor, *Mau*, Skellerup. Disse kom han tit sammen med. Han holdt en Tid Kapellan, og han var ogsaa Grundtvigianer. Krarup havde en Søn, som var theologisk Kandidat, han var en Tid Huslærer hos Vilhelm Birkedal.

Provst Krarup endte som en afholdt Mand af sin hele Menighed, den satte et Minde paa hans Grav paa Flødstrup Kirkegaard. Nutiden er jo rig paa Minder, men dengang var det sjældent, der blev sat Minder, selv om de havde fortjent det.

Da Provst Krarup 1862 døde, overtoges Embedet af Provst *Gottlieb*, han brød sig ikke om Landbruget, dette blev overtaget af hans Søn i Forpagtning. Vandværket stod stille, og ingen saa efter det. Møllen blev nogle Aar efter brækket ned. Messinghanerne er forsvundne, Jernrørene i Jorden er vel nok rustet op, og der er ikke mere tilbage af Vandværket. Forstander *Svendson*, Tune Landboskole, sagde om Provst Krarup, at han var en Svale, som var kommet for tidlig.

PASTOR MEINERT. Da Provst *Gottlieb* i Flødstrup i 1877 døde, blev der under Vakancen prædikeret af alle Vinding Herreds Præster paa Omgang, tolv i Tallet. Jeg satte stor Pris paa at høre alle disse fremmede Præster. Der kom en ny hver Søndag. Jeg bad min Husbond om Tilladelse, det fik jeg ogsaa Lov til, men jeg magede det saaledes, at naar der mødte Forhindringer, og det ikke passede for Husbonden, at jeg gik i Flødstrup Kirke, saa gik jeg over til Ullerslev Kirke, det var den samme Præst, som prædikede i begge Kirker. Jeg fik Lejlighed til at høre dem alle, og jeg erfarede da, at der var stor Forskel paa disse Mænds Forkyndelse, men jeg var glad for det gode, jeg havde hørt. Da Vakancen var udløbet, fik vi den 20de Januar 1878 *A. V. Meinert* til Præst, han kom fra Nykøbing paa Mors. Vi var ikke forvænnet, den afdøde Præst var en flink Mand, men han gjorde ikke noget ud over

det, han skulde, ej heller var han nogen livlig Prædikant. Meinert var livlig og prædikede varmt og inderligt.

Han var som ung Kapellan hos Provst Krarup, dengang tilhørte han den grundtvigske Retning, og han var i Halvtredserne sammen med *V. Birkedal* og Provst *Bloch* inde hos Kongen og Kultusministeren med et Andragende om en større Frihed inden for det kirkelige Omraade. Da han var Kapellan, var Menigheden i Flødstrup saa vel tilfreds med ham, at de nu, da Embedet var ledigt, opfordrede ham til at søge det. Dette gjorde han med Glæde. Menigheden sendte to Mænd ind til Kongen og Ministeren for at meddele, at saa godt som hele Menigheden havde underskrevet paa en Liste, at de ønskede Meinert til Præst. Han blev ogsaa Præst i Flødstrup, det gik godt, især i Begyndelsen. To Stuer i Forpagterbygningen lagde han sammen og lod indrette til Foredragssal. Her holdt han Bibellæsning og enkelte andre Foredrag. Paa Oehlenschlägers 100-aarige Fødselsdag 1879 læste han „Aladdin“. Der var saa mange Tilhørere, som Salen kunde rumme. Det var for meget at læse paa een Aften, vi mødte saa igen otte Dage efter og hørte Slutningen. Det var fornøjeligt at høre ham læse, han kunde ypperlig forandre Tonen efter Mustafa, Morgiane, Aladdin og Nouredin. Der kom ogsaa andre Foredragsholdere, der kan nævnes *Anders Jørgensen*, *Høng*, og Forfatteren *Anton Nielsen*.

Fra den gamle Præst var der ikke saa faa Familier, som havde løst Sognebaand til Nabopræsten, Kisby i Skalkendrup. Disse løste alle tilbage til Meinert. Det gik som sagt godt en Tid, men efterhaanden gjorde Brydningerne sig gældende. Folk kunde ikke faa de Foredragsholdere i Præstens Stue, som de ønskede, de skulde spørge Præsten om Tilladelse. De arbejdede derfor paa at faa et Forsamlingshus rejst, men det var i den strenge politiske Tid i Firserne, da Bølgerne gik højt. Befolkningen kunde ikke enes om eet, der blev ogsaa bygget to Huse, et for hvert Parti. Præsten

var af en pirrelig Natur, han kunde ikke taale denne Spalting. Han var Højremand, og den største Del af Befolkningen tilhørte Venstre.

Der var ikke mere noget grundtvigsk at mærke hos Meinert, ej heller saa han mildt til Friskolen. Det spændte Forhold førte til, at alle de tidligere Sognebaandsløbere løste Sognebaand til Valgmenigheden i Kerteminde til *Niels Lindberg*. Det var det værste, som kunde ske for Meinert; det var disse Folk, som havde arbejdet for at faa ham, og nu forlod de ham, han tog sig det saa nær, at han i 1889 tog sin Afsked, kun 60 Aar gammel. Han rejste til København og prædikede i forskellige Kirker, hvor der var Brug for ham, han led af Sukkersyge, men blev dog 86 Aar.

Da Meinert var Kapellan, blev han af Befolkningen baaret paa Hænder og Fødder og gjaldt for en Profet. Da han efter nitten Aars Forløb anden Gang kom til Flødstrup, var der sket nogen Forandring. Befolkningen havde udviklet sig, men Meinert var gaaet i Staa. Alle de, som ikke ønskede ham til Præst, passede han til, hvorimod han ikke duede til dem, der gerne vilde have ham. Her ser vi det gamle Ord bekræftet: Stille Staaen er Tilbagegang.

DE FATTIGE I FRIBOLIGEN. Friboligen kaldte vi Hospitalet, den var bygget af Sognet, og de, der ikke kunde ernære sig selv, hvad enten det var unge eller gamle, fik Ophold dær. De gamle fik *halv* eller *hel Almisse*, efter som Sognets Fattigforstandere skønnede, de trængte til det. Yngre Folk, som kom i Friboligen, maatte for det meste ernære sig selv, men de havde fri Bolig.

Lad os nu se, hvordan saadan en Bolig var indrettet i Flødstrup. Det var et Bindingsværks Hus paa 7 à 8 Fag i Længden med passende Bredde, en Indgangsdør midt paa Forsiden med en Forstue, hvorfra der var Indgang til begge Sider, altsaa til to ikke saa smaa Værelser. Ved

Bagsiden var, ligeledes paa Midten, en Indgangsdør med Forstue til 2 Værelser. Skorstenen stod midt i Huset mellem begge Forstuerne, saa den var til Afbenyttelse for alle fire Stuer, der alle var lige store. Gulvene i Stuerne var af brændte Sten overalt. I den nordlige Bagstue boede *Mads Johansen* med Kone og 6 Børn, han havde kun den ene Stue til sin Raadighed; Kakkellovnen stod i det Hjørne ved Skorstenen, Sengene stod paa Række; et Bord og nogle faa Stole, en Dragkiste og en Klædekiste det var Mandens hele Møblement, og det var altsammen derinde. Ja, vi kan knap forstaa, at det kunde lade sig gøre dengang. Manden var en snild og dygtig Arbejdsmand, han var derfor paa Arbejde hver Dag, han var meget i Arbejde hos Provst Krarup. Han havde en svag og skrøbelig Kone, desuden var han noget flygtig af Natur, han skulde immer paa nyt Græs, saa var han en første Klases Arbejder; af disse Grunde var han kommet i Friboligen. Da Mads havde faaet sine Børn konfirmeret, rejste han ud af Friboligen og lejede sig en Lejlighed; han var en god Mand mod sin svage Kone.

I den anden Stue ved Bagsiden boede to gamle Koner, Margrethe og Ingeborg, de fik fuld Almisse. Disse to gamle Koner havde det godt sammen, deres Møbler bestod af den gamle firkantede Kakkellovn i Hjørnet ved Skorstenen, hver en Dragkiste, et Bord og hver en Stol samt Senge. For disse Koner var Lejligheden forholdsvis god, naar man tænker paa Familien ved den anden Side.

De to gamle Koner var godt fornøjet med Tilværelsen, de klagede ikke, deres Arbejde bestod i at strikke og spinde for Folk, hvorved de tjente en Skilling. Jeg har været hos dem med Spindearbejde fra min Madmoder; de var nok saa lykkelige og udtalte: „Nu har vi Arbejde igen.“ De opvartede mig med en Pandekage, som jeg maatte spise hos dem for ikke at gøre dem imod. De havde begge mange Børn, som tilhørte den arbejdende

Klasse. Deres Mænd var for længere Tid siden afgaaet ved Døden. Margrethes Mand var med i Syvaarskrigen, han var Soldat i 10 Aar. Naar nogen klagede over deres lange Soldatertid, de havde ligget i 2 à 3 Aar, saa sagde Jens Christensen — saaledes hed Manden —: „Ja, I maa vel melde jer med jeres lange Tjenestetid, jeg var Soldat i 10 Aar.“ Det var ligesom „Jeppe paa Bjerget“, han var 10 Aar ved Malicien.

Vi følger Stuerne rundt, saa kommer vi til den sydlige Stue ved Forsiden, den skiftede tit Beboere, det var rigtig gamle Folk, som døde. Den første, som jeg husker, var *Karen Holms*, hun boede ene, og Stuens Udstyr var omtrent som tidligere nævnt hos de to gamle Koner. Karen var Folk bange for, de mente, hun kunde hekse, men der var ingen, som kunde bevise det. De gamle, som Folk saadan mistroede, havde det ikke for godt, for naar Folk havde faaet en vrang Tro til en, saa var det ikke til at rette.

Efter Karen Holms boede der en gammel Mand, som hed Daniel, han spandt Hamp og Blaar for Gaardmænd; dette blev lavet til Tøjr, som Bønderne selv lagde den-gang. Da Daniel var død, blev Stuen beboet af to gamle Piger, som begge havde født nogle uægte Børn.

Den fjerde Stue i det nordlige Hjørne ved Forsiden beboedes først af gamle *Mads Skomager*, han var saa affældig, at han maatte have sin Datter til at passe sig. Det passede ogsaa godt, for Stine var ikke kommet saa heldig afsted. Hun havde født seks Børn uden at være gift, saa hun havde ikke saa let ved at klare sig, men Stine var ved frisk Mod, hun mente, det var Skæbnen, der havde ramt hende, og det skulde saaledes være. Hun var i sin Ungdom blevet spaaet, at hun skulde faa seks Børn, saa vidste Stine, hvad hun havde at rette sig efter. Hun sagde ogsaa en Gang imellem: „Vi skal have de Børn, vi skal have.“ Stine var dygtig til sit Arbejde, hun kunde sy, strikke og spinde som den bedste;

ligeledes var hun god til Vaskekone, saa Folk vilde nok have hende i Arbejde, men hun havde en Mund som en Ragekniv; kom nogen hende for nær, saa kunde de faa deres Pas læst, men det skal siges, at Stine fornærmede ingen, uden at de var gaaet hende for nær først. Da Stines Fader var død, blev hun gift med Gregers Bødker, han var Enkemand og havde været det i flere Aar; han var Fader til de to sidste Børn af Stines, de fire første Børn var døde, og Stine fik ikke flere Børn, efter at hun var blevet gift. Stine blev saa i Friboligen, og dær blev hun og Gregers til deres Død.

Lad os nu betragte Stuen, efter at en Haandværker var kommet derind. I Hjørnet ved Skorstenen stod den store firkantede Kakkellovn, hvori de kogte al deres Mad. I det andet Hjørne stod deres Seng, i det tredie en Dragkiste og to Stole; midt paa Gulvet var Bødkerens Værksted, dær stod hans Snittebænk, og det Værktøj, der kunde lade sig hænge op, hang paa Udvæggen. Naar Gregers havde et Kar eller en Balje til Reparation, saa kunde de vende Bunden i Vejret paa Karret, herpaa var saa et Sæde for dem, som kom til dem. Deres to Drengte var i samme Stue, til de blev konfirmeret. Alle de Spaaner, Bødkeren skar af, havde Stine sit Besvær med at holde fra Kakkellovnen, hvor de da ellers blev brændt efterhaanden. Gregers og Stine fik ikke Almisse i mange Aar, de maatte ernære sig selv, til de blev gamle. Nogen stor Fortjeneste havde han ikke som Bødker, for der var en ung Bødker i Byen foruden ham, han tog saa Del i andet Arbejde, han arbejdede ogsaa for Provst Krarup, og kneb det med Arbejde for dem, saa var Stine ikke forknyt, hun tog Kurven paa Armen, gik ud og bad om en Bid, hun gik hele to--tre Mil ud, somme Tider var hun borte en Nats Tid, hun vidste sine Steder, baade hvor hun fik noget, og hvor hun kunde bo. Naar Stine saa kom hjem, var Kurven fyldt med Fødevarer til dem begge en Tid.

Gregerses det meste Arbejde bestod i at lægge Baand paa Tønder og Kar, og hvad andet der hørte under Bødkerarbejde. Han huggede i Skoven, med Tilladelse, slanke Hassel og Vidier, dem kløvede han ud og snittede til Baand. Han tog sit Baandknippe paa Nakken og gik omkring til sine Kunder og spurgte dem, om der ikke var noget, som manglede Baand; det gjorde der tit, for Folk undte nok Gregers en lille Fortjeneste, han var skikkelig og flink at have i Arbejde; var der ikke noget, saa blev han budt en Snaps. Gregers sagde: „Tak, jeg er ellers ikke kommet ind for at faa Brændevin,“ men han drak den med Glæde, han var meget for en Taar. Han var en Original, og Folk morede sig af hans Snak, han var født i Kerteminde, og han bevarede temmelig godt sit Købstadsprog, skønt han altid boede paa Landet.

Desuden var han ærbødig og viste sine Medmennesker høj Agtelse. Engang mødte han Pastor Elmquist paa Gaden, han tog hurtig Huen af, Præsten gav sig i Samtale med ham og sagde: „Sæt Kasketten paa, gamle Mand.“ Gregers svarede: „Det gør jeg ikke, al den Stund jeg staar over for Dem, Hr. Pastor.“ Han satte ikke Huen paa, før Samtalen var forbi. Naar han saadan var ude omkring, var han flink til at bringe Hilsener, han hilste mig tit fra mine Forældre og Brødre, engang drev han det saa vidt, at han hilste mig fra min Økse, den laa paa min Arbejdsplads, og jeg var gaaet et Stykke derfra. Gregers gik forbi Øksen hen til mig og bragte mig en Hilsen. Selvfølgelig var det Spøg, for han var ikke indskrænket, men original.

I 1876 blev der i Sognet bygget en ny Forsørgelsesanstalt med en Bestyrer og Kone som Leder, for at de gamle kunde faa bedre Pleje og bo mere hyggeligt, men det mærkelige var, at næsten ingen af de gamle vilde flyttes fra disse daarlige Lejligheder i Friboligen. Gregers og Stine vilde heller ikke flytte. Sogneraadet vilde ikke give

dem ret stor Understøttelse i Friboligen, og nu var de blevet gamle, saa det kneb med at klare sig. Bødkeren gik en Gang imellem til Formanden og bad om lidt mere Hjælp. Han fik det Svar, at de kunde komme ud i Forsørgelseshuset. Engang fortalte Gregers mig om, hvad Svar de fik hos Sogneraadsmlemmer, naar de henvendte sig til dem. Jeg spurgte ham da, om det ikke var nogle haarde Karle, der var i Sogneraadet for Tiden, hvorpaa han svarede: „Jeg siger ikke noget, Kristian, men jeg siger, „Kantøflerne“ er ikke saa bløde i Aar, som de er ellers.“ Han plejede at sige, naar nogen spurgte ud om Sogneraadet: „Jeg siger ikke noget, men min Kone, Stine, hun kan læse dem Teksten.“ Naar Gregers var i Selskab med flere, og de havde nydt nogle Snapse eller en Puns, kunde han synge efternævnte Vers paa sin ejendommelige Maade:

Vi vil alle glade „vere“
 Punsens Skaal til „Ere“.
 Lad saa sørge, lad saa sørge,
 hvo der sørge vil.

Æ udtalte han som e. — Ja, det var Beskrivelsen af Flødstrup Fribolig, men de, jeg har set i Nabosognene, var ikke bedre, saa man maa sige, Smaakaarsfolk havde det ikke ret godt dengang.

Foruden dem, som boede i Fattighuset, var der en Del gamle Folk, der boede i egen Ejendom, de fik ogsaa halv eller hel Almisse efter Sogneraadets Bedømmelse.

Almissen var Vare in Natura. Den udleveredes hvert Kvartal. Gaardmændene vidste, hvor meget Flæsk, Rugmel, Bygmel og Byggryn de skulde levere. Det blev alt sammen kørt til *Oldermanden*, og her mødte *Fattigforstanderne* og de, som skulde modtage Almisse. Forstanderne vejede det ud til hver enkelt. Naar de saa havde modtaget deres Varer, saa havde de tit Besvær med at faa det bragt hjem, men det kom de ogsaa over, de stær-

ke hjalp de svage, og nogle af Gaardmændene kørte det hjem for dem, men det bedste ved det hele var, at de fleste var glade, naar de havde modtaget disse Varer, og der var ikke saa stor Misfornøjelse hos de mindre bemidlede Folk dengang, som der er nu.

ULOVLIG SKOVHUGST. I den gamle Tid tog de det ikke saa nøje med, hvem det hørte til i Skovene. Der var ikke saa faa, som flettede Kurve uden at være rigtige Kurvemagere, og de betragtede det som en Selvfølge at tage *Vøjre* i Skove og Hegn, hvor de syntes for godt. Hvem der havde Brug for *Vøjre*, naar de skulde have et Stykke Tag lagt op, bar sig ad paa samme Maade, de tog, hvor der var nogen, uden at spørge om Forlov.

I den Tid lavede Folk selv deres Værktøj, og der var Brug for mange Stager og Skafter til Hakke, Økse, Spade, Skovl og Fork. Alle disse forskellige Skafter tog de, i hvilken Skov de kom i, om ogsaa de selv ejede Skov. De tog fra hverandre, hvor de kunde komme af Sted med det; de henregnede ikke det til Tyveri, de kaldte det ulovlig Skovhugst. En Gang jeg var i Smedie, kom *Rasmus Christensen* og pralede for Smeden, at der sad et dejligt Skovlskaft lige indenfor i Hannesborgskoven, som han vilde hente en af de første Dage, for at ingen andre skulde tage det. Da Rasmus var gaaet, gik Smeden hen og tog Skaftet. Rasmus kom saa en anden Dag og klagede for Smeden, at Skaftet var borte. Saaledes morede Folk sig af at spille hinanden et Puds.

De Folk, som lavede Træskeer, tog ogsaa deres Træ i Skovene. Det bedste Træ var Benved og Naur. En gammel Mand, *Rasmus Nielsen*, har fortalt mig følgende: „En Aften kom en Karl ind hos mig, han fortalte mig om en dejlig Benved, som stod i Rørbækskoven, den var saa stor, at den kunde kløves ud til Skeer. Jeg snakkede saa meget med Karlen, at jeg fik at vide, hvor den omtrent stod. Karlen gik fra mig Kl. 10, jeg var ude og se

Vejret an, det var Barfrost med dejlig lys Maane, det var midt om Vinteren. Jeg tog min Sav paa Nakken, min Kniv i Lommen, og saa spadserede jeg til Rørbækskoven og fandt den omtalte Benved. Jeg brugte Sav i Stedet for Økse for ikke at gøre Spektakel, men nu mødte mig et værre Uheld; da Saven var kommet $\frac{2}{3}$ ind i Træet, gik Savklingen over. Økse havde jeg ingen af, jeg maatte saa gnave det sidste over med min Kniv. Jeg kom ikke tilbage til mit Hjem før hen imod Dag.“ Fra Rasmus Nielsens Hus til Rørbækskoven var der en halv Mil. Rasmus morede sig fortræffelig over, at han havde faaet Træet hjem, før nogle andre skulde tage det.

Mine Forældre har fortalt mig om en Gaardmand i Flødstrup, han kørte en Morgen med Heste og Vogn hen i sin Nabos Skov og huggede sig et Læs Askerafter. Naboen hørte, han huggede, han gik saa i Skoven og jagede den ubudne Gæst bort, dermed var den Sag sluttet.

De *Skovmaal*, Bønderne ejede, var tit adskilt ved et Risgærde, og naar dette skulde repareres, saa var det Skik at hugge Ris fra begge Sider, saa langt som de kunde række, staaende ved Gærdets Fod. Sanke Brænde i Skovene uden Tilladelse var ogsaa almindeligt. Smaafolk sankede den Risbrænde, de havde Brug for. I Lundsgaard Skov samlede Fiskernes Koner deres meste Brænde, de var fra Kerteminde. En Fisker fra Norden-Huse har fortalt mig, at de hentede deres Brænde i Grønholt Skov, men de nøjedes ikke med at sanke; de havde nogle store Kroge ligesom en Brandhage, hvormed de traktørre Grene ned af Træerne, og var der ikke tørre nok, saa gik det ud over de friske Grene. Somme Tider kom Ejeren og jog dem bort, han tog saa deres Kroge med sig hjem, men dem hentede de en anden Dag, og saa begyndte de igen.

FISKERETTIGHED I FLØDSTRUP SØ. Herregaarden Skovsbo, som ligger en halv Mil fra Flødstrup, tilegnede sig Fiske-

ret i Søen, og de tilstødende Beboere, som vovede at fiske i Søen, blev jaget derfra. Dette kunde Lodsejerne, som havde tilstødende Jord, ikke forstaa, de mente, at de ogsaa maatte fiske. De tilstødende Lodsejere var fire Gaardmænd, hvoraf de to var Fæstere under Stamhuset Juelsberg, de to andre var Selvejere. Folk fiskede alligevel i mange Aar i Smug, og det kunde jo nok gaa, for naar de saa, de kom kørende fra Skovsbo med deres Fiskeredskaber, saa løb de fra Søen. Fæsterne turde ikke gøre noget, men Selvejerne gav to friske Husmænd Lov til at fiske, de skulde saa blive ved deres Fiskeri, naar de kom fra Skovsbo. De to Mænd var *Jens Nielsen* med Tilladelse af *Jens Rasmussen* og *Jens Knudsen* med Tilladelse af *Anders Pedersen*.

En Dag da Skovsboerne kom, var de begge, efter Aftale, nede at fiske. Det første, Skovsboerne udrettede, var at jage dem bort, de tog deres Fiskeredskaber, der kun bestod af en Medestang med Snor og Krog; de forlangte endvidere, at de skulde betale en Bøde for ulovlig Fiskeri. Det nægtede de begge paa det bestemteste. De truede dem med Indkaldelse, men Jensenne sagde: „Værsgo!“

Efter en kort Tids Forløb blev de begge indkaldt til deres Værneting i Nyborg. Herredsfogden holdt Forhør. Jens Knudsen kom først frem. Ejeren af Skovsbo var Justitsraad *Berg*. Herredsfogden spurgte Jens Knudsen, hvor det kunde falde ham ind at fiske paa Justitsraadens Enemærker. Jens Knudsen svarede: „Vorherre lærte selv sine Disciple at fiske, som det staar i Lukas det 5te Kapitel, hvor han siger til Peder: „Drag ud paa Dybet og kaster eders Garn ud;“ de gjorde efter hans Befaling og fangede en Fiskedræt.“ Desuden stod jeg paa Selvejer *Anders Pedersens Grund* med hans Tilladelse.“ Herredsfogden sagde: „Ja, jeg er ikke saa bibelstærk, at jeg ved, hvad der staar i Bibelen.“

Derpaa kom *Jens Nielsen* i Forhør. Herredsfogden

spurgte: „Hvor stod I, Jens Nielsen, og fiskede, da Berg tog Jeres Snøre?“ Fogden sagde I til ham. Jens svarede: „Paa Selvejer Jens Rasmussens Grund.“ Herredsfogden spurgte: „Hvor er den Gaard købt fra?“ Berg svarede hurtigt: „Den er formodentlig købt fra Skovsbo.“ Jens Nielsen sagde: „Undskyld, Hr. Berg, den er købt fra Nyborg Kirke og tilslaaet Jesper Pedersen ved Hammerlaget.“ Derefter talte Herredsfogden til dem begge i Forening for at opnaa Forlig. Justitsraaden forlangte ikke nogen stor Bøde, naar de blot indrømmede, at de havde fejlet, og betalte en lille Skærv.

Herredsfogden blev ved, men Jenserne var standhaftige. De spurgte, hvor Skovsbo havde faaet den Fiskerettighed fra, da de aldrig havde ejet tilstødende Gaarde eller Jord. Berg svarede, at den hidrørte fra et Gavebrev fra Christian den II; desuden havde de fisket der i saa mange Aar, at det var en gammel Rettighed. Derefter fremførte Jens Knudsen, at han, hans Fader og Forfader alle havde fisket, uden at det var paatalt, saa maatte det ogsaa være en Rettighed. Jens Nielsen sagde det samme om sig og sin Fader. Herredsfogden fik ikke Parterne forligt den første Dag.

De blev stævnet til at møde en anden Dag. Herredsfogden talte venlig til dem som første Gang. „Naar I nu giver hver en Mark, saa er Justitsraaden tilfreds, og I er fri for at rejse herud mere, det kan ikke betale sig for Jer at spille Jer Tid.“ Jens Nielsen svarede: „Jeg vil nok give en Mark, men paa Betingelse af, at jeg faar en Skrivelse paa, at Selvejer Jens Rasmussen ingen Lod eller Del har i Søen.“ „Det kan jeg pinedød ikke give Jens Nielsen,“ svarede Herredsfogden. „Saa kan jeg heller ikke betale nogen Mark,“ sagde Jens Nielsen. Begge Jenserne blev kaldt til Nyborg en Gang til med samme Resultat. Herredsfogden sluttede Forhøret og sagde, at nu sendte han det til Amtets Kendelse. Nu gik der omtrent et halvt

Aar, saa sendte Herredsfogden Bud efter de nævnte Jenser, han meddelte dem, at nu var det kommet fra Amtet, og at Amtet kunde ikke se, at I har gjort Jer skyldige i noget ulovligt, jeg ikke heller. Jenserne gjorde Fordring paa at faa deres Fiskeredskaber sendt tilbage, hvor de var taget. Berg meddelte, de kunde afhentes paa Skovsbo.

1860 meddelte den senere Ejer af Skovsbo til Flødstrup Gaardmænd, at han mente at have Fiskerettighed i Flødstrup Sø; han anmodede dem om at gøre Indsigelse inden en bestemt Tid, dersom de ikke indrømmede det. Mændene gjorde Protest og forlangte Papirerne frem. Siden den Tid har Skovsbos Ejere ikke Fiskeret i Flødstrup Sø. Her har vi igen et Bevis paa, hvordan mange Herremænd tilrev sig Magten og kunde sætte alle Sejl til for at faa Ret over de smaa i Samfundet.

KONGEBESØG. En af de sidste Dage i April 1862 rejste Kong *Frederik den Syvende* til Odense for at nedlægge en Grundsten til sin Stiftelse. Ved Ullerslev var der af de omliggende Sogne Flødstrup, Aunslev og Skellerup rejst en smuk Æresport med følgende Inskription: „Velkommen! o, Konge, blandt Dine tro Undersaatter!“ Der var mødt flere Tusinde fra de nævnte Sogne samt alle de større Børn fra de samme Sognes Skoler. Desuden var der mødt en hel Del Mænd og voksne Karle til Hest for at ride for Kongen.

Kl. 11 kom Kongen i aaben Vogn kørende ad Hovedlandevejen fra Nyborg. Kongen standsede ved Æresporten, og Provst Krarup, Flødstrup, traadte frem og holdt en smuk Tale til Majestæten. Han bad Kongen, om de tilstedeværende Skolebørn maatte synge to Vers af „Den tapre Landsoldat“, derefter meddelte han, at de tilstedeværende Bønder til Hest ønskede at ride et lille Stykke til Ære for Majestæten. Endelig bad han Kongen støtte et Andragende, han havde liggende i Ministeriet angaa-

ende Understøttelse til hans udviklede og fremskredne Landbrug.

Kongen motiverede en kort Tak og modtog Tilbudet om Sang og Ridning, men Provsten fik intet Svar paa Støtte til sit Andragende. Børnene sang de to Vers: „Om Dannebrog jeg ved“ og „Vi byder Fjenden Trods“. Ryttere red og formerede fire et Stykke ud ad Landevejen, til de hilste Farvel til Kongen. Majestæten sad sammen med sin Adjudant i den aabne Vogn med fire Heste for, men der var Ryttere paa de to forreste Heste.

ORIGINALER. I mine Drengaar boede ved Sanderumgaard — $1\frac{1}{2}$ Mil fra Odense — en Husmand, som var bekendt for, at han sagde sin Tale paa Rim, saa tidt han kunde komme af Sted med det. Tillige var han bekendt for sine Kæmpekræfter. Engang gik han Genvej hen over Sanderumgaards Mark. Herremanden, Kammerherre *Vind*, kom efter ham og raabte: „Her maa du ikke gaa, her er ingen Vej!“ Manden, *Anders Bek*, svarede nok saa tørt: „Jeg klauer itte paa Veji, den æ god nok te mej, je folaaer ham itte bejr.“ Herremanden raaber paany: „Her maa du ikke gaa, du skal gaa tilbage igen!“ Anders Bek svarer: „Ja, naar jeg har været ovre i det nærliggende Hus og endt mit Ærinde, saa skal jeg nok gaa tilbage,“ og saa spørger Anders videre: „Hvem er du?“ Kammerherren svarer: „Jeg er Herren.“ Anders Bek siger saa: „Er du Herre, kan du skaffe Regnvær aa Tørrevær? Kan du faa den Hakke, je har paa mi Nakke, te aa snakke, saa vil je kalde dig Herre.“ Der fortælles saa, at Herremanden lod Manden passere.

Da Anders Bek var en god Arbejder, blev han brugt meget paa Herregaarden. Engang fik han Akkord paa at grave et stort Vandingssted, hvori Kørne skulde vandes. Da Herremanden syntes, at Anders var blevet for hurtig færdig med det Arbejde, og at han havde tjent for meget, saa vægrede han sig ved at betale hele Sum-

men. Men Anders var ikke tvivlrædig. Han svarede: „Ja, saa skal det snart blive jævnet igen,“ og saa begyndte han at kaste Jord i Vandstedet med Spaden. Kammerherren raabte: „Stop!“ og saa betalte han Manden for hans Arbejde.

I et Selskab kunde han sige: „Skænk mig en Taar, der kaa trække ner i mine Laar.“ Eller: „Giv mig en nen, at den kaa trække ner i mine Ben“. Eller: „Lad mig saa faa ij Pæl, saa ska je gi et Helveds Vræl.“

Engang havde Anders Bek været ude i et stærkt Regnvejr, alle hans Dagligklæder var blevet pjaskvaade, han tog sig da for at stoppe dem ud med Halm, baade Bukser, Vest og Frakke, satte sin Kasket paa til Hoved og hængte det hele op i en Snor inde i sit Brændehus. Da Konen kom ud for at hente Brænde, blev hun bange og løb hen til sine Naboer og bad dem komme at hjælpe sig, for Anders havde hængt sig. Naboerne var jo villige til at møde, og Anders Bek kom hjem, da alle Naboerne var der. De spurgte ham, hvorfor han havde lavet disse Kunster. Anders svarede rolig: „Mig faa Lov aa spørre, ha jeg itte Lov te aa hænge mine Klæer op aa tørre?“

Hans Knudsen i Langtved, Flødstrup Sogn, var ogsaa original, han ejede et Hus med en Jordlod paa omtrent tre Tønder Land; skønt Jorden var af god Bonitet, blev den dog kun daarligt passet. Han var født omkring ved Aarstallet 1800. Som Soldat var han Lansener og laa i Garnison i Slagelse. Han kunde fortælle os meget om, hvad Lansenerne døjede i den Tid, og hvordan de fik Prygl baade af Stok og Ridepisk.

Han var tillige Væver, men ved dette Arbejde bestilte han heller ikke noget. Naar Folk spurgte ham: „Hvordan gaar det med Væveriet?“ svarede Hans Knudsen: „Ha-huha, jeg kan nok væve, men det æ Lalleværk, fo Vævi luller aa laller te alle Sider, næ je ska brue ham, ja Go gø han saa, ha-a-huha.“ Hans Knudsen holdt me-

get af Brændevin, og tit fik han en Taar for meget, saa forlangte Folk, at han skulde *blæse Blænkerne ud*. Dette var, naar han fortalte om sin Soldatertid og om Signallerne; han satte Haanden for Munden og tuttede flere Gange som i et Signalthorn. Naar Drengene mødte ham paa Vejen, og de saa, han slingrede, saa raabte de: „Kan du blæse Blænkerne ud, Hans Knudsen?“ „Nej, nej,“ sagde han flere Gange, men naar de saa havde tigget ham for det nogle Gange, saa satte han Hænderne for Munden og sagde: „Tutte rut, tutte rut,“ og saa slog han sig paa sin Hæl, som det sig hør og bør for en gammel Lansenér.

Han var flink og tjenstvillig, han gik mange Ærinder for Folk og tjente aldrig noget ved det, han kunde gaa over en hel Mil i et Ærinde for Tjenestefolk for en Betaling af fire Skilling, men saa vankede der ved saadan Lejlighed nogle Snapse. I Maj Maaned gik han omkring hos Tjenestefolk og samlede Præmien ind for Assurance og afleverede den til Sognets Repræsentant.

Hans Knudsen var ligesom en Slags Fæstemand, og da han gik saa meget omkring og besøgte Folk, saa skaffede han mange Tjenestefolk Plads i Omegnen, men den Fortjeneste gav heller ikke meget. Hans var tilfreds, naar de gav en Mark — 33 Øre — for hans Ulejlighed.

Ja, vi kan næsten ikke forstaa, hvordan saadanne Folk kunde bjerge Udkommet. De kunde ingen Hjælp faa af Sognet, naar de havde en Jordlod, de havde kun een Ko, den gav kun Mælk om Sommeren, naar der var Græs, og Korn avlede de ikke ret meget af. Konen var god nok til at udføre noget af det grove Arbejde, men ikke meget huslig, saa de boede ikke ret pænt. Ægtefolkene havde syv Børn, fire Døtre og tre Sønner, men de kom ud at tjene, naar de var 9 Aar. Alle tre Sønner rejste til De forenede Stater, hvor de, efter Hans Knudsens Udsagn, bandede sig gode Leveveje.

Hans var ærlig, han vilde godt bekende, at han havde for stærk Trang til de vaade Varer. Naar nogen skæn-

kede ham en Snaps, saa straaledede han over hele Ansigtet af bar Glæde. Undertiden kunde han udbryde om sig selv: „Kan den gamle Fyldebøtte taale en Dram til?“ Hans blev aldrig liggende paa fremmede Steder for at sove Rusen ud, han kunde mærke paa sig selv, hvor meget han kunde taale, og naar han saa havde faaet sig en passende Kæfert, gik han til sit Hjem. Hans Knudsen var vel udrustet med Evner, han kunde nok forsvare sig, naar nogen angreb ham. Jeg hørte engang, at en Karl vilde bruge Løjer med ham, han spurgte Hans, om han ikke engang havde rejst fra Slagelse til Sjælland. Hans svarede: „Huha, nej, nej, du har ikke været Soldat, ved du ikke, mi gode Mand, at Slagelse ligger paa Sjælland, du ser da saa klog ud!“ Hans Knudsen opnaaede en temmelig høj Alder, henved 80 Aar.

Jens Poulsen var født 1794 i Flødstrup, det var samme Aar som min Far. Som Soldat var han Lansener, han lærte i Slagelse, men laa i Garnison i Vordingborg i tre Aar. Alle de gamle fra den Tid havde meget at fortælle om deres Soldatertid, det havde Jens Poulsen ogsaa. Jeg lader ham selv fortælle: „Da jeg blev indkaldt til Slagelse, gik jeg ned hos min Morbroder, *Christen Jensen* i Langtved, for at sige Farvel, han gav mig ti Rigsdaler. Derfra gik jeg til en god Ven i Bovense, han gav mig fem Rigsdaler. Da jeg kom hjem fra Soldatertjenesten, havde jeg ikke en Døjt, ikke en Døjt!

De behandlede os som nogle Hunde eller Dreng; vi fik Skældsord fra Morgen til Aften og Prygl hver Dag. En Kammerat sagde til mig om Morgenen: Jeg tænker aldrig paa at blive fri for Prygl nogen Dag; men jeg tænker, hvor mange Slag mon jeg skal faa inden Aften?“

Jens Poulsen tror jeg ikke selv har faaet mange Prygl, for han var snild og dygtig, men han var noget original. Han raabte saa højt, saa hele Huset rystede, naar han kom ind. Han var i en Række af Aar Tømmermand.

Senere var han Slagter. Han boede i et Fæstehus med 4 Tønder Land, han holdt en Hest og kørte til Nyborg Torv med Kød hver Lørdag. Han kørte da forbi mit Fødehjem. Naar han saa kørte hjem fra Torvet, saa tog han tit indenfor at se til min Fader. Saa fik vi en Passiar. Han og Far rejste over Store Bælt paa en Gang, da de skulde være Soldat. Jens skulde til Slagelse og Far til Kongens Regiment i København. Denne Rejse var nok til at bringe Bekendtskab fra Jens Poulsens Side for hele Livet. Det blev tidt gentaget, og vi Børn hørte til: „Du husker nok, Anders, dengang vi rejste over Bæltet paa Smakkerne. De allerfleste „spyttede“ i Vandet, men vi klarede os.“ Dette gentog han tit for vi Børn, samt hvor god Kammerat han var med vor Far. Vi Børn kaldte ham „Hop, Jens Poulsen.“ Naar han skulde sætte Hesten i Gang, saa sagde han altid: „Hop, hop, hop!“ Jens Poulsen var en ordentlig Mand og klarede sig i alle Maader godt.

VI

EVENTYR FORTALT AF MIN FADER

DE TRE BRØDRE. Der vor eigaang ej Maai, der hae tre Sønner. Dej ældste heje Jakob, dej næste Johannes aa dej tredie Thorkild. Fari vil ha, a di sku ud aa se dem om; di sku itte gaa hiemme aa blive nonne Fæhoyer, som alle ku narre aa bilde dem alting ind. Di sku alle ud aa tjene, efterhaanden som di blev vovsne.

Jakob sku føst ud aa prøve sin Lykke. Det vor itte sotten dej Gaang som nov, der vor ingen Fæstekontorer, aa naa nonne vil ha Plads, saa sku di selv søge dem en Tjeneste op, aa di gik fraa Gaard te Gaard aa lyste om Plads, aa naa di hae gennemgaa ei By, saa begyndte di paa dej næste By. Mødte di Folk paa Veji, saa spurgte

di dem, om di itte vidste nonne, der fejlte Folk. Jakob gav sig da paa Vej for aa søge Tjeneste.

Da ha var komme en Mils Vej ud fra Hiemet, traf ha ei Maai paa Veji. Ha spurgte: „Hvor ska du hen, unge Maai?“ Jakob svaarte: „Jeg ska ud aa søge mej en Tjeneste op.“ Den fremme Maai sae: „Vil du da itte tjene mig? Jeg fejler ei Kal, aa jeg kaa vist brue dig.“ Jakob svaarede, det vilde ha nok.

I den gamle Tid tog de det itte saa nøje med Lønner, di sae, a di vil lære hinaanden aa kende, aa saa blev di nok enige om det, naa den Tid kom, a Lønner sku betales.

Da di naaede Majdag, rejste Jakob te den nævnte Maai og tog Tjeneste. Di hae et godt sammen. Maai vor godt fornøjet med sin ny Kal, og Jakob vor godt tilfreds med sin Hosbond. Da Jakob hae tjent der et Aar, rejste ha tilbage te sij Far. Da Hosboni tog Avsked med ham, sae ha: „Du hae vaan ei god Kal, du ska hae en god Løn. Se her æ et Lam, det ska du hae, men det æ itte som aare Lam. Naa du siger: „Penge, mit Lam,“ saa faar du saa manne Penge, som du ønsker.“

Jakob blev glad og takkede Hosbond for den gode Løn. Da Jakob hae faaet Lammet, maatte ha gaa hiem te sij Far. Veji vor laang, aa da ha blev træt, synes ha, a ha sku hvile et Sted. Det vor Søndag, aa ha kom forbi en Kirke, lije som det ringede sammen. Det ku dog vær rart aa gaa derind aa høre et lille Guds Ord, tænkte Jakob, ha hae itte vaaen i Kirke i laang Tid.

Ved Siden af Kirken var et lille Hus, hvori der boede en Kone. Her gik Jakob ind aa bad Konen huse hans Lam, mens han var i Kirke. „Men du maa itte sige: „Penge mit Lam,“ sae han te Konen. Konen lovede, det sku hun itte; men hun var itte mere dum, end hun vilde prøve Lammet. Da hun opdagede, at det var et saadant Lykkelam, fik hun det i en Fart ombyttet med et almindeligt Lam.

Efter endt Kirketid modtog Jakob Lammet af Konen og takkede for Opholdet. Jakob gik videre te sit Hiem og præsenterede Lammet for sin Far. „Her skal du se, hvad jeg ha tjent i dette Aar. Det Lam æ itte som aanre Lam. Naa jeg sejer: „Penge mit Lam,“ saa faar jeg ligesaa manne Penge, som jeg ønsker.“ „Lad vos se da,“ sa Fari. Jakob maatte nu prøve sin Kunst: „Penge mit Lam! Penge mit Lam! Penge mit Lam!“ Der kom ingen. „Ja, du æ et godt Fæ aa lad dig saadan narre aa tjene i et helt Aar for saadan et usselt Lam,“ sae Fari, „du har itte lært en Døjt a det, du ha vaaen ud i Verden.“

Nu sku Johannes ud for aa se, om det ku gaa ham bejre. Han gik paa samme Maade som Broderen ud for at lede en Tjeneste op. Han mødte Jakobs Hosbond paa Veji, blev fæstet til ham for et Aar uden nogen Bestemmelse om Lønnens Størrelse. Johannes aa Hosboni ha det godt sammen. Aa da ha hae vaaen der et Aar, rejste ha hiem te sij Far. Da Johannes var flink, sku ha ligesom Brori ha en god Løn. „Du ska ha ei Døv,“ sagde Maai, „men det æ ingen almindelig Døv. Næ du siger: „Bred Mad, mij Døv, saa staa der et dækket Bord med alle Slavs fine Retter ligesom ved et Gilde, aa der er baade Vin aa Kage.“

Johannes blev glad og takkede mange Gange. Han gik samme Vej hjem som Brori. Han kom forbi samme Kirke, der var ogsaa den Dav Gudstjeneste. Johannes fik Lyst til at gaa derind. Han gik ind te Konen i det lille Hus ved Kirken aa bad hinde, om Døvi maatte staa der, mens ha vor i Kirke. „Men du maa itte sige: „Bred Mad, mij Døv“, sae han te Konen. Hun lovede det, men aldrig saa snart vor ha derude av, før hun prøvede Døvi aa byttede den med ei aanden Døv, som lignede ham.

Efter Kirketiden fik Johannes Døvi hos Konen aa gik te sit Hiem. Fari modtog Sønni aa spurgte: „Hvordan æ det gaa dig, Søn?“ „Godt, Far“, sae han, „jeg ha tjent ei

Døv, der har den Egenskab, a næ jeg siger: „Bred Mad, mij Døv,“ saa staa der saa mange fine Retter, som vi ønsker.“ Johannes sku saa prøve Døvi for Fari aa frem-sae saa Ordene: „Bred Mad, mij Døv! Bred Mad, mij Døv! Bred Mad, mij Døv!“ Men der kom ingen Retter. „Ja du æ et godt Fjols ligesom dij Bror. I æ nonne værre Fyre aa sende ud, I lærer ingenting, men læ jer narre det kaa I te Gavns,“ sae Fari, og han var vred.

Nu sku den tredie Søn ud aa prøve sin Lykke. Han gik som Brødrene ud paa Veji aa traf den samme Maai. Di gjorde Akkord paa samme Maade. Da Thorkild hae tjent der et Aar, modtog han sin Løn, der bestod i en kunstig Kølle. „Hun æ itte som aare Køller. Næ du siger: „Spil op, min Kølle!“ saa farer hun te alle Sider aa op i Været. Næ du saa vil ha hinde stanse, saa siger du: „Staa stille, min Kølle“. Den kaa do more dig av, aa hun kaa hjælpe dig, om nonne vil gør dig Fortræd,“ sae Hosbonni.

Thorkild tog Avsked med Maai, tog sin Kølle paa Nakki aa gik te sit Hiem. Han gik samme Vej som Brødrene. Da han naaede den omtalte Kirke, var der igen Tjeneste, han gik ind hos Konen i det lille Hus aa bad hinde, om hans Kølle maatte staa der, mens han var i Kirke. „Men du maa itte sige: „Spil op, min Kølle“.“ Konen lovede det. En Tid efter, at han var gaaet, spekulerede hun over, hvordan mon det egentlig hang sammen med den Kølle. Nysgerrigheden blev stærkere, aa det kunde da være morsomt at prøve. Hun sae derfor: „Spil op, min Kølle.“ Køllen begyndte straks at danse rundt i Stuen, op paa Væggene, op paa Bordet aa slaa Ølkruset ner. Det blev værre aa værre. Der vor et Ræk, hvori sad Fade aa Tallerkener, aa Køllen røg op aa slog dem i Stykker.

Under denne Hurlumhej kom Thorkild fra Kirke. Konen skreg aa jamrede sig: „Jeg arme Mæske, hvad ska

jeg dog gør?" Thorkild svarede: „Det æ kun Løn som forskyldt, det æ jo dig, som ha narre begge mine Brødere deres kostbare Ting fraa. Kom frem med Lykkelammet aa Døvi, som kaa skaffe Mad, saa skal Køllen blive role.“ Konen nægtede det aa sa, a di Ting hae hun itte. „Ja, saa lader vi Køllen fortsætte, te du bliver betænkt,“ sae Thorkild. Køllen vedblev aa sprang omkring. Nu gav hun ogsaa Konen nogle alvorlige Slag. Dette kunde Konen ikke holde ud i Længden, aa da hun hae faaet en ordentlig Omgang af Slag, indvillige hun i at udlevere Lam aa Døv. Thorkild stillede Køllen i Bero, modtog de nævnte Ting og prøvede dem, før han gik.

Nu gik Thorkild glad og fornøjet til sit Hiem. Fari modtog ham med Glæde, aa denne blev itte mindre, da Sønnen havde fortalt det passerede. Ligeledes fremviste han de tre nyttige Ting for Faderen. De udviste, at de itte var uægte, men havde stor Værdi. Saaledes gaar det i Eventyret; naar Askepot kommer ud, kan han gøre Besked, aa her kastede han Lys over Brødrenes mørke Skygge.

DRENGEN HOS TROLDEN. Ei Maai hae ei Søn, som hae Lyst te aa komme ud aa tjene. Han gik da ud for a opsøge sig en Tjeneste. Da ha var komme et godt Stykke ud paa Veji, mødte ha ei Maai, som hilste og sae: „Hvor ska du hen, mij Dreng?“ Drengen svarede: „Jeg ska ud aa lede etter en Tjeneste.“ Saa sae Maai: „Vil du itte tjene mig?“ Jo, det vilde Drengen da nok. Men Maai spurgte videre: „Kaa du læse?“ Drengen svarede: „Ja!“ „Saa ka jeg itte brue dig,“ sae Maai.

Drengen spekulerede over dette aa tænkte: „Det var dog galt, jeg svarede ja, hae jeg bare savn nej, saa hae jeg faaet Plads.“ Han fandt paa Raad, vendte sin Trøje aa krængede Luen, ha hae paa Hovedet. Veji, Maai gik, slog en stor aa brat Krumning. Drengen løb en Genvej tværs over en Mark aa naaede at komme den samme Maai i

Møde igen, ha vor ukendelig, da ha nu hae forandret Tøj. Den samme Tale gentog sig, men da Maai spurgte, om han ku læse, svaarede Drengen: „Nej, jeg kender itte et Bosta.“ „Jeg tror, jeg ka brue dig. Følg du med mig hiem.“ Det gjorde Drengen, aa ha tjente hos Maai i flere Aar.

Di hae det godt sammen. Maai var ei hel Videnskabsmaai, ha hae saa manne Bøger. Da Drengen havde opgivet, a ha itte ku læse, saa maatte han ogsaa se i Bøgerne. Efterhaanden opdagede Drengen, a det vor ei Troldmaai, ha vor komme te aa tjene hos, ha ku skave sig om te hvilket som helst Dyr, ha ønskede. Drengen forsømte itte aa læse i Bøgerne, især næ Troldmaai vor ude, aa det vor ha tit.

Da ha hae læst i Bøgerne i flere Aar, vor ha blive hieme i den sorte Kunst, ha ku ligesom Trolden skave sig om til hvilket som helst Dyr, ha lystede. Da han nu synes, ha hae lært nok, saa rejste ha hiem te sij Far.

En Gang imellem skavte Drengen sig til Faar, Ko eller Hest, saa lod ha Fari trække te Marked med et saadan Dyr aa solgte det; men Køberen blev altid narre, for Dagen efter var Køberens Kretur borte. Drengen skavte sig om aa tog hiem til Fari.

Dette røgtedes rundt omkring. Troldmaai spurgte det aasse. Ha ku stras regne ud, at det vor Drengen, der var paa Spil. „Saa hae han narre mig, den Dævlens Dreng, aa læst i mine Bøger,“ sae han, „jeg ska dog se, om jeg itte ka pusse ham.“ Ha tog derfor te Marked hver Gang for at købe et af de omtalte Dyr. Ei Dav stod Drengens Far med ei dejlig brun Hest paa Marked. Troldmaai fik Øje paa ham, ha gik hen aa spurgte, hvad den Hest kostede. Fari satte Pris paa Hesti, aa Troldmaai slog te med ham, ha hae jo Penge nok, saa det gore ikke saa nøje, hvad Hesti kostede.

Fari forlangte aa faa Grimen a Hesti, det plejede ha

vun, næ ha handlede, for saa længe Hesti hae Grimen paa, ku ha itte skave sig om. Troldmaai sae: „Nej, Grimen følger Hesti“, ha betalte ham, aa dermed satte ha sig paa Hesti og red hiem.

Paa Hjemvejen kom han forbi en Smedie, her tog ha ind aa forlaangte Smei te aa hee sig en Stang gloende Jern te aa jave i sij Hest. Smei vægrede sig ved det, aa det tog laang Tid, inden ha fik Jernet hedt. I den gamle Tid var Smedene velstillet, aa somme Steder hae di ei lille Gaard. Denne Smedebolig var rundbygget med fire smaa Lader aa Port te Indgang. Der kom flere Dreng fra Byen, de kom ind i Gaarden, de var glade ved den smukke Hest, som stod bunden i Gaarden. Trolden stod aa jov paa Smeden med Jernet. Drengene klappede Hesten aa sae: „Det æ da ei dejlig Hest, lae vos prøve aa smøge a ham.“ Det gore di, aa da det vor skeet, skavte Hesti sig om te ei lille Hund, som smutte igennem et Hul, der vor paa den gamle Port.

I Smeden saa Trolden dette, ha vor itte sen i Vendingen, ha skavte sig te ei stor Hund for snart at naa den lille Hund. Men heri gore ha en Bommert. Ha ku itte komme igennem det lille Hul paa Porten, ha maatte skave sig te et Mænske for aa faa Porti lukke op, aa derefter te Hund igen, det tog jo noe Tid, saa den lille Hund fik noget Forspring.

Det var en lang Vej, di hae aa løbe, aa den store Hund ku løbe stærkere end den lille. Efterhaanden naaede den store ind paa Livet af den lille. Da ha kom ham nær, skavte ha sig ti ei lille Fovl. Men det hjælp itte ret møj. Trolden blev stras ei stor Fovl, som ku fløje stærkere. Imidlertid vor di naaet Drengens Hiem. Den lille Fovl fløj ind i Gaari aa blev te tre Bygkorn. Den store Fovl var der stras aa blev te en Høne, der saa i en Fart ku snappe de tre Korn. Men i endnu en større Fart blev

Drengen en Maar, som bed Hovedet af Hønen. Saaledes endte Eventyret om Drengen og Trolden.

KONEN VAR KLOGERE END MANDEN. I den gamle Tid, da Landboerne var saa forarmede, at ikke ret mange af dem kunde betale deres Skat til den lovbefalede Tid, maatte Skatteopkræverne rejse rundt til Beboerne for at inddrive Skatten, som dengang bestod i Sølvpenge. De kørte med Heste og Vogn og samlede flere Skrin Penge sammen. De var jo ikke kendt paa Egnene, hvor de kom. De henvendte sig til den Mand, som sad ved øverste Bordende, om at betale Skatten, idet de antog ham for Ejeren. Herfra stammer det gamle Ord, som fremmede endnu bruger, naar vi byder dem at sætte sig for den øverste Ende af Bordet. De siger: „Ja, Tak, men har du betalt din Skat, ellers tør jeg ikke sætte mig dær.“

En Mand pløjede engang ude i sin Mark. Skatteopkræveren kørte paa Vejen, som gik gennem Marken. Da Manden kørte hjem til Middag, fandt han et Skrin fyldt med Sølvpenge, han tog det med hjem, det var jo fundet i hans Mark. Da han kom hjem og fortalte Konen dette, blev hun meget glad og sagde: „Det var da rart, lille Far, med alle disse Penge, nu skal du ikke ud og pløje i Eftermiddag, du skal have det godt hjemme hos mig.“ Hun tog Lænestolen og lagde en blød Pude paa. „Her skal du sidde og være Præst i Dag og ha noget god Mad hos mig.“

Næste Morgen begyndte Konen igen: „Naar vi har saa mange Penge, saa skal du rigtignok ikke ud at pløje, lille Far.“ Hun lagde en Pude paa Stolen til og sagde: „I Dag skal du være Provst“. Manden blev siddende og fik finere Retter end i Gaar. Den tredie Dag sagde Manden: „Skal jeg heller ikke ud at pløje i Dag, lille Mor?“ „Nej, saamænd skal du ej“, svarede Konen, „Du skal være hjemme hos mig og være Bisp i Dag.“ Hun lagde en tredie Pude paa Stolen, for at han kunde sidde blødt,

og hun gav ham den bedste Gildesmad, hun kunde lave, for at gøre ham Livet behageligt.

Et saadant Liv kunde han ikke holde ud i flere Dage. Den næste Dag rejste han ud for at pløje i sin Mark. Skattemanden kom da og spurgte ham, om han ikke havde fundet et Skrin, hvortil Manden svarede: „Jo, det er hjemme hos min Kone.“ De fulgtes ad hjem. Manden sagde til Konen: „Her er den Mand, som har tabt det Pengeskrin, jeg hittede ude i Marken forleden Dag.“ Konen svarede: „Hvad for et Skrin? Vi har saamænd ingen Skrin.“ „Du husker nok det Pengeskrin, jeg kom hjem med ude fra Marken.“ „Du har saamænd aldrig hittet et Skrin.“ „Kan du da ikke huske den Dag, jeg sad her for Enden af Bordet og var Præst?“ „Hm, hm, har du nogentid været Præst?“ „Saa kan du da huske, Mor, den Dag, jeg var Provst, jeg sad paa to Puder.“ „Aa, Herregud, hm, hm, har du været Provst, din arme Stakkel?“ „Naar du nu ikke kan huske noget af alt dette, saa kan du da huske den Dag, jeg var Bisp, jeg sad paa tre Puder.“ „Nu tror han ogsaa, han har været Bisp, hm, hm, aa Herregud!“ Saa sagde Skattemanden: „Ja, jeg kan nok høre, hvordan Manden har det. Farvel.“ Og Konen beholdt Pengeskrinet.

DEN KLOGE MAND. Kongens Guldring med fine Ædelstene i var blevet stjålet, og Politiet kunde ikke opdage Tyveriet, saa henvendte de sig til de kloge Folk, som det dengang var Skik og Brug. De troede, at de, som kaldtes kloge Mænd, vidste alting. En klog Mand blev kaldt til Kongens Gaard for at sige Kongen, hvor Ringen var. Manden var slemt i Knibe, for han vidste nok om sig selv, at han ikke var nær saa klog, som han havde Ord for at være. Men nej turde han ikke sige, for saa var han bange for, at hans Klogskab gik over Styr, naar det rygtedes, at han havde sagt nej. Da han var kommet til Kongens Gaard, bad han om Tid til at undersøge Forholdene.

Han gik der i nogle Dage og tænkte: Kommer Tid, kommer Raad. Han blev modtaget godt, og en Dag kom han til at spise ved Hoffet. Alle disse fine Retter var Manden ikke vant til, og da Tjenerne gik og bar Maden ind, sagde han: „Det var den første.“ Da den anden kom, sagde han: „Det var den anden.“ Og da den tredie Tjener kom, sagde han: „Det var den tredie.“ Tjenerne hørte, han brugte disse Ord. De blev slaaet derved, for det var dem, der havde taget Ringen. Da Bordet var hævet, kaldte de paa den kloge Mand og sagde: „Vi kan nok høre, at du ved, det er os, der har taget Ringen, men vi giver dig en god Belønning, naar du hjælper os ud af den Knibe.“ „Det kan jeg sagtens,“ sagde Manden, „giv mig Ringen og et Stykke Kød.“

Han fik straks begge Dele, han satte saa Ringen ind i Kødet og gik ud i Gaarden, hvor der gik en kalkunsk Hane, for denne smed han Kødet, Hanen slugte i en Fart Kødet, og nu vidste den kloge Mand, hvor Ringen var. Da Kongen senere paa Dagen spurgte Manden om Ringen, svarede han: „I Gaarden er en kalkunsk Hane, og i den er Ringen.“ Hanen blev slagtet, og Ringen blev fundet. Den kloge Mand fik saa Belønning baade af Tjenerne og Kongen. Og saaledes kom de alle godt fra det.

VII

SAGN OG TRO

INDORMEN. Inde i Flødstrup Præstegaard staar en stor, gammel Lind med en vældig Krone. Træet er mindst to Hundrede Aar gammelt. Da vi var Børn og gik i Pogskele, saa vi med Beundring paa det store Træ, og vi sagde: „Det er da sært, at de ikke hugger det Træ ned, der er saa meget Brænde i det.“ Men de ældre

Børn var klogere end vi smaa. De sagde: „Det Træ maa ikke blive ryddet, for under Roden ligger Lindormen, og kommer den op, er den saa stor og stærk, at den kan slaa Kirken om med et Slag med sin R..-Hale.“ Der er kun Landevejen og en Lade mellem Linden og Kirken, saa det kunde aldrig gaa an at rydde Træet.

VÆVEREN FORTÆLLER. For mange Aar tilbage kom jeg i Samtale med en gammel Ven, Bomuldsvæver *Carl Andersen* fra Ullerslev. Samtalen drejede sig om Varsler, Spøgeri, Lyde og Syner. Nu vil jeg lade ham fortælle Ordene, som han fremsagde dem: „Jeg har i flere Aar grundet over al den Tale, vi hører om Spøgeri og om, hvorledes alle Redskaber og Værktøj bruges om Natten, naar det ikke er sat ordentlig til Side. Ligger Hammeren paa Ambolten, smedes der; er Snoren ikke taget af Rokkehjulet, gaar Rokken; Drejeladet snurrer rundt, hvis Snoren ikke er taget af. Jeg havde ogsaa hørt, at en Væv kunde gaa om Natten. Jeg tror, at det meste af alt dette hidrører fra Folks Indbildningskraft og stærke Fantasi. Jeg vover ikke at sige, at der slet ingenting eksisterer i Aandeverdenen af den Slags, men jeg mener, at mindst halvfems Procent er Indbildning og Fantasi.

Min Seng staar i Vævestuen, hvor jeg sover. En Aften, jeg var kommet sildig hjem, skulde jeg da prøve, om jeg kunde faa min Væv til at gaa. Jeg trak Dynen op over Hovedet, jeg laa og tænkte mig, hvordan det sagde, naar jeg brugte Væven, den mærkelige Lyd, der frembringes, naar der vævedes med Flyveskytte. Da jeg havde lyttet en Tur, kunde jeg høre en Lyd langt borte, den begyndte saa sakte: „Ladida, ladida, ladida.“ Den blev ved at gentage sig, den blev stærkere og stærkere, til sidst klaskede det lige saa højt, som naar jeg brugte Væven. Jeg væltede Dynen bort fra Hovedet, saa stod Væven bomstille. Da jeg havde ligget lidt, tog jeg igen Dynen over Hovedet og forsøgte paany med det samme Resultat. Væven

begyndte igen med sin bekendte Lyd: „Ladida, ladida, ladida,“ og naar jeg tog Dynen bort, var Væven stille.

GENGANGERE. Min Nabo, den store stærke Johan Skomager, havde taget sig selv af Dage. I Folketroen var det almindeligt, at disse Selvmordere gik igen og spøgede. En Aften gik jeg hjem fra Ullerslev, det var om Efteraaret, det havde nylig regnet, og det var meget mørkt. Da jeg var kommet ud paa den lave Markvej, som fører ud til mit Hjem, saa hørte jeg nogen komme bag efter mig, det sagde: „Pjosk, pjosk, pjosk,“ idet det plaskede i Vandet, som stod paa Vejen efter Regnen. Jeg vendte mig om og saa tilbage, men der var intet at se. Jeg blev alvorlig og tænkte: „Hvordan mon dette hænger sammen?“ Jeg vendte mig om og fortsatte rolig min Gang. Da jeg var kommet i Nærheden af mit Hus, hørte jeg den samme Lyd gentage sig, det sagde: „Pjosk, pjosk, pjosk.“ Jeg antog, at det var en med Støvletræskoer paa, da det plaskede saa højt. Skomageren randt mig i Tanker. Jeg udbrød: „Nu er du da rent ulykkelig, det er den store Skomager, der kommer.“ Jeg dristede mig alligevel til at se tilbage, men der var intet at se. Jeg fortsatte med Angst det sidste Stykke Vej og trøstede mig med, at jeg var lige ved mit Hjem. Da jeg naaede Gangdøren, kom de samme Lyde frem igen med de omtalte „pjosk“. Men nu blev Gaaden løst. Hen foran mig løb en stor, rød Jagthund. Det var den, der havde fulgt mig, og det var den, der plaskede i Vandet paa Vejen.

KOLDFEBEREN regerede i Aarene 1850—60. Folk søgte Læger, men det saa ikke ud til, at Lægernes Raad til Patienterne hjalp noget. Denne Syge kaldte Befolkningen her paa Landet *den Kajle*. Den optraadte forskelligt: Nogle havde den hver Dag, andre hveranden Dag og atter andre hver tredie Dag. De, som havde den hver Dag, kom i Reglen snart af med den. Værst var det, hvor den indfandt sig hver tredie Dag. Jeg har kendt en Karl,

som maatte trækkes med den $2\frac{1}{2}$ Aar. Han kom sig og blev en gammel Mand. Hjemmeraadene var ikke faa, hvorved de troede, de var blevet helbredede. Naar vi spurgte dem, hvad Raad der havde hjulpet dem, fik vi forskellige Svar. En fortalte: „Jeg gik til en Musikanter, bad ham tage en Streng af Violinen og binde den om min Hals; det hele skulde gøres tieje uden at sige et Ord. Det hjalp.“ En anden gik ud og raabte i den aabne Bryggersskorsten: „Det kaa itte hjælpe, du kommer i Dag, du *Kajle*, jeg æ itte hemme. Efter den Dag var jeg fri.“ En tredie gik ud ved en Vidiepil, bandt to Vøjre sammen og sagde følgende Ord: „Jeg binder *den Kajle* saa fast, at den skal aldrig komme mer.“ Det mente han ogsaa hjalp. Et Raad til har jeg hørt, men jeg ved ikke nogen, der har brugt det. Feberpatienten skulde gaa til et Vandsted eller Kær, hvor der voksede af de smaa, blaa Forglemmigej, disse skulde han selv plukke. En god Ven skulde følge ham, og naar han bøjede sig efter Blomsterne, skulde Vennen skyde Patienten i Vandet. Den Skræk, der saa kom i vedkommende, skulde forjage Koldfeberen.

VEJRSPAADOMME. Vore Forfædre troede meget paa, at der var enkelte Dage, hvis Vejr kunde tages som Bevis for Eftertiden, saa de deraf kunde skønne, hvordan Aaret vilde blive, og ligeledes nogenlunde forudsige Vejret. Mange gamle Folk vilde ikke købe en Almanak, uden at der skulde staa noget om, hvordan Vejret vilde blive. Tit naar vi talte med disse Folk, kunde de udtrykke deres Glæde over, at det i det sidste Aar var gaaet nogenlunde efter Almanakken.

Julemærkerne har jeg tidligere beskrevet. Vejret paa Kyndelmisse har stor Betydning. Er Vejret godt, faar vi smaat med Korn og slet intet Hø. Nej, det skal ruske og rive med Storm og Slud, Regn eller Sne, saaledes at vi kan kalde det *Kørmis-Knude*. Saa er det halve af Vinteren ude. Lærken maa ikke høres før Kyndelmisse, for

lige saa mange Dage hun lader sig høre før, ligesaa mange Uger skal hun komme til at tie efter. Husmoderen gav altid Pandekage til Middag paa Kyndelmisse, ellers fik vi ikke godt Byg det Aar.

Peders Dag den 22de Februar kaster Peer den varme Sten i Vandet. Hvis der saa ikke er Is, bliver den ikke saa tyk mere det Aar, at den kan bære Drengene.

Den 24de Februar hedder det: Mathis bryder Is. Er der Is, brækker han. Er der ikke Is, lægger han.

Fryser det om Natten den 29de Marts, de 40 Riddere, faar vi et strengt Foraar. Det fryser da i 40 Dage efter.

Den 17de Marts er det Gertruds Dag. Den 21de er det Benedictus Dag. Imellem disse Dage maa det ikke være godt Vejr, hvis vi ønsker et godt Foraar. Jeg har hørt flere gamle sige: „Nej, vi kan ikke vente godt Foraar endnu, det var alt for godt Vejr imellem „Gærdre og Bænij“.“ Fortællingen lydersaaledes: „Gertrud skal blande Uld til en graa Kjole til Bendiks. Dersom Bendiks synes, at Gertrud har blandet det godt med ustadigt Vejr, med Regn, Hagl og Snebyger i Dagene fra den 17de til den 21de, saa holder Bendiks sig i Ro, og saa bliver Foraaret godt. Har derimod Gertrud holdt sig rolig og ikke blandet det tilstrækkeligt, saa blander Bendiks det om og blander saa hele Foraaret, han har jo ikke Forstand paa, naar det er nok. Og vi faar da sent Foraar.“

Paaskedagsmorgen skal der lægges Mærke til, hvor Vinden er, for dær vil den blive staaende den meste Tid af Aaret. Blæser den fra Nord eller Øst, bliver Sommeren kold, er den i Syd eller Vest, faar vi en mild eller varm Sommer.

Regner det Pinsedag, faar vi en tør Sommer.

Har vi en tør Forsommer, saa faar vi nok Regn, naar vi naar Sankt Hansdag, for det ene Vejr tager Hævn over det andet. Efter en lang Tørke faar vi megen Regn.

Regner det Syvsoverdagen, saa faar vi ustadigt Vejr

med Regn næsten hver Dag i syv Uger, og saa bliver det svært at bjerge Høhøsten.

Som Vejret er St. Michaelsdag, den 29. September, saa bliver Kornpriserne det Aar. Det havde stor Betydning for Landmændene i den Tid, de solgte alt deres Korn. Begyndte Dagen med stille Vejr fra Morgenstunden, og tiltog det saa smaat med Blæst, saa den blev stærkere om Eftermiddagen, ja, endog allerstærkest om Aftenen, saa skulde de vente med at sælge deres Korn til om Foraaret. Var det modsatte Tilfældet, at Vejret begyndte med Storm og endte med stille Vejr om Aftenen, saa skulde Folk sælge deres Korn saa tidligt som muligt.

Ja, saadan troede de dengang. Der var ogsaa mange, som ikke turde begynde paa noget nyt og vigtigt Arbejde paa en Mandag. Det er ikke saa mange Aar siden, her var en Nabo, han begyndte ikke at høste Rug paa en Mandag. Skulde det træffe sig for ham, saa lod han Folkene gaa ud om Søndagen og forud meje en halv Snes Neg, saa var Begyndelsen sat. Denne Mistro til Mandagen tror jeg er lidt til Stede endnu.

VIII.

REMSER OG HISTORIER.

ØRNEREMSER. *Remse uden Sang.* Her er den Herremaj med den laae Pisk, der slog den Hund, der forjog den Kat, der bed den Mus, der skar det Malt, der laa paa det Lovte i det gamle Hus, som gamle Jakob hae bygge. —

Det æ dog et foskrækkele Vær, det har vaaen i Nat, dæ æ røj et stort Hol paa Taet, aa je arme gamle stakkels Mænske kaa itte ligge i Tørrevær, I Morges vaa Grisi brodt ud, aa Hønsene stod i Skørmælk i te Knæerne.

Saa vaa det forleen Dav, je gik ind i Baronens Have aa vil skær en bitte Grøvtegræs te min Ko. Saa kom Baroni farie ud imod mig aa sa: „Den Onde sku ærste i dig, din gamle Mær.“ „Aa nej, Hr. Baron,“ saa je, „de æ mig, dæ æ Mor te alle Rebshavsen Dræjge oppe i Viby, baade Niels aa Peer aa Haans. Haans ha spiller aller saa vouvt, den Knæjt.“ Da han saa hørte, je ha saa manne Dræjge, saa lod ha mig da gaa. —

Gamle Gertruds gamle, graa Gaas gir gerne gaa gnave godt, gammelt, grønt Grøvte Gade-Græs. —

Her holder Hans Henrik Hansens Hans, han har halv Hundrede hvid Hestehale-Haar. —

Frands Frederik Frandsen førte fire, fine, fornemme, franske Fruer fra Frankrig frem for Fynboerne. —

Den lille Pige sagde:

Jeg passer alle vore Grise,
 jeg ga dem Mælk a eij Kop,
 di slog op.
 Jeg ga dem Rov,
 di slog Bov.
 Jeg ga dem Byg,
 di skøv Ryg.
 Jeg ga dem Hvede,
 di blev fede.

Aa saa siger vi:

Fede, fede Galte
 aa lægge dem i Salte,
 hænge dem op aa røje
 aa skære dem ned aa steje
 det ska lille Hansemand ha.

— —

Hva ska vi lejge?
 Katterumpe seige,
 op ad en Trappe, ned ad en Stejge
 det ska vi lejge.

I Mørkningen, før der blev tændt Lys, sang min Fader Remser for vi Børn, min Søster Maren er fire Aar yngre

end jeg, hun sad paa min Faders Knæ, og jeg stod og lyttede til med Opmærksomhed:

Ride, ride Ranke
fra Baaren op te Blanke,
Hesti hedder Avegraa,
der sidder en lille Skjælm derpaa.
Kvist ham av aa la ham gaa
paa den grønne Banke.

Denne Remse er fra Vestfyn, hvor de to nævnte Byer findes. Baaring ligger i Lavningen, og Blanke ligger paa en Banke.

Ride, ride te Odense Bro,
køve lille Maen et Par ny Sko.
Den gamle Kælli vil aa ha to,
men hun ska tøv te Paaske,
te Pinsdav, te Byg bli'er saa,
aa Havri bli'er mund,
te der bli'er fæl [Fest?] i Kragelund,
saa ska hun ha et Par Viveskind
med Frynser omkring.

Kragelund er en By i Midtfyn.

Ride, ride op te det lille Hus — der vaar inge heme — uden skitte Lene. — Jeg tov mig en Stikke — aa vil hinde Grøij prikke. — Hun tov sig en Braaij og hugge mig øver min højre Haaij. — Jeg gjor hinde i værre Skae, — jeg stak Ild i alt, hun hae. — Jeg ræne, aa de bræne helt op ad Køge Gade, — aa der hitte jeg en Peverkage te lille Maen, —

Jeg tjente mig saa længe hos en Fjællebunnemand, til han gav mig en Gaard. Gaari heje Virum Mose, Virum korte e kort. Jeg tjente mig saa længe hos en Fjællebunne- mand, til han gav mig en Vog. Vogni heje Sleveskær, Gaari heje Virum Mose, Virum korte e kort. Jeg tjente mig saa længe hos en Fjællebunnemand, til han gav mig en Hest. Hesti heje Ærepeer, Vogni heje Sleveskær,

Gaari heje Virum Mose, Virum korte e kort. — Saaledes fortsættes der og gentages: Koen heje Krumhorn. Soen heje Roejord. Faaret heje Triptrap. Gaasen heje Kækkæk. Anden heje Raprap. — Jeg tjente mig saa længe hos en Fjællebunnemand, til han gav mig en Høne. Hønen heje Knekkorn, Anden heje Raprap, Gaasen heje Kækkæk, Faaret heje Triptrap, Soen heje Roejord, Koen heje Krumhorn, Hesti heje Ærepeer, Vogni heje Sleveskær, Gaari heje Virum Mose, Virum korte e kort. —

Fra den Tid der var Overhøring af Ungdom om Søndagen paa Kirkegulvet, har min Fader fortalt mig følgende: Der var engang kommet en Matros ud paa Kirkegulvet. Præsten spurgte ham. „Kan du sige mig, hvorfor maa vi ikke give Djævelen Rum?“ Matrosen svarede straks: „Fordi Brændevin er godt nok til saadan en Kæltring.“ —

Engang spurgte Præsten en Pige: „Kan du sige mig, min lille Pige, hvor mange Guder er der?“ Pigen kunde ikke finde noget Svar. Præsten gik op og ned ad Kirkegulvet. Pigens Moder sad i en Stol ud for Pigen. Da Præsten fjernede sig lidt fra Pigen, hviskede Moderen til Datteren: „Sig syv.“ Da Præsten fornyede sit Spørgsmaal, svarede Pigen: „Syv.“ „Nej, saa mange er der nok ikke,“ sagde Præsten. Men nu tog Konen sin Datter i Forsvar og svarede: „Ja, saa kanske der er nogle af dem dø, for vi bor ude paa Marken, vi har hverken Aviser eller Almanak, vi kan ikke spørge alting.“ —

Præsten spurgte engang en Dreng: „Hvor mange Personer er der i Guddommen?“ Drengen svarede: „To Mand og en Kommandersergent.“ Det forklares paa den Maade. Der var en Naboby, som hed Gudum, dær var Indkvartering, og denne bestod af de Personer, som Drengen nævnede. —

Da Præsten engang overhørte en Dreng, der gav nogle ejendommelige og forkerte Svar, udbrød Præsten: „Du

er en Skælm.“ Hvorpaa Drengen svarer: „Nej det er jeg ikke, det er min Far.“ Præsten spørger saa: „Hvordan skal det forstaas?“ Drengen svarer: „Jo, han laante vor Nabos Hest og leverede den ikke ind i rette Tid.“ „Saa er han jo en Tyv,“ sagde Præsten. „Nej, det er han ikke, for vor Nabo fik sin Hest igen, men min Mor er en Tyv. Hun gik ind i vor Nabos Have og stjal et stort Stykke Lærred, hvoraf hun syede Skjorter til min Fader og mig.“ „Det var groft,“ udbryder Præsten. „Nej, det var fint,“ svarede Drengen, og hermed viste han Præsten sit ene Skjorteærme. —

Da min Fader var Soldat i København, saa han en Dag en gammel Kone, der gik hen hos en Student og bad om en Skilling. Studenten gav hende en lille Skærv, idet han sagde: „Hun maa ellers ikke gaa saadan og tigge paa Gaden, Mor.“ Konen svarede: „Jeg er saagu saa gammel, at jeg kan ikke gaa paa Taget.“ Hvorefter Studenten sagde: „Hun skal ære dem, som æres bør — Romerne i det trettende.“ Konen svarede: „Ja, men men-sæl ikke mere, end de er værd — Romerne i det fjortende.“

IX

MANDDOMMEN

IL KERTINGE. 1ste November 1881 rejste jeg fra Flødstrup til Kertinge. Jeg var blevet forlovet med *Karen Kirstine Andersen*, Datter af Husmand *Anders Hansen* i Bundemose, Ullerslev Mark. Stine var rejst til Kertinge fem Aar forud og var Husholderske for *Poul Madsen* samme Sted. Poul var gift med Stines Moster, og da hun var død, kom Stine til at holde Hus for Poul. Han led af en Blære- og Nyresygdom. Han havde ingen

Børn, og da Sygdommen tog alvorlig til, og han foruden havde sin gamle Fader *Mads Larsen* i Pleje, saa lod han skrive et Testamente, hvori han indsatte Stine til Universalarving til sine Efterladenskaber. Stine skulde saa svare Aftægt og pleje hans Fader samt udrede 5000 Kroner til Pouls Broder, *Lars Madsen*, og 1000 Kroner til hans Broderdatter, *Karen Kirstine Madsen* af Bullerup. Paa Ejendommen, hvortil hørte 18 Tønder Land, med Hartkorn 2 Td. 2 $\frac{1}{2}$ Skp., hvilede 3200 Kroners Prioritetsgæld, der selvfølgelig skulde betales af Stine. Ligeledes skulde hun udrede Arveafgiften af de nævnte Beløb.

Det var efter Poul Madsens Opfordring, at jeg rejste til Kertinge, det var ikke med Glæde, men med en vis Frygt jeg rejste; aldrig har jeg været saa bange for nogen Forandring i mit Liv. Jeg var ialt 13 Aar i Lærkegaarden, jeg var indlevet med Husbond og Madmoder, som det kunde være mine Forældre, jeg var med dem alle Steder hos deres Familie. Ja, her var mit andet Hjem, efter at jeg havde mistet mine Forældre. Men nej turde jeg heller ikke sige til Tilbudet, for sagde jeg nej, naar han trængte til vor Hjælp, saa kunde vi heller ikke vente, at han skulde gøre noget for vor Fremtid.

Vejen var meget lang, den Dag jeg gik til Kertinge for at fæste mig. Undertiden blev jeg staaende og tænkte paa at gaa tilbage, men saa huskede jeg, at Husbond og Madmoder raadede mig til at tage Pladsen, og de mente, at de paa ingen Maade kunde holde mig tilbage for min Fremtids Skyld.

Da jeg naaede Kølstrup Skole, blev jeg staaende for at høre. Børnene sang saa smukt under Lærer *Suhrs* Ledselse: „I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme“. Da jeg havde hørt denne Sang, fattede jeg Mod og gik videre.

Det var ikke saa underligt, at jeg nærede Frygt; man siger, at det er vanskeligt at gaa ind til en gammel Mand,

og her var to, Fader og Søn. Jeg raadførte mig ogsaa med min Broder, Hans, han sagde, at han nok turde vove det, hvis han var i mit Sted.

Da jeg var kommet i min nye Plads, gik det helt over min Forventning, jeg kunde rigtig godt omgaaes dem begge. Jeg læste for dem. Poul Madsen havde gode Skolekundskaber, han havde været med i Treaarskrigen og været Underkorporal¹. Vi havde derfor et godt Samtaleemne om vor Soldatertid. Men endnu vigtigere var det, at vi havde fælles Anskuelse i Politik, han var ivrig Venstremænd, og de fleste Gaardmænd her i Byen var Højremænd dengang, saa det var godt, at vi kunde samstemme i dette. Jeg læste derfor „Fyns Tidende“ for ham, saa længe han var nogenlunde. Det er en daglig Lettelse, naar vi har noget tilfælles, vi kan dele. Manden vidste nok, han skulde dø, det talte han ogsaa med os om, og den gamle Feltpræst, *Høyer-Møller*, som var vor Sognepræst, kom tit og saa til ham paa hans Sygeleje. Samlivet med os varede kun tre Maaneder, han døde den 2den Februar 1882.

Stine overtog Ejendommen ifølge Testamentet, og jeg var hendes Bestyrer. Efter at vi havde været forlovet i fem Aar, holdt Stine og jeg Bryllup den 26de Maj 1882. Provst Høyer-Møller viede os. Til Gildet var vore Søskende og Naboer.

Her i Kertinge savnede jeg i Begyndelsen baade kirkelige og politiske Meningsfæller, men det varede kun kort. Folkene her var gæstfrie, og de tog godt imod mig alle Steder, hvor jeg kom frem.

Jeg har tidlig haft Interesse for Politik. Allerede da jeg var paa Højskole, var jeg en flittig Tilhører til de tre à fire ældre, som diskuterede Politik, der var en, som særlig fremhævede Bondevennerne: *Tscherning*, *Balta-*

¹ Kristian Andersen havde som Soldat ogsaa været Underkorporal.

sar *Christensen* og *I. A. Hansen*. Kold blandede sig aldrig i Politik.

Her paa Fyn kom den politiske Vækkelse hos Bondestanden 1872, da de tre fynske Agitatorer *Anders Tange*, *Hans Madsen* og *Klaus Berntsen* havde rejst Fyn rundt. De var veltalende, og det, de fremførte, kunde Folk forstaa. Dette, at de kæmpede for 5te Juni Grundlovens Indførelse, lige og almindelig Valgret samt Parlamentarismens Indførelse, ligeledes at Skatten skulde udskrives, hvor Skattebyrden bedst kunde taales, det var noget, den menige Mand kunde forstaa. Desuden var der kun to Partier dengang, Højre og Venstre, saa det var ikke saa vanskeligt at finde Rede i, hvad der tiltalte os bedst.

Naar disse Talere var paa Egnen, gik jeg altid til Mødet, hvad enten det var politisk eller folkeligt, for i den Tid, før vi fik Forsamlingshusene, var der en Del Møder og Fester omkring i Skovene. Den største Del af disse var Folke- eller Grundlovsfester.

FORSAMLINGSHUSET. Skytteforeningerne var i 60erne og 70erne stadig i Fremgang over hele Fyn og blev snart til en Folkesag med deres Fester og Præmieskydninger. Det varede ikke længe, før de unge følte Trang til at øve Gymnastik. Dette var ikke saa underligt, for de, der havde været Soldat, fortalte, hvilken Fordel det var at kunne gøre Gymnastik, og hvor let disse havde det i Tjenesten, samt hvorledes de blev foretrukket frem for dem, som ingenting kunde.

I Begyndelsen øvedes der Gymnastik i Tærskelader; her i Sognet var det hos *Poul Jeppesen*, Kertinge, og *Niels Hansen*, Hundslev. Enkelte Steder blev der bygget Gymnastikhuse, og paa de Egne, hvor de var længst fremme i aandelig Udvikling, brugtes de til Foredrag.

De første Øvelses- og Forsamlingshuse her paa Fyn var i Ryslinge og Ferritslev, de blev bygget i 70erne. Revninge blev bygget 1881. I 80erne gik den politiske

Bølgegang højt. Kampen stod mellem Højre og Venstre om Parlamentarismen; der blev holdt mange politiske Møder omkring i Skoler, Kroer og Gæstgivergaarde; det blev forbudt at bruge Skolerne, tit var de heller ikke store nok til disse Møder. Det førte til, at der mange Steder blev bygget Forsamlingshuse.

Partierne kunde ikke enes om at bygge i Fællesskab; der blev derfor mange Steder rejst to Huse i et Sogn, og det skilte Folk ad i to Lejre. Her i Kølstrup Sogn var vi flere Gange samlet, inden vi blev enige. Første Gang indbød Venstre til et Møde hos *Hans Pedersen* i Kølstrup; der førtes nogen Forhandling. Hans Pedersen tilbød at sælge Byggepladsen ved Vejen, der fører hen til hans Gaard. Beboerne af Ladby vilde ikke være med til denne Plads, og det kunde heller ikke siges, at den var god. Der var kun tegnet 1300 Kr. til at bygge for. Nogle mente, det kunde nok gaa at bygge og saa forrente det øvrige. Niels Hansen i Hundslev advarede herimod og sagde: „Det gaar aldrig an med den lille Kapital; vi skal nogenlunde betale det, ellers bliver Huset ikke brugt til det, det skal bruges til, vi skal nødig have et Hus, hvori Dans, Svir og Lystighed tager Overhaand; i Stedet for skal vi høre et godt Ord.“

Jeg indsaa straks, at den tegnede Kapital var alt for lille. Jeg forklarede, hvilke Ulemper det kunde føre med sig, hvis Højre ogsaa byggede et Hus. Jeg stillede derfor det Forslag at spørge Højre, om de vilde være med at bygge i Fællesskab. Mit Forslag fik Tilslutning; det blev bestemt, at vi skulde henvende os til Højre, men de sagde nej, og dermed blev denne Sag lagt til Side foreløbig.

Her blev oprettet en Ungdomsforening i Sognet, den holdt sine Møder omkring, hvor Folk vilde give den Plads. Mejeribestyrer *Varberg* i Ladby var Formand for Foreningen, han skaffede enkelte Foredragsholdere, de holdt Foredrag i de Gaarde, hvor der endnu var en Stor-

stue. *Alfred Poulsen*, Ryslinge, talte hos *Niels Hansen*, Hundslev, *Lærer Andersen*, Vejstrup, hos *Peder Chr. Valther* i Kølstrup, *Gaardejer Lohmann*, Aasum, hos *Anders P. Rasmussen*, Kertinge. Det var en levende Ungdomsforening, en Del af Medlemmerne indøvede sig til Dilettanter, og da vi ingen Forsamlingshus havde, saa lejede de Forsamlingshuset i vort Nabosogn Revninge. De opførte „Fastelavnsgildet“ af Erik Bøgh og „Store Bededags-Aften“. Disse opførtes i to Aftener, og Overskudet skulde gaa til Opførelse af et Forsamlingshus i Kølstrup Sogn.

Da Ungdomsforeningen havde bestaaet i et Par Aar, opløste den sig til Fordel for Skytteforeningen. Denne kunde heller ikke saa let faa det til at gaa med Gymnastikken i Tærskelader, Trangen til et Øvelseshus blev efterhaanden større.

Eksemplet smitter, i Nabosognene var Huse. Mand og Mand talte om, at det var underligt, at Kølstrup skulde staa tilbage for Nabosognene.

Om Foraaret 1895 kom *Steffen Jensen* fra Ladby over hos mig. Vi kom i Samtale om at bygge Hus, og vi besluttede straks at gaa til dem, vi ansaa for Førerne for Højre, og spørge dem, om de vilde være med. Vi fik Afslag, og hermed var det forbi.

Nogen Tid derefter fik vi Opfordring fra andre Mænd af samme Parti; de sagde: „Det skal I ikke lade jer kyse af, det raader de ikke ene for; vi er flere, som nok vil hjælpe jer.“ De tidligere høje politiske Bølger havde nu lagt sig, og Befolkningen her i Sognet ønskede ikke to Huse til at skille os ad. En Aften i Forsommeren mødtes hos mig *Jakob Edwardsen* og *Niels Nielsen* af Kertinge, begge for Højre, *Steffen Jensen*, Ladby, og jeg for Venstre. Vi besluttede at gaa omkring i Sognet hos de Mænd, der havde Interesse for Opførelsen af et Forsamlingshus. Det viste sig da, at der var god Tilslutning.

Vi indbød derefter til et Møde i Kølstrup Skole for at forhandle om Sagerne og tegne Bidrag. Byggepladsen, hvor Huset ligger, havde jeg faaet Løfte paa. Allererst indrømmede vi hinanden lige Ret. Bestyrelsen skulde bestaa af lige mange Medlemmer af hvert Parti, halvt af Højre og Venstre. Det gaar ikke saa hurtigt med saadan et Arbejde, det Byggeudvalg, der blev nedsat, maatte gaa Sognet rundt for at faa tegnet Aktier og Bidrag. Da dette var udført, samlede vi igen i Skolen. Der var indkommet 2100 Kroner.

Vi mente, at denne Sum var for lille, og Folk skulde opfordres en Gang til. Byggeudvalget var ikke stolt af at gaa denne Omgang igen. Lærer *Suhr* tilbød at gaa nogle Steder, og Væver *Kristen Andersen*, Kølstrup, gik Sognet rundt og fik tegnet yderligere 600 Kroner.

Nu blev der et nyt Møde i Skolen, Lovene blev vedtaget, Bestyrelsen blev valgt. Byggepladsen blev købt af *Hans Fr. Pedersen* til en rimelig Pris. Inden vi fik alt dette ordnet, var vi kommet hen paa Efteraaret. Byggeudvalget besluttede derfor at vente til det paafølgende Aar med Opførelse af Bygningerne. For at det ikke skulde blive for kostbart, hentede Gaardmændene brændte Sten, Grus og Sten til Grunden. Husmændene jævnedes Byggepladsen. Huset med Byggepladsen kostede ialt 4000 Kroner. Det var 30 Alen langt og 15 Alen dybt og bestod af en Sal, to Stuer, et Køkken og en stor Balkon.

Huset blev færdigt ret før Høst, og det indviedes den 4de September 1896 af vor Sognepræst *Agerskov* og Pastor *Elmquist*, Flødstrup. Der var mødt 460 Mennesker. Steffen Jensen var Formand for Bestyrelsen, og jeg var Kasserer. Det gik godt, Huset havde god Tilslutning, der blev holdt et Foredrag hver Maaned i Vintermaanederne, og der var godt med Tilhørere. Til Julegilde og Høstgilde strømmede Folk saa stærkt, at vi maatte have to Aftener, en for unge og en for de ældre. Da Steffen Jensen af-

traadte som Formand efter tre Aars Forløb, blev jeg Formand.

Dengang var der ikke andre Foreninger end Husets Forening og Skytteforeningen. Denne holdt Gymnastik hver Vinter, og efterhaanden blev der flere Hold Gymnaster, først Piger, saa et Hold Dreng, derefter Skolepiger og et Hold Mænd, hvori jeg var med til Gymnastik, til jeg var 63 Aar, den fortsættes endnu, og enkelte Hold øver sig ogsaa om Sommeren.

Det gik godt med Sammenslutningen mellem Højre og Venstre; der gik kun nogle faa Aar, saa kom der Forslag, som var anbefalet af begge Partier, om at stryge den Paragraf, som bestemte, at Bestyrelsen skulde bestaa af Halvdelen af Højre og den anden Halvdel af Venstre, dette blev vedtaget paa en Generalforsamling. Der har altid været en Venstremand til Formand, og der har aldrig vist sig nogen Utilfredshed fra den modsatte Side.

Vi begyndte med en Gæld paa Huset stor 1500 Kroner; efter 10 Aars Forløb var den betalt. Jeg har altid været glad ved vort Forsamlingshus. Jeg har ikke givet nogle Penge ud, jeg har haft større Glæde af end de, jeg gav til dette Hus. Jeg har hørt mangt et godt og opbyggende Foredrag. Jeg var heller aldrig ked af være Formand. Jeg fik Lejlighed til at stifte Bekendtskab med mange Mænd, som jeg ellers aldrig var kommet i Berøring med. Der boede mange Foredragsholdere og Oplæsere hos mig; de var alle underholdende og belærende, og saa havde jeg det Held, at min Kone var ligesaa glad ved at modtage dem som jeg selv. Forsamlingshusene er gode, hvor de drives paa den rette Maade og i den rette Aand. Et Forsamlingshus skal være en Støtte for Kirke og Skole. De, som har været Elever paa en Højskole, skal kunne gaa i disse Huse for at styrke og vedligeholde den gode Paavirkning, de har modtaget paa Skolen.

Saa længe Husets Forening var ene om at ordne Foredragene, var der god Tilslutning, der mødte fra 100 til 200 Mennesker, men der oprettedes flere Foreninger: Ungdomsforening, Husmandsforening, Afholdsforening og socialdemokratisk Forening, og alle disse Foreninger holdt hver sine Foredrag.

Efter den Tid fik Husets Foredrag ikke engang halvt saa stor Tilslutning, og det er det samme endnu. 1903 begyndte vi at holde et Efteraarsmøde med to eller tre Talere; de er fortsat siden og har god Tilslutning.

Da vi byggede Huset, mente Befolkningen, at vi ikke helt maatte forbyde Udskænkning af Spiritus ved Gilder og Fester. Det blev bestemt, at to Bestyrelsesmedlemmer skulde være til Stede ved disse Lejligheder for at holde Orden, og de, som ikke vilde lyde, bortvistes og udsattes af Foreningen. Det viste sig, at dette ikke kunde gaa godt, der var enkelte berusede Personer, som yppede Klammeri. Det forekom mig, at Befolkningen nok vilde have Spiritusen ud af Huset. Jeg foreslog det derfor i Bestyrelsen, som havde Myndigheden til det ifølge Vedtægterne, men det kunde vi ikke blive helt enige om. Jeg forelagde det derfor alene til den kommende Generalforsamling. Jeg maatte opbyde al min Kraft og sætte alle Sejl til, det var mig meget om at gøre at faa det vedtaget; jeg trommede derfor saa mange til Generalforsamling som muligt. Efter en udførlig Motivering blev det vedtaget, at der ikke maatte udskænkes spirituøse Drikke i Forsamlingshuset; det vedtoges med 50 Stemmer mod 1. Næsten alle Aktionærerne var mødt. Efter den Tid var det let at styre.

Vi vaagede altid over, at der skulde være en god Tone i Huset; vi formentede ikke de unge en Dans en Gang imellem, men indbød aldrig til Dans, uden at der gaves noget forud, det kunde være en Oplæser, Musik af et Orkester, Koncert af vor egen eller en fremmed Sang-

forening. Ved Julegilde, Midsommerfest og Høstgilde var der altid, efter at vi havde frydet os ved at høre en af de forannævnte Dele, en selskabelig Sammenkomst med Fællesspisning af medbragte Madkurve. Ved Bordet veksledes med Taler og Sang. I en Aarrække var der fem faste Talere, som altid lod sig høre ved denne Lejlighed.

TIDERNES FORANDRING. Bønderne har altid haft Ord for, at de var slemme til at klage over Tiderne, det er vel en gammel Arvesynd. Vi ser, at Holberg nævner det i „Den Stundesløse“, hvor Bonden ogsaa klager. Vi ved jo nok, at længere tilbage levede Bonden ikke under gode Kaar. Det var først, da Hoveriet afløstes, at der begyndte at blive Velstand hos Landboerne.

Fra Lærkegaarden, hvor jeg tjente, har jeg mine fleste Oplevelser. Min Madmoder var gift to Gange, første Gang var 1830, hun har fortalt følgende: „Det var kun smaat for os i den Tid, jeg var gift med Anders Knudsen; vi havde svært ved at klare Udgifterne, men saa var vi saa heldige, at Anders var en god Skytte, han kunde med Jagten tjene Lønnen til begge sine Karle, det var 24 Rigsdaler til Forkarlen og 20 Rigsdaler til Andenkarlen, henholdsvis 48 og 40 Kroner om Aaret. Han sa', vor Far Anders, at kunde han ikke det, saa kunde det ikke gaa.“

Til Gaarden var 60 Tønder Land almindelig god Jord med rigelig Skov og Tørvemose, saa der ikke skulde købes Ildebrændsel. Gaarden var blevet Ejendom 1826 eller 27, de havde ingen Gæld paa Gaarden, for det var Skik i den Tid. Naar de købte deres Gaard til Ejendom, saa solgte de saa meget af Udjorden til Huslodder og Boelssteder, saa de kom til at bo nogenlunde fri for Prioritetsgæld, betale Renter var Folk ikke saa dristige ved. Min Farbroder gjorde det samme, da han paa samme Tid købte sin Gaard.

Det er nok omkring ved 1840, det er begyndt at gaa opad for Landbruget, og da vi naaede 50erne, var det helt gode Tider. Folk købte Ejendomme og satte dem for større Prioriteter, end vi hidtil havde haft.

1857 kom der en Pengekrise, den var slem for mange at komme over; det var galt for Købmænd og for de Landmænd, som nylig havde købt. Pengene blev flere Steder sagt op, de kunde ikke skaffe dem, det kom saa til Tvangsauktion, Ejendommene gik ned i Værdi, og flere satte deres Ejendele til. Pengekrisen gik over igen, og de, der sad vel i det, mærkede det ikke, men det var galt nok for dem, der var blevet ramt.

Det gik godt derefter til 1864; da blev Kornpriserne lave, og Kornsalget var Landbrugets største Indtægt, der solgtes kun en enkelt Ko og nogle Lam og Kalve samt lidt Smør. Efter den Tid steg Kornpriserne igen, og 1867 var de paa det højeste. En Tønde Rug kostede 10 Rigsdaler, Hvede 16 Rigsdaler, Byg 7 à 8 Rigsdaler. Priserne vedblev ikke at være saa høje, men de var gode i 70erne og det første Par Aar af 80erne.

1883 gik Priserne ned. Landmændene maatte saa se sig om efter nogle andre Indtægter. Der blev bygget Fælles- og Andelsmejerier, og naar Mælk og Fløde blev ekspederet dær, kunde Smørret opnaa en højere Pris, end naar det blev behandlet i Hjemmene, det kunde heller ikke blive saa ensartet, at det kunde sælges til Eksport. Her i Kølstrup Sogn blev vort Andelsmejeri bygget 1887. Da vi først var kommet i Gang med det, saa blev Indtægten lidt bedre, Køernes Antal blev forøget, der fødtes flere Svin op. Omtrent paa samme Tid kom Svineslagterierne; efter den Tid leveredes der ogsaa mange flere Svin end forud. Da nu Besætningen blev større alle Vegne, blev der mere Gødning til Jorden, saa den blev sat i bedre Kraft til at yde en bedre Avl. Flere Landmænd gik over til at avle forskellige Slags

Frø, det blev ogsaa godt for mange. Frøet, der dyrkedes, var: Turnips, Kaalrabi, Gulerod, Runkelroe, desuden Hundegræs, Rajgræs og Svingel. Jeg dyrkede Runkelroefrø og Hundegræs.

I 80'erne og 90'erne var der ikke, med Undtagelse af 82 og 83, høje Priser paa Kreaturerne, det begyndte først ved dette Aarhundredes Begyndelse. Fra den Tid maa vi kalde det for gode Tider for Landmændene til Krigen 1914, for dær kunde vi sige, det bedste er „naar faa har for meget og færre for lidt“. Den Tid efter 1914 kalder jeg ikke for den bedste, fordi Landmænd og Handelsmænd tjente mere, end godt er.

Saaledes er det, Tiden har svinget flere Gange op og ned i min Tid, det vil de unge ikke altid tro. De mener, at naar vi er højt oppe, saa skal det blive ved, men det er dog en Kendsgerning, at hver Gang vi er kommet højt op, har det gaaet nedad.

TILBAGEBLIK. Som tidligere omtalt kom jeg paa Højskole for at forberedes til Lærergerningen, men da jeg ikke havde Penge og kun var 16 Aar, saa raadede Kold mig til at tjene mindst tre Aar og saa tage fat paany. Jeg satte mig da for, at nu vilde jeg lære at blive en god Bondekarl; det gik det ene Aar efter det andet, jeg havde gode Pladser, Folk var godt fornøjet med mit Arbejde. Jeg var ikke misfornøjet med min Stilling, men der var et Suk og en Længsel efter at komme til aandeligt Arbejde.

Da jeg var tyve Aar, syntes jeg, at det var overstaet. Det gik op for mig, at jeg kunde leve lige saa lykkeligt ved at være Arbejder som ved at være Lærer. Og jo længere jeg er kommet op i Aarene, jo mere fornøjet er blevet ved min Stilling. Andet Sted er det nævnt, hvor godt jeg havde det i Lærkegaarden. Da jeg tjente, mente jeg, at jeg kunde drive det saa vidt, at jeg kunde blive Ejer af et Hus med en Ko, men Lykken har føjet mig,

og ved Vorherres Hjælp er jeg blevet Ejer af en lille Gaard med to Heste og syv Køer, for hvilket jeg aldrig glemmer at sige Tak.

Jeg har altid glædet mig ved mit Højskoleophold, og jeg kan knap tro, at jeg var blevet den samme, dersom jeg skulde have undværet det. Jeg har flere gode Ord af Kold, som kommer frem hos mig imellem. Han sagde: „Hør efter, hvad de gamle siger, de er de klogeste. Det kan nok være, at de unge kan regne og skrive lidt bedre, men de har jo ingen Livserfaringer af det daglige Liv.“ Ligeledes sagde han: „Man maa hellere grave Grøfter, naar man er skikket, end vi skal prædike, naar vi er uskikket.“

Den danske Højskole har haft en stor Betydning for Landboerne, og vort Liv herude paa Landet vilde ikke have blevet saa herligt, dersom vi skulde have undværet Højskolerne. —

Det er en lille gammel Gaard, jeg bor i, den er bygget 1822, der er to Længer, som hænger sammen med Stuehuset. Længerne er i Tidens Løb blevet forlænget.

Over Indgangsdøren staar følgende Vers:

Hvad er vort Hus? et lidet Laan,

Hvad er vort Liv og Lykke?

Det staar alt udi Herrens Haand.

Vil han sit Forsyn rykke;

En liden Gnist, et Øjeblik, da tære kan i Grunde,

Hvad mange Aar med Møjsomhed tilsammen føre kunde.

Hold derfor Vagt, o! Gud, og vogt med Engleskare!

Fra Ildebrand og Tyvehaand Du dette Sted bevare!

SLUTNING

IL FORANSTAAENDE ønsker Udgiveren at føje endnu enkelte Træk vedrørende denne Bogs Fortæller, Gaardmand Kristian Andersen i Kertinge.

„Det kirkelige har altid haft min Interesse,“ skriver Kristian Andersen et Sted i sine Optegnelser, „vor Sognepræst her var den bekendte Forfatter, *den gamle Feltpræst*, Provst *Høyer-Møller*. Han var en rar Mand og en god Prædikant, han passede sit Embede med Troskab, han var flittig til at besøge de syge i Menigheden, og han var oplysende i Samtale. 1892 tog han sin Afsked paa Grund af Alder.

Da Pastor *Meinert* i Flødstrup tog sin Afsked fra Embedet, blev Pastor *Thorvald Elmquist* hans Afløser. Han kom fra Gudum i Jylland og blev indsat den 7. Juli 1889. Min Kone og jeg var i Flødstrup Kirke og overværede hans Tiltrædelsesprædiken. Vi blev begge saa glade ved hans Forkyndelse, at vi lovede os selv, at det ikke skulde blive sidste Gang, vi hørte ham, og det Løfte holdt vi. I Aarenes Løb hørte vi ham mange Gange, og jeg har aldrig rejst derhen, uden at jeg har været glad ved at høre ham. Der er ingen Taler, der hver Gang kunde fængsle min Opmærksomhed som Elmquist. Han brugte ingen unyttige Ord, ingen Gentagelser, og naar han sluttede, var det hele forklaret, der manglede ikke noget. Tillige blev han paa det jævne og talte hjertelig, saa alle kunde følge med. Tit har jeg besøgt ham efter Kirketjeneste, vi havde da nogle herlige Timer, da han var underholdende i Samtale.

En Mand har fortalt mig om en Skibstømrer, der boede i en By, hvor der var to Præster, og om deres Indvirkning paa ham fortalte han følgende: „Det er mærkeligt,

for naar jeg er i Kirke og hører den ene Præst, saa kan jeg under Prædiken sidde og tænke paa mine Skibe, ja, jeg kan tegne dem, og jeg kan udføre et helt stort Arbejde ved dem, saa jeg næsten faar et helt Skib færdig. Men naar jeg hører den anden, saa lægger han saadan Beslag paa mig, at jeg ikke engang kan faa Tid til at lægge en Planke.“

Saaledes gik det ogsaa mig, naar jeg hørte Elmquist. 1899 blev han Sognepræst i Nakskov, hvor han et Par Aar efter blev Provst. —

Kristian Andersen naaede ikke at faa sin Ungdomsdrøm opfyldt at blive Lærer, men som tidligere fortalt fyldte Arbejdet ved Landbruget i Forbindelse med det kirkelige Liv samt det folkelige og politiske Røre, der efterhaanden brød frem, hans Sind i den Grad, at Savnet forsvandt. Dog var det ham naturligvis baade en Glæde og en Stolthed, da et Par af hans Slægtninge kom til Bogen. En Søstersøn, *Laurits Andersen*, tog Eksamen og blev Kommunalærer i Silkeborg. En Brodersøn, *Dines Andersen*, fik en meget mærkelig Skæbne, og herom fortæller Kristian Andersen fyldigt. Dines Andersen er født 1861 i Ullerslev, hvor hans Fader var Møllebygger. Hans Morfar gik for at være en meget klog Mand, han var Bomuldsvæver paa Ullerslev Mark, og han var den første Husmand paa den Egn, der blev valgt til Medlem af Sogneforstanderskabet. Hans Farfar var ogsaa rigtig godt begavet. Hans Fader døde kort før Sønnens Fødsel. Det var i hine Tider meget svært at klare sig igennem for en ubemidlet Enke, og efter et Aars Tids Forløb maatte den lille Drengs Moder tage Plads som Amme. Sønnen kom først i Pleje hos sin Bedstemoder, et Aars Tid efter hos Jakob Smed i Thaarup ved Kerteminde, og her kom han i gode Hænder, idet Smedens Husholderske, *Marie Larsen*, tog sig af ham som sin egen Dreng. I Skolen vakte Dines Opmærksomhed ved sine gode Evner og

sin store Læselyst. Gode Mennesker tog sig af ham, han kom i Latinskole, blev Student, kom til København, blev cand. mag., Dr. phil. og Professor ved Universitetet.

Intet Under, at den gamle fynske Bonde, der fra sin Ungdom har baaret paa en Drøm om Bøger og Læsning, føler sig stolt over, at hans Brodersøn er blevet saa kyn- dig i det østerlandske Sprog Pali, at han har skrevet en Lærebog deri, *Pali Reader*, som bruges over hele Verden.

Kristian Andersen var Formand for Forsamlingshuset i femten Aar. Dels i Egenskab heraf, og dels fordi han i det hele er en livlig og feststemt Natur, har han været Deltager i en lang Række Fester dær og andetsteds. Da Lærer *J. Suhr* tog sin Afsked 1905, indbød Forsamlings- husets Bestyrelse til en Afskedsfest for den afholdte Læ- rer. Festen fandt Sted den 9. December og havde samlet en talrig Skare. Den 25. August 1910 havde den af Kristian Andersens Barndomslærere, der havde faaet saa meget Betydning for ham, Lærer *Andersen*, 50 Aars Jubi- læum som Lærer ved Skolen. I 10 Aar havde han været Andenlærer og i 40 Aar Førstelærer ved Langtved Skole. Det var intet Under, at Kristian Andersen ogsaa var med ved denne Lejlighed, og at han fordybede sig i Minderne om den store Forandring, der fandt Sted, da Andersen for halvtredsindstyve Aar siden førte en ny og frisk Aand ind i Skolestuen.

Den 9. Maj 1914 blev der i Kølstrup Forsamlingshus afholdt en Fest for Veteranerne fra begge de slesvigske Krige. Den 8. April 1916 blev der paa Dalum Land- brugsskole holdt en Mindefest for Kold, der var født 1816. I denne Fest, hvor Forstander *Th. Madsen-Mygdal* var den gæstfrie Vært, deltog Kristian Andersen ogsaa.

Klaus Berntsen havde i Aarenes Løb flere Gange væ- ret opfordret til at tale i Kølstrup Forsamlingshus, men hver Gang sagt nej, fordi han mente, at der ingen Jord-

bund var for ham paa dette Sted. Det var et gammelt Minde, der laa og nagede i hans Sind, det gik helt tilbage til Efteraaret 1869, da Klaus Berntsen havde stillet sig i Kertemindekretsen mod Provst Høyer-Møller, der var konservativ, og da Provsten var agtet og æret af sin Menighed, fik Klaus Berntsen kun ganske faa Stemmer fra Kølstrup-Agedrup Kommune. Men i Løbet af halvtreds Aar havde Bladet vendt sig i den Grad, at Kølstrup ved det sidste Folketingsvalg var det Sogn i hele Folketingskredsen, der afgav flest Stemmer paa Venstre. I Aaret 1919 ønskede man da paa ny at indbyde Berntsen, og det blev overdraget Kristian Andersen som hans gamle Bekendt at gøre det. Klaus Berntsen blev da indbudt til en Jubilæumsfest, som man ønskede at afholde i Anledning af, at det var 50 Aar, siden han første Gang stillede sig som Folketingskandidat i Kerteminde. Klaus Berntsen sagde ja, og den 26. Oktober fandt Festen Sted. Forsamlingshuset var smukt pyntet, Klaus Berntsen fortalte om sin politiske Løbebane. Bagefter var der Fællesspining med Musik af fire Musikere, og ind imellem blev der holdt Taler. Flere Mænd fra Sognet takkede Berntsen for hans Arbejde baade som Minister og Folketaler. Berntsen var lige i sit Es. Hver Gang en havde haft Ordet, var han straks parat med en Svartale. Han var utrættelig og skabte med det festlige Humør, han havde faaet i Vuggegave, en Stemning, der naaede sit Højdepunkt, da han til sidst fremsagde et muntert Digt i fynsk Mundart. Ind mellem Talerne spillede Orkesteret, og der blev sunget flere Sange. Med denne Fest, der havde samlet 4—500 Mennesker, var det gode Forhold mellem Klaus Berntsen og Kølstrup Sogn genoprettet tilfulde.

Forsamlingshuset viste sig efterhaanden at være for lille, især ved Juletræer og Gymnastikopvisninger. 1920 blev der derfor bygget en Fløj til, som nu benyttes til Foredragssal og mindre Møder. Den 4. September 1921

var det 25 Aar, siden Huset blev indviet. Der blev da atter holdt Fest. Klaus Berntsen blev indbudt som Festtaler, han talte om Hjemmet, og han havde ligesaa mange Tilhørere som forrige Gang.

En Dag i Sommeren 1920 fik Kristian Andersen Besøg af Sognepræsten *Arne Møllers* Fader, Pastor emer. *Th. Møller*. I Samtalens Løb gjorde Th. Møller opmærksom paa, at Kølstrup Sogn skyldte at sætte en Mindesten for Provst *Bagger*, der under Krigen med Svenskerne 1659 underrettede den danske Arme om Svenskerne's Stilling, saaledes at Danskerne kom Fjenden i Forkøbet og vandt Slaget, hvad Svenskerne senere hævnede sig over ved at afbrænde Kølstrup Præstegaard.

Denne Samtale satte Tanker i Bevægelse hos Kristian Andersen. Ideen var vist god nok. Og han begyndte at søge efter en passende Sten og fandt den paa Sognefoged *Laurits Niensens Enkes* Mark. Der blev dannet et Udvalg; Fru Nielsen skænkede Stenen til det smukke Formaal, og Søndag den 5. September 1920 blev den afsløret. Dens Formaal blev et tredobbelt: dels et Minde om Pastor Poul Bagger, dels om den gamle Feltpræst, og endelig skulde den bringe Genforeningen med de sønderjydske Landsdele i Erindring. Afsløringstalen blev holdt af Sognefoged *Marius Madsen*, Hundslev, og bagefter var der Sammenkomst i Forsamlingshuset med Taler og Sang.

Af de mange Fester, som Kølstrup Forsamlingshus i Aarenes Løb gav Rum for, skal endnu nævnes et Diamantbryllup, som fandt Sted den 19. September 1923. Det var en gammel Husmand, *Lars Andersen* og Hustru paa Kertinge Mark, der i en Alder af henholdsvis 93 og 80 Aar var naaet til at kunne holde denne sjældne Fest, Beboerne besluttede da at indbyde disse gamle agtværdige Folk med Børn, Svigerbørn og Børnebørn til en Festlighed i Forsamlingshuset, og dær blev de to gamle saa fejret til Glæde for alle Parter.

Ved forskellige Festligheder i Kølstrup Forsamlingshus glædede Kristian Andersen Deltagerne ved at synge en gammel munter Vise for dem. Han kan en hel Række, som blev sunget ved Høstgilder eller ved en Bolle Punch i Tidsrummet fra 1858 til 75. Viserne er af Mads Hansen, Lars Clausen, Erik Bøgh eller af ukendt Oprindelse.

Den 26. Maj 1907 fejrede Kristian Andersen og hans Hustru deres Sølvbryllup — ligeledes i Forsamlingshuset. Tre Aar senere blev hans Kone syg, og den 18. Oktober 1910 døde hun.

Den gamle Fynbo blev efterhaanden op i Aarene, hans Ægteskab var barnløst, og han overdrog da Gaarden til sin Søsterdatter, *Karen*, og hendes Mand, *Karl Hansen*, dertidligere havdetjent ham i tretten Aar. Kristian Andersen har gentagne Gange udtalt sin Glæde over det gode Forhold, han har staaet i til Egnens Befolkning, saavel gamle, unge og Børn. Dette gode Forhold har hans eget venlige Sind aabenbart sin Del i. Dette venlige Sind har den, der skriver disse Linjer, mødt Gang paa Gang i vort mangeaarige Samarbejde. Det kom f. Eks. frem i et Brev, jeg modtog 1929, og hvori Kristian Andersen takkede for Tilsendelsen af *Fynske Sagn*. Han fortsætter med følgende Linjer: „Mens jeg var Barn sagde de gamle: „Hvad vi giver hen i Guds Navn, det faar vi tidobbelt betalt.“ Saaledes er det gaaet mig ved Modtagelsen af denne Bog som Gave. De Sagn, jeg skrev, har jeg faaet betalt ti Gange.“ —

Hermed slutter Beretningen om fynsk Landsbyliv i gamle Dage og om vor Landsmand Kristian Andersen i Kertinge.

NAVNELISTE

I Navnelisten findes danske Stednavne og Personnavne, for saa vidt disse er anført med baade For- og Efternavn eller Efternavn alene.

- Aale Præstegaard, 84.
 Aasum, 128.
 Agedrup, 139.
 Agerskov, Præst, 129.
 Andersen, Lærer, Langtved, 15 f, 138. —, Højskolel., Vejstrup, 128. — Carl, Bomuldsvæver, 115. — Dines, Prof., Dr. phil., 137 f. — Hans, Væver, 28. — Karen Kirstine, 123. — Kristen, Væver, 129. — Lars, Husm., 140. — Laurits, Kommunelærer, 137.
 Aunslev, 8, 17, 100.
 Baaring, 121.
 Bagger, Poul, Præst, 140 f.
 Bek, Anders, 101 f.
 Berg, Justitsraad, 98 ff.
 Berntsen, Klaus, 126, 138 ff.
 Birkedal, V., Præst, 17, 82, 88 f.
 Blanke, 121.
 Bloch, Provst, 89.
 Bovense, 104.
 Bregnør, 10 f.
 Bullerup, 124.
 Bundemose, 123.
 Bøgh, Erik, 141.
 Christensen, Baltasar, Politiker, 125. — Jens, 92. — Jens, Langtved, 22. — Rasmus, 96.
 Christian II, 99. Christian VIII, 10.
 Clausen, Johannes, Præst, 82. — Lars, 141.
 Crone, H., Lærer, 13 ff.
 Dalum Højsk., 19. — Landbrugs-sk. 138.
 Dannevirke, 20.
 de Meza, General, 20.
 Dinesdatter, Ane Elisabeth, 10.
 Drigstrup, 10.
 Dybbøl, 21.
 Edvardsen, Jakob, Kertinge, 128.
 Engelstoft, Biskop, 15.
 Elmquist, Thorvald, Præst, 83, 94, 129, 136 f.
 Ferritslev, 126.
 Flødstrup, 8 ff, 12, 16 ff, 22, 25 f, 29, 35, 37, 43, 79. 83 f, 87 ff, 95, 97, 100, 102, 104, 114, 123, 129, 136.
 Fredericia, 20 f.
 Frederik VII, 20, 100 f.
 Frederiksstad, 85.
 Glorup, 28.
 Grønholt Skov, 97.
 Gudum, 136.
 Hannesborg Mark, 85.
 Hansen, Anders, Husm., 123. — Hans Jørgen, Kildegaard, 26. — I. A., Politiker, 126. — Jørgen, 37. — Karl, Gdr., 141. — Lars, Flødstrup, 12 f. — Mads, Digter, 25, 141. — Niels, Hundslev, 126 ff. — Rasmus, Lærkegaard, 18.
 Hindsholm, 8 f, 12.
 Holberg, Ludvig, 132.
 Holms, Karen, 92.
 Holsteinsminde, 18.
 Humble, Major, 35.
 Hundslev, 126 ff, 140.
 Høng, 9, 18, 81, 89.
 Høyer-Møller, Præst, 125, 136, 139 f.
 Jeppesen, Poul, Kertinge, 126.
 Jensen, Anders, Flødstrup, 8. — Christen, Langtved, 104. — Jørgen, 8, 37. — Hans 10. — Steffen, Ladby, 128 f.
 Johansen, Mads, 91.
 Juelsberg, 98.
 Jylland, 84, 136.
 Jørgensen, Anders, Højskoleforst., 9, 18, 81, 89. — Jens, 8. — Peder, Skrædder, 59 f.
 Kattegat, 9.
 Kerteminde, 8, 11, 30, 48, 79, 90, 94, 97, 137, 139.
 Kertinge, 44, 123 ff, 128.
 Kildegaard, 26.
 Kisby, Præst, 17, 88 f.
 Kissendrup, 10, 12, 29.
 Knudsen, Anders, Lærkegaarden, 132. — Hans, 102 ff. — Jens, Ravnebjerg, 27. — Jens, Husm., 98 f. — J. L., Præst, 20.
 Kold, C., 19 ff, 126, 134 f, 138.
 Korkendrup, 8.
 Kragelund, 121.

- Krarup, Provst. 16f, 84ff, 93, 100.
 — Niels Tang, cand. theol., 17.
 København, 9, 20f, 105, 123.
 Kølstrup, 124, 127ff, 133, 138f.
 Ladby, 127f.
 Langtved, 12f, 15, 17, 22, 102,
 104, 138.
 Larsen, Mads, Kertinge, 124. —
 Marie, Husholderske, 137.
 Lejrskov, 20.
 Lindberg, Niels, Præst, 90.
 Lohmann, Gdr., Aasum, 128.
 Lolland, 87.
 Lundsgaard Skov, 97.
 Lærkegaarden, Flødstrup, 18f,
 22f, 26, 124, 132, 134.
 Madsen, Christen, Bregør, 11f,
 80. — Hans, Politiker, 126.
 — Karen Kirstine, Bullerup,
 124. — Lars, 124. — Marius,
 Sognefoged, 140. — Poul, Gdr.,
 123ff. — Mygdal, Politiker, 138.
 Mau, Præst, 17, 88.
 Meinert Præst, 88ff, 136.
 Munkebo, 8.
 Møller, Arne, Dr. phil., Præst.
 140. — Th., Pastor emer., 140,
 Nakskov, 137.
 Nielsen, Anton, Forfatter, 89. —
 E., Kapt., 25. — Jens, Husm.,
 98ff. — s L., Enke, 140. —
 Niels, Kertinge, 128. — Ras-
 mus, 27. — Rasmus, 96f.
 Nyborg, 8, 35, 85, 87, 98, 100, 105.
 Odense, 12f, 20, 27, 66, 100f.
 Pedersen, Anders, Gdr., 98. —
 Hans, Skomager, 79ff. — Hans
 Kølstrup, 127. — Hans Fr.,
 129. — Jesper, 99. — Jør-
 gen, Flødstrup, 18. — Jørgen,
 Redaktør, Politiker, 19, 21.
 Petersen, Hans, Kølstrup, 127.
 Poulsen, Lærer, 20. — Alfr., Høj-
 skoleforst., 128. — Jens, 104f.
 Rasmussen, Anders P., Kertinge,
 128. — Hans, 47. — Jens,
 Gdr., 98f. — Lars, 37.
 Ravnebjerg, 27.
 Revninge, 47, 126, 128.
 Rynkeby, 17, 47, 88.
 Ryslinge, 82, 126, 128.
 Rørbæk, 11.
 Rørbækskoven, 96f.
 Saabye, Oberst, 25.
 Sanderumgaard, 101.
 Silkeborg, 137.
 Sjælland, 9, 104.
 Skalkendrup, 17, 88f.
 Skjellerup, 17, 88, 100.
 Skovsbo, 97ff.
 Slagelse, 102, 104f.
 Sletten, 65.
 Store Bælt, 9, 105.
 Suhr, Lærer, 124, 129, 138.
 Svendsen, Forst., Tune, 88.
 Søhusene, 8.
 Søllinge, 59.
 Sønderjylland, 20.
 Sørensen, Ebbe, Gdr. 45.
 Tange, Anders, Politiker, 126.
 Thaarup, 8, 137.
 Tscherning, Politiker, 125.
 Tune Landboskole, 88.
 Ullerslev, 17, 26, 57, 84, 100, 115f,
 123, 137.
 Valther, Peder Chr., 128.
 Vandborg, Peder, 20.
 Varberg, Mejeribest., 127.
 Vejstrup, 128.
 Viborg, Dr., Præst, 17, 88.
 Vind, Kammerherre, 101f.
 With, Overskoledirektør, 21.
 Vordingborg, 104.
 Worm, Præst, 35.

NOTER. I Dedikationen Side 6 er min Bedstefaders Navn stavet *Uhrskou*, mens Slægtsgaardens Navn er stavet *Uhrskovgaard*. Grunden hertil er, at jeg i sidstnævnte Tilfælde har fundet det rigtigst at benytte den nu anvendte Stavemaade. I min Bedstefaders Navn har jeg brugt den Stavemaade, hvormed hans Navn er indført i Kirkebogen ved min Faders Daab 1843, hvilken Stavemaade han formentlig selv har anvendt. Dog anvendtes i ældre Tid ogsaa Formen *Urskou*.

Side 44, Linje 1 f. n. staar 1796, skal være 1795. S. 45, Linje 1 f. o. staar 1896, skal være 1895.

INDHOLD

	Side
<i>Indledning</i>	7
I. <i>Barndom</i>	8
Slægt. — Skolegang. — Konfirmation.	
II. <i>Ungdommen</i>	18
Efter Konfirmationen. — Paa Kolds Skole. — Tjenestekarl. — Den tørre Sommer 1868. — Høsten. Tærskning. — Aftensyssel. Fornøjelse. — Høhøst. Slaagilde. Høstgilde.	
III. <i>Fester og Højtider</i>	27
Bryllup. — Barselgilde. — Begravelse. — Igangsgilde. Oldermænd. Byhorn. — Fastelavn. — Mortensaften. — Jul. — Paaske. — Pinse.	
IV. <i>Dagligt Liv</i>	59
Skrædderen. — Hør. — Ulden. Vintertøjet. — Folkeløn. — Hamp. — Humle. — Aarets Arbejder. — De smaa Hyrdedrenge. — Husmænd og Gaardmænd. — Prossekage. — Tobak. — Harested.	
V. <i>Fra Folkelivet</i>	79
En af de opvakte. — Provst Krarup. — Pastor Meinert. — De fattige i Friboligen. — Ulovlig Skovhugst. — Fiskerettighed i Flødstrup Sø. — Kongebesøg. — Originaler.	
VI. <i>Eventyr</i>	105
De tre Brødre. — Drengen hos Trolden. — Konen var klogere end Manden. — Den kloge Mand.	
VII. <i>Sagn og Tro</i>	114
Lindormen. — Væveren fortæller. — Gengangere. — Koldfeber. — Vejrspaadomme.	
VIII. <i>Remser og Historier</i>	119
IX. <i>Manddommen</i>	123
Til Kertinge. — Forsamlingshuset. — Tidernes Forandring. — Tilbageblik.	
X. <i>Slutning</i>	136
<i>Navneliste</i>	142